

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ULUSLARARASI FİNANSAL DÜZENDE ASYA ALTYAPI YATIRIM
BANKASI (AIIB) VE TÜRKİYE-AIIB İLİŞKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Fatih Aydın

Ankara-2021

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ULUSLARARASI FİNANSAL DÜZENDE ASYA ALTYAPI YATIRIM
BANKASI (AIIB) VE TÜRKİYE-AIIB İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatih Aydın

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Nilgün Eliküçük Yıldırım

Ankara-2021

KABUL VE ONAY

Fatih AYDIN tarafından hazırlanan ‘‘Uluslararası Finansal Düzende Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) ve Türkiye-AIIB İlişkileri’’ başlıklı bu çalışma, 12.07.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Nilgün ELİKÜÇÜK YILDIRIM (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Emre DEMİR (Üye)

Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Tarih ve İmza

Adayın Adı Soyadı

ÖZ

AYDIN, Fatih. Alternatif Uluslararası Finansal Düzen Arayışları: Asya Altyapı Yatırım Bankası, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2021.

İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası finansal arenada ABD ve Batı merkezli bir düzen kurulmuştur. Kendilerine dünyada yoksulluğu kaldırmayı ve küresel finansal istikrarı sağlamayı misyon olarak belirleyen finansal düzenin kuruluşları olan IMF, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası takındıkları politik tutum ve sağladıkları kredilerle ilişki kurdukları ülkelere ekonomik gelişme ve istikrar sağlayamadıkları gibi o ülkeleri daha da krize sürüklediği gözlemlenmiştir. Bu duruma üçüncü dünya ülkeleri ve özellikle gelişmekte olan ülkeler itiraz etmiştir. Bu itirazın sözcülüğünü ise Çin üstlenmiştir. 2010 yılından itibaren dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin, mevcut finansal kuruluşlarda adil bir yapı ve işleyiş olmadığını belirtmiş ve reform çağrısında bulunmuştur. İtirazların karşılık bulmadığını gören Çin alternatif arayışlara girmiş ve küresel çapta devasa projelere girişmiştir. Bu bağlamda attığı adımlarla küresel bir ekonomik güç olmayı hedefleyen Çin, girişimlere yeterli finansmanı oluşturmak için çok taraflı bir kalkınma bankası olarak Asya Altyapı Yatırım Bankasının kuruluşuna öncülük etmiştir. Bu çalışmada AIIB'nin uluslararası finansal düzende nasıl bir konuma, potansiyele ve etkiye sahip olduğu mevcut finansal kuruluşlar üzerinden karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmiş ve AIIB'nin Türkiye ile olan ilişkileri incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Asya Altyapı Yatırım Bankası, Çin, Kuşak Yol Girişimi, Uluslararası Finansal Kuruluşlar, Çok Taraflı Banka.

ABSTRACT

AYDIN, Fatih. The pursuit of an Alternative International Financial Order: Asian Infrastructure Investment Bank, Masters Thesis, Ankara 2021.

After the World War II, US as well as West-based order has been established in the international financial arena. IMF, World Bank and Asian Development Bank, the institutions of the financial order, aimed to lift poverty in the world and ensure global financial stability. But as a result of observations, they were unable to provide economic development and stability to the countries with which they established relations with the political attitudes they adopted and the loans they provided, moreover, they led these countries into crises. Third world countries and especially developing countries have objected to this situation. China has been the spokesperson for this appeal. China, the world's second-largest economy since 2010, has stated that there is no fair structure and functioning of existing financial institutions and has called for reform. Seeing that the objections were not reciprocated, China embarked on quest alternatives and attempted huge projects around the world. China, which aims to become a global economic power with its steps in this context, has led the establishment of the Asian Infrastructure Investment Bank as a multilateral development bank to generate sufficient funding for initiatives. In this research the position, potential and influence of AIIB in the international financial order was evaluated as comparative over existing financial institutions and the relations of AIIB with Turkey were examined.

Keywords: Asian Infrastructure Investment Bank, China, Belt and Road Initiative, International Financial Institutions, Multilateral Bank.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR	v
DİZİNLER	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI FİNANSAL KURULUŞLAR

1.1. Bretton Woods Kuruluşları: Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü	9
1.2. Kurulan Finansal Düzenin Yansımaları	14

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN'İN YÜKSELİŞİ VE FİNANSAL VAROLUŞ MÜCADELESİ

2.1. Çin'in 2001 Sonrası Ekonomik Yükselişi	21
2.2. Xi Jinping Dönemi	29
2.3. Kuşak-Yol Girişimi	33
2.3.1 Amaç, süreç, hedef ve kapsam	33
2.3.2 KYG'nin önemi ve zorlukları	38
2.3.3 KYG finansman ihtiyacının karşılanması	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ASYA ALTYAPI YATIRIM BANKASI

3.1. Kuruluş, Üye Ülkeler, Sermaye, Yönetim ve Uluslararası Finansal Kuruluşlarla İlişkiler.....	45
3.2. AIIB Kapsamındaki Projeler.....	58
3.3. AIIB, Bretton Woods Kuruluşlarına Getirilen Eleştirileri Düzeltbildi mi?	61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE - AIIB İLİŞKİLERİ

4.1. Türkiye – Çin Ekonomik İlişkileri	66
4.2. Kuşak – Yol Projesi’nde Türkiye’nin Önemi	68
4.3. Türkiye’nin AIIB Üyelik Süreci ve Üstlendiği Rol.....	73
4.4. AIIB’nin Türkiye’de Finanse Ettiği Projeler.....	75
4.4.1 Onaylanmış projeler	75
4.4.2 Önerilen projeler	79
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA	87
TURNITIN RAPORU.....	97
ÖZGEÇMİŞ.....	979

SİMGELELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADB	Asya Kalkınma Bankası
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİIB	Asya Altyapı Yatırım Bankası
AİGK	Asya İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı
ASEAN	Güneydoğu Asya Uluslar Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BOTAŞ	Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş
BTK	Bakü-Tiflis-Kars
CRF	COVID-19 Kurtarma Tesisi
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	Çin Komünist Partisi
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırımcı
GASH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GATT	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
IMF	Uluslararası Para Fonu
KYG	Kuşak Yol Girişimi
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
TKYB	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası
WB	Dünya Bankası
WTO	Dünya Ticaret Örgütü

DİZİNLER

Tablolar

Tablo 1. Temel Ekonomik Göstergeler	26
Tablo 2. AIIB Mutabakat Metni İmzalayan Ülkeler	50
Tablo 3. AIIB Kurucu Üyeleri	52
Tablo 4. AIIB Üyesi Ülkeler	53
Tablo 5. AIIB Ülkelere Göre Proje Durumu.....	59
Tablo 6. Türkiye Çin Ekonomik İlişkileri.....	67

Grafikler

Grafik 1. Çin İhracat ve İthalatı / 1979 - 2013	22
Grafik 2. Dış Ticaret Göstergeleri.....	23
Grafik 3. Çin'in İhracatında Başlıca Ürünler	24
Grafik 4. Çin'in İthalatında Başlıca Ürünler.....	24
Grafik 5. Çin'in Ülkelere Göre İhracatı	25
Grafik 6. Çin'in Ülkelere Göre İthalatı	26
Grafik 7. AIIB Proje Türleri.....	59

Haritalar

Harita 1. Kuşak-Yol Güzergâhı.....	36
Harita 2. Kuşak-Yol Projesine Katılan Ülkeler.....	37
Harita 3. AIIB Dünya Haritası	54
Harita 4. KYG Orta Koridor Haritası.....	69
Harita 5. KYG Kara Güzergâhı.....	70

GİRİŞ

Amerikalı siyaset bilimci Goerge Modelski'nin "Başat Güç (Dominant Power)" kuramına göre tarih, bazı devletlerin onlarca ya da yüzlerce yıllık bir süre zarfında başat güç konumuna yükselmeleri ve daha sonrasında ise bu konumlarından düşmeleri zinciri içinde bugüne doğru ilerlemektedir. Bazen güçlü rakip iki devletten birisi başat güç olabilirken bazen de bu iki rakip arasındaki çatışmadan yararlanan üçüncü yeni bir güç ortaya çıkabilmektedir.¹

Bu zincir çerçevesinde 15. yüzyılda başat güç Portekiz olmuş, 16. yüzyılda İspanya bu konuma ulaşmış, 17. yüzyılda Hollanda, 18. yüzyılda Fransa, 19. yüzyılda İngiltere başat güç konumunu yükselmiştir. 20. yüzyılda İngiltere'ye karşı Almanya ortaya çıkmış ve İngiltere ile güç mücadelesine girişmiştir. Bu mücadele hem İngiltere'yi hem Almanya'yı zayıflatmıştır. Bu durumdan istifade ile üçüncü bir güç olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ortaya çıkmış ve başat güç olmuştur.²

İkinci Dünya Savaşı sonrasında süper güç konumuna yükselen ve uluslararası arenada dengeleri elinde tutan ABD, Sovyetler Birliği ile mücadele etmiş, 1990'lı yıllarda Sovyetlerin dağılması ile ABD başat güç konumunu korumuştur. 2000'li yıllardan itibaren ise ekonomik bir güç olarak ortaya çıkmaya başlayan Çin ile ABD arasında yeni bir başat güç mücadelesi başladığı görülmektedir. Dolayısıyla 21. yüzyılın başat gücü konumuna ya bu iki ülkeden biri ya da bu ikili mücadelenin arasından sıyrılmaya başaran üçüncü bir aktörün yükselmesi mümkün olacaktır.³

ABD'nin büyük bir ekonomik gücünün olması, aynı oranda askeri güce sahip olması, bilimde ve teknolojiye dünyada lider pozisyonda olması, sportif ve kültürel alanlarda neredeyse hayatın her alanında bütün ülkeleri etkileyen bir potansiyelinin

¹ Yıldırım Deniz, "Amerikan Yüzyılının Sonu", <https://tesam.org.tr/amerikan-yuzyilinin-sonu/>, (Erişim) 30 Mayıs 2021.

² George Modelski, "Küresel Politikanın Uzun Döngüsü ve Ulus-Devlet", Uluslararası İlişkiler Dergisi, C.2, S.7, 2005, ss.8-13.

³ Ozan Örmeci, "21. Yüzyılda ABD-Çin Rekabeti", SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.2, 2013, s.2.

olması ABD'nin küresel bir aktör olmasının temel unsurları olmuştur. Bütün unsurların bağlı olduğu ana faktör ise ekonomik güçtür.⁴

Amerika ekonomisinin istikrarlı bir şekilde güçlenmesinin temel dinamiklerinden birisi de küresel olarak oluşturulan finansal düzendir. Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının ve 1929 yılında yaşanan “Ekonomik Buhan”ın neden olduğu krizleri çözmek ve muhtemel krizleri önlemek için uluslararası aktörler bir araya gelerek Temmuz 1944'te Bretton Woods Anlaşması'nı imzalamıştır.⁵ Batı Blokunda yer alan 44 ülkeden 730 delegenin iştirak ettiği anlaşmada uluslararası para sisteminin kuralları belirlenmiş ve küresel ölçekte ekonomik bir düzen kurmak için Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankasının (WB) kurulmasına karar verilmiştir.⁶ Bretton Woods kuruluşları olarak tanımlanan IMF ve WB faaliyetlerine 1946 yılında başlamış ve 190 ülke bu kuruluşlara üye olmuştur. Bu iki kuruluşun birisine üye olan ülke diğer kuruluşu da üye olmak zorundadır. IMF ve WB'nin merkezi ABD-Washington'da bulunmaktadır.⁷

IMF ve WB sermayesinin önemli bir bölümü ABD tarafından oluşturulmuştur. En fazla sermaye Amerika'ya ait olduğu için en fazla oy hakkına sahip olan ülke de ABD olmuştur. IMF uluslararası ticaretin daralmasına sebep olacak krizleri önlemek için kısa vadeli krediler verirken Dünya Bankası uzun vadeli yatırım kredileri vermektedir. IMF ve Dünya Bankası kredi verdikleri ülkelerin ekonomik süreçlerine ve işleyişlerine müdahale edebilmektedir.⁸

Bütün dünyada olduğu gibi Doğu Asya'da da ekonomik olarak hegemonyasını tesis etmek isteyen ABD IMF, WB ile birlikte 1966 yılında kurulan ve 49'u Asya bölgesinden olmak üzere 68 üyesi olan Asya Kalkınma Bankası (*Asian Development Bank, ADB*)⁹ aracılığı ile kendi politik ekonomi düzeninin kurulmasını sağlamıştır. Çin, Rusya, Hindistan, Japonya, Güney Kore gibi ülkeler önemli

⁴ Deniz, a.g.m., s.1.

⁵ IMF, Resmi Sitesi, <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-at-a-Glance>, (Erişim) 23 Haziran 2020.

⁶ WB Resmi Sitesi, <https://www.worldbank.org/en/archive/history/exhibits/Bretton-Woods-and-the-Birth-of-the-World-Bank>, (Erişim) 23 Haziran 2020.

⁷ IMF, <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-at-a-Glance>, (Erişim) 23 Haziran 2020.

⁸ Zeynep Oya Usal, “Dünya Bankası ve IMF Kapsamında Uluslararası Finans Kuruluşları ve İnsan Hakları”, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.39, 2008, s.235.

⁹ Asya Kalkınma Bankası Resmi Sitesi, <https://www.adb.org/who-we-are/about>, (Erişim) 23 Haziran 2020.

ekonomik merkezler haline gelmesine rağmen IMF, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankasındaki ABD üstünlüğü değişmeden devam etmiştir. Bu kurumlardaki ABD ağırlığına ve yükselen ekonomilere yeterli söz hakkı verilmemesine itiraz sesleri yükselmiştir. Breetton Woods kuruluşları ve Asya Kalkınma Bankasının Avrupa/ABD merkezli bakış açısında sahip olması ve bütün sorunları bu bakış açısında göre çözüme girişimleri Doğu Blokuna ait ülkeleri ve özellikle gelişmekte olan ülkeleri rahatsız etmiştir.¹⁰

Uluslararası finansal düzende özellikle 2009 yılında yaşanan küresel ekonomik krizden sonra önemli bir boşluk oluşmuştur. Bir taraftan gelişmekte olan ülkeler ile krizden kurtulmayı amaçlayan gelişmiş ülkelerin kaynak ihtiyacı artmış diğer taraftan İkinci Dünya Savaşı'ndan beri kaynakların en önemli temin edicisi konumunda olan IMF ve Dünya Bankasının meşruiyeti sorgulanır olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler ve üçüncü dünya ülkelerin itiraz sözcülüğünü ise küresel aktör konumuna yükselen Çin üstlenmeye başlamıştır.¹¹

1949 sonrası Mao liderliğindeki Sosyalist dönemde ekonomisi %6-6,5 büyüyen Çin'in 1980 sonrası yakaladığı büyüme hızı daha da artmış ve günümüzde ABD'nin dünya liderliğine meydan okuyacak bir güce ulaşmıştır.¹² 2001 yılından itibaren ekonomik yükselişe geçen Çin 2010 yılında dünyanın ikinci büyük ekonomisi olmuştur. IMF 2018 öngörüsüne göre Çin'in, 2030 yılına kadar Amerika'yı ekonomik olarak yakalayacağı tahmin edilmektedir.¹³

Ekonomik yükselişi ve konumunu karşısında Çin'in uluslararası arenada bir statü boşluğu oluşmuştur. Asya'nın en büyük ekonomisine sahip olan Çin, uluslararası ekonomik kuruluşlarda yeterince temsil edilmediğini düşünmektedir. Çin, bu finansal kuruluşların dengesiz oy dağılımları, yönetimdeki etki zafiyeti,

¹⁰ Mehmet Şahin, "Uluslararası Politik Ekonomide Bir Dengeleme Aracı Olarak Asya Altyapı ve Yatırım Bankası", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c.22, S.1, 2020, ss.197-198.

¹¹ Şahin, a.g.m, ss.202-205.

¹² Seriya Sezen, "Çin Siyasal ve Yönetim Sistemi Üzerine", Doğu Asya Araştırmaları Dergisi, C.4, S.7, 2021, s.114.

¹³ Şahin, a.g.m, ss.196-197.

gereksiz prosedürler, yönetimdeki Batılı hâkimiyeti ve koşullu kredi konularında reform yapması gerekliliğini dile getirmiştir.¹⁴

IMF, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankasında istenilen reformların yapıl(a)maması Çin'i alternatif arayışlara itmiştir. Bu çerçevede özellikle 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in ilan ettiği "Kuşak Yol Girişimi" dünya genelinde önemli bir ses getirmiştir. Bu girişim ile birlikte tarihi ipek yolu ülkeleri arasında "İpek Yolu İktisadi Kuşağı" kapsamında Çin'in doğu kıyılarından Rotterdam'a kadar uzanan bir Avrasya Kara Köprüsü kurulması öngörülmektedir. "Tek Kuşak" boyunca Çin ile Moğolistan, Rusya, Orta Asya ve Güneydoğu Asya'nın bağlanması sağlanacaktır. Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) ülkeleri arasında ise "Deniz İpek Yolu" projeleri hayata geçirilmiştir. Kuşak Yol Projesi ile ulaşım ve enerji ağları yoluyla uluslararası uyum hedeflenmiştir. Soğuk Savaş sonrası oluşan tek kutuplu dünyaya karşı çok kutupluluk üzerine yeni bir dünya sistemi için Çin'in atmış olduğu bu adım dünya nüfusunun %64'ünü, karaların %40'ını, enerji potansiyelinin %75'ini kapsamaktadır. Çin projeyi kuruluşunun 100. yılı olan 2049'da tamamlamayı hedeflemektedir.¹⁵ İkinci dünya savaşı sonrası kurulan yeni dünya düzeninin çözülmeye başladığı bir dönemde Çin kendisine has özelliklerle geliştirdiği KYG ile Çin'in belirleyici aktörlerden biri olduğu yeni bir dünya düzeninin işaretlerini vermektedir.¹⁶

Yeni projelere IMF, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankasının yeterli krediyi sağlayamayacağına ve bu kuruluşlarda beklediği aktif role ulaşamayacağına kanaat getiren Çin, yeni bir kalkınma bankası kurma girişiminde bulunmuştur. Asya'daki sosyal ve ekonomik sonuçları iyileştirme misyonuna sahip çok taraflı bir kalkınma bankası olarak Asya Altyapı Yatırım Bankasını (*Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB*) kurmuştur.

IMF ve Dünya Bankasından farklı olarak kredi verdiği ülkelerin iç işlerine karışmama prensibi ile kurulan AIIB için 24 Ekim 2014 tarihinde 21 ülke tarafından Pekin'de mutabakat metni imzalanmıştır. 25 Aralık 2015 tarihinde sözleşme

¹⁴ Şahin, a.g.m, ss.202-205.

¹⁵ Kaan Yiğenoğlu, "Çin'in 'Tek Kuşan Tek Yol' Projesi ve Asya Altyapı Yatırım Bankası", Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi, C.3, S.1, 2018, ss.11- 15.

¹⁶ Sezen, a.g.m., s.119.

yürürlüğe girmiş ve 16 Ocak 2020 tarihinde AIIB Pekin’de gerçekleştirilen açılış toplantısı ile çalışmalarına başlamıştır.¹⁷

Merkezi Pekin’de olan AIIB’nin 57 kurucu üyesi olup, küresel nüfusun yaklaşık yüzde 79’unu ve küresel GSYİH’nin yüzde 65’ini temsil eden 103 de onaylı üye ülkesi vardır.¹⁸ 100 milyar dolarlık bir sermayeye sahip olan Banka’da bölge ülkelerin payı %70-75, bölge dışı ülkelerin payı %25-30 olarak belirlenmiştir.¹⁹ Çin’in sermaye üzerindeki payı ise %26,5’tir. AIIB’ye ABD üye olmak ve en fazla sermaye ile katılmak istese bile bankanın yapısı bu duruma müsaade etmemektedir. AIIB’nin bugüne kadar onaylanan 123 projesi, onay bekleyen 54 projesi vardır. Toplam yatırım ise 24,66 milyar dolar olmuştur.²⁰

Türkiye AIIB’nin kurucu üye ülkelerinden olup 10. büyük sermayeye sahiptir. Türkiye, AIIB’nin en fazla finanse ettiği dördüncü ülkesi olmuştur. Türkiye’de AIIB’nin onaylanan 10, önerilen 1 projesi vardır. Bu projelerin toplam maliyeti 2,708 milyar dolardır.²¹

AIIB, Çin’in öncülüğünde kurulan ilk uluslararası çok taraflı finans örgütü olma özelliğini taşımaktadır. Adına uygun olarak ağırlıklı altyapı projelerinin finansmanını sağlamak üzere kurulmuştur. AIIB öncelikli olarak ulaştırmada otoyollar, tren yolları, havaalanları; enerjide santraller ve boru hatları; iletişimde telekomünikasyon projelerine önem verecektir. Kurucu üye ve üye ülkelerin dünya geneli konumlarına bakıldığında, bankanın işleyişi ve projeleri incelendiğinde AIIB, Asya kıtasına hitap eden bölgesel bir düzeye sahip gibi görünse de alternatif uluslararası finansal bir kuruluş olarak işlev görmektedir.

Çalışmanın amacı, mevcut düzen içerisinde küresel çapta birçok finansal kuruluş olmasına rağmen neden yeni bir finansal yapıya ihtiyaç duyulduğunu, finansal düzen arayışları bağlamında Asya Altyapı Yatırım Bankasının misyon, yapı, krediler, projeler, politik tutum gibi yönler bakımından küresel ölçekte ne derecede alternatif bir potansiyele ve etkiye sahip olduğunu, IMF ve WB gibi finansal

¹⁷ AIIB, 2021, <https://www.aiib.org/en/index.html>, (Erişim) 23 Haziran 2020.

¹⁸ AIIB, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/index.html>, (Erişim) 23 Haziran 2020.

¹⁹ AIIB, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/basic-documents/articles-of-agreement/index.html>, (Erişim) 23 Haziran 2020.

²⁰ AIIB, 2021, <https://www.aiib.org/en/projects/summary/index.html>, (Erişim) 23 Haziran 2020.

²¹ AIIB, 2021, <https://www.aiib.org/en/projects/summary/index.html>, (Erişim) 01 Haziran 2021.

kuruluşların muadili olarak görülen AIIB'nin Türkiye ile olan ilişkilerinin hangi düzeyde olduğunu değerlendirmektedir.

Mevcut küresel finansal kuruluşlarına bir alternatif olarak tanımlanan AIIB ile ilgili bu çalışmamızın birinci bölümünde mevcut küresel ekonomik düzenin kurulmasına zemin hazırlayan süreçleri, Bretton Woods kuruluşlarının kurulma aşamaları, kredi sağladıkları ülkelerdeki yaklaşımları ve bunların doğurduğu sonuçları, bu kuruluşların politik tutumları işlenmiştir. Kuruluş misyonları bağlamında örnekler üzerinden inceleme yapılmıştır. Kurulan finansal düzenin yansımaları irdelenmiş; IMF, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankasının Batı merkezli yaklaşımlarına karşı oluşan itirazlara ve gelişmekte olan ülkelerin alternatif oluşturma çabalarına değinilmiştir.

İkinci bölümde gelişmekte olan ülkelerin itiraz sözcülüğünü üstlenen ve dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin'in 2001 yılı sonrası ekonomik durumu ele alınmış, verilere dayalı olarak Çin'in ekonomik yükselişinin analizi yapılmıştır. Yine bu bölümde Xi Jinping dönemi irdelenmiş, Xi döneminde uygulamaya konulan ve Çin'in küresel ölçekte yakaladığı ekonomik gücü politik güce de yansıtmayı hedeflediği projesi olan Kuşak Yol Girişimi (KYG) konu edinmiştir. KYG'nin amacı, oluşum süreçleri, hedefleri, ilkeleri, çerçevesi, kapsamı, önemi, zorlukları ve KYG finansman ihtiyacının nasıl karşılanacağı konuları üzerinde durulmuştur. KYG'nin hem Asya bölgesinde hem de dünyada oluşturacağı etkiler değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde Çin'in öncülüğünde kurulun ve çok taraflı kalkınma bankası olan Asya Altyapı Yatırım Bankası işlenmiştir. AIIB'nin misyonu, kuruluşu, üye ülkeleri, sermayesi, yönetimi, uluslararası finans kuruluşları ile ilişkileri ve projeleri ele alınmıştır. Bu bölümde uluslararası finansal düzende AIIB'nin konumu, potansiyeli ve etkileri üzerinde durulmuş, AIIB'nin Bretton Woods kuruluşlarına getirilen eleştirileri düzeltip düzeltilmediği hususlarına cevap aranmıştır.

Dördüncü bölümde ise Türkiye'nin AIIB ile olan ilişkileri ele alınmış ve Türkiye-Çin ekonomik ilişkileri, KYG'nde Türkiye'nin önemi, Türkiye'nin AIIB'de üstlendiği rol ve AIIB'nin Türkiye'de finanse ettiği projeler üzerinde durulmuştur.

Çalışmada “Uluslararası finansal düzende AIIB’nin üstlendiği rol nedir?”, “Yeni bir küresel finansal düzene ve yapıya ihtiyaç var mıdır?”, “AIIB mevcut küresel finansal sisteme alternatif olma bakımından yeterli potansiyele ve yapıya sahip midir?”, “AIIB’nin uluslararası finansal düzende üstlendiği rolün Türkiye’ye yansımaları nelerdir?” sorularına cevap aranmaktadır.

Çalışma literatür tarama ve güncel verilerin analizini esas alan yöntemler ve arşiv verileri kullanılarak yapılan değerlendirmeler ile hazırlanmıştır.

Mevcut uluslararası finansal kuruluş olarak IMF, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası misyonu, yapısı, karar alma süreçleri, politik tutumu sınırlılıkları üzerinden ele alınmıştır. Asya Altyapı Yatırım Bankası ise kuruluş, yapı, işleyiş, projeler, politik tutum üzerinden uluslararası arenada üstlendiği misyon ekseninde sınırlandırılmıştır. Çalışmamızda hem IMF, WB, ADB hem de AIIB’nin finansal yapılarına, teknik unsurlarına, ekonomik yönlerine değil, uluslararası sistemde bu yönleri ile neye hizmet ettiklerine, nasıl karşılık bulduklarına ve politik durumlarına odaklanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI FİNANSAL KURULUŞLAR

Sanayi Devriminden sonra birçok alanda dünyanın en büyük gücü konumuna yükselmiş küresel bir aktör olan İngiltere I. Dünya Savaşı öncesi yıkılan ekonomik sistemin tekrar iyileştirilmesi hususunda yeterli müdahaleyi yapamamıştır. Yeni bir küresel aktör olma hususunda kendini gösteren ABD'nin ise sorunlara karşı beklenen adımları atmaması bunalımı daha da derinleştirmiştir. Bununla birlikte 1929 yılında yaşanan ekonomik buhran bütün ülkelerin ekonomilerini alt üst etmiştir. Milletler Cemiyeti gibi kurulan organizasyonlar krizleri çözememiş, yaşanan sorunlar milliyetçi akımları güçlendirmiştir. Böylesi bir ortamda patlak veren İkinci Dünya Savaşı insanlık tarihinin gördüğü en büyük can kayıplarına sahne olmuş, bütün ülkeleri siyasal krizlere ve ekonomik darboğaza sokmuştur.²²

Dünya savaşlarına sonradan müdahil olarak savaşların bitimine etki eden ABD dünyanın en büyük gücü konumuna yükselmiştir. Ekonomik gücünü baskın olarak belirginleştiren ABD çok taraflı bir finansal düzen kurmak için harekete geçmiştir. 1943 yılının sonlarına doğru ABD'nin öncülüğünde, Washington'da birçok seminer düzenlenmiş, bu seminerlere İngiltere ve ABD'nin önde gelen devlet yöneticileri ve ekonomistleri katılmışlardır. Bu görüşmeler yeni kurulacak olan finansal düzenin temelini oluşturmuştur. Böylelikle küresel ekonomi ABD'nin liderliğinde oluşturulan Uluslararası Finansal Kuruluşlar eli ile yönlendirilmeye ve yönetilmeye çalışılmıştır.²³

1.1. Bretton Woods Kuruluşları:

Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü

İki dünya savaşı sonrası yıkılan ekonomileri tekrar inşa etmek, 1929 yılında yaşanan ekonomik buhrana neden olan yanlış ekonomi politikalarını bir daha

²² Ayşenur Altınay, "Sanayi Devriminden 1990'lara Dünyadaki Finansal Yapının Gelişimi ve Bretton Woods Kurumlarının Ortaya Çıkış Süreci", Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi-BSPAD, C.2, S.5, 2018, ss.7-8.

²³ Altınay, a.g.m., ss.7-8.

tekrarlamamak amacıyla Temmuz 1944 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin New Hampshire Eyaleti Bretton Woods Şehrinde "Para ve Finans Konferansı" düzenlemiştir. Bu konferansa 44 ülkeden 730 delege katılmıştır.²⁴

Konferansta asıl amaç sanayileşmiş ve gelişmiş olan ülkelerin menfaatlerine uymayan ekonomi temelli çatışmalara izin vermeyen, serbest ticaretin güvence altına alındığı ve ülkeler arasındaki ödemelerin bir sisteme bağlandığı yeni bir parasal düzen kurmak olmuştur. Küresel kapitalizmin karşılaştığı krizin önüne sistematik olarak geçmek için fikir öncülüğünü ABD'den Hazine Sekreteri olan Henry Morgenthau ve Ekonomist Harry Dexter White ile İngiltere'den John Maynard Keynes'in yaptığı²⁵ bu konferansta "Bretton Woods İkizleri" olarak da tanımlanan Uluslararası Para Fonu (IMF) ile daha sonra "Dünya Bankası (WB)" adını alacak olan "Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası" kuruluşuna karar verilmiştir.²⁶

IMF misyon olarak uluslararası ticareti kolaylaştırmayı, küresel parasal iş birliğini sağlamayı, finansal istikrarı teşvik istihdamını arttırmayı, sürdürülebilir ekonomik büyüme teşvikini ve dünya çapında yoksulluğu azaltmayı üstlenmiştir. Ayrıca dünya ekonomisini ve kendisine üye olan ülkelerin ekonomilerini izleyerek, ödemeler dengesi güçlüğü yaşayan ülkelere kredi desteği sağlayarak ve üyelerine pratik yardımlar sunarak uluslararası para sisteminin istikrarını sağlamayı amaç edinmiştir.²⁷ Dünya Bankası ise hükümetlere finansman-politika tavsiyeleri sunma, teknik yardım sağlama ve ayrıca gelişmekte olan ülkelerde özel sektörü güçlendirilme çalışmaları üzerinde durmuştur.²⁸ IMF uluslararası ticaretin daralmasına sebep olacak krizleri önlemek için kısa vadeli krediler verirken Dünya Bankası uzun vadeli yatırım kredileri vermektedir.²⁹ IMF ve Dünya Bankasının merkezi ABD-Washington'da bulunmaktadır. Dünya Bankasına üye olmanın şartı

²⁴ IMF Resmi Sitesi, 2020, <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-at-a-Glance>, (Erişim) 13 Şubat 2021.

²⁵ Usal, a.g.m., ss.233-234.

²⁶ Altınay, a.g.m, ss.8-9.

²⁷ Dünya Bankası Resmi Sitesi, <https://www.worldbank.org/en/about/history/the-world-bank-group-and-the-imf>, (Erişim) 13 Şubat 2021.

²⁸ Dünya Bankası Resmi Sitesi, <https://www.worldbank.org/en/about/history/the-world-bank-group-and-the-imf>, (Erişim) 13 Şubat 2021.

²⁹ Usal, a.g.m, s.235.

IMF üyesi olmaktır. Günümüzde IMF'nin 190, Dünya Bankasının 189 üye ülkesi vardır.³⁰

IMF ve WB'nin karar alma süreçlerinde, üye ülkelerin bu kurumlara vermiş oldukları finansal katkı oranında tespit edilen kota ölçeğinde belirlenen ağırlıklı oy sistemi işletilmektedir. Bu sistemde üye olan ülkelerin sahip oldukları oy hakları eşit değildir. Alınacak olan kararlarda en çok finansal katkıyı yapan ülkeler en fazla söz hakkına sahip olanlardır. IMF ve Dünya Bankası'nın sermayesinin önemli bir bölümü ABD tarafından oluşturulmuştur. En fazla sermaye Amerika'ya ait olduğu için en fazla oy hakkına sahip olan ülke ABD olmuştur. Kurulduğu yıllarda ABD %34, İngiltere %14 oy hakkına sahipken ekonomik olarak en gelişmiş 11 ülke %70 oy ağırlığına sahiptir. Bu durum sistemin egemen güçlerin hegemonyasına göre kurulduğunu göstermektedir.³¹ Günümüzdeki oy haklarındaki durum ise ABD %16,51, Japonya %6,15, Çin %6,08, Almanya %5,32, İngiltere %4,03, Fransa %4,03, Rusya %2,59 şeklindedir. Karar almak için %85 çoğunluk gerekmektedir.³² Bu da ABD'ye temel yapısal birçok konu hakkında, kritik kararların alınması ve uygulanması için gerçekleştirilen oylamalarda tek başına veto hakkı kazandırmaktadır.³³

Ödemeler dengesinde sıkıntı yaşayan ülkelere IMF verdiği kredilerin karşılığında, problemleri gidermek için bir takım ekonomik reformları gerçekleştirmeyi zorunlu tutmaktadır. Verilen bu krediler ülkenin yapısal uyum politikalarına uygunluk seviyelerine göre taksitlere bölünmektedir. Kredi araçları olarak “Standby Antlaşmaları, Geliştirilmiş Yapısal Uyum Olanakları ve Genişletilmiş Fon Olanakları” araçlarını yoğun olarak kullanmaktadır.³⁴

Bretton Woods ikizlerine ilaveten o yıllarda hayata geçen başka bir önemli kuruluş da daha sonra “Dünya Ticaret Örgütü (WTO)” ismini alacak olan “Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması”dır (GATT). Bu minvalde 1945 yılının sonlarında 15 ülke gümrük tarifelerini düşürmek ve bağlamak için görüşmelere

³⁰ Dünya Bankası Resmi Sitesi, <https://www.worldbank.org/en/about/history/the-world-bank-group-and-the-imf>, (Erişim) 13 Şubat 2021.

³¹ Filiz Zabcı, “Dünya Bankası: Yanılsamalar ve Gerçekler”, İstanbul, Yordam Kitap, 2009, ss.31-32

³² IMF Resmi Sitesi, 2020, <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-at-a-Glance>, (Erişim) 13 Şubat 2021.

³³ Usal, a.g.m, s.235.

³⁴ Usal, a.g.m, ss.234-236.

başlamıştır. Bu müzakerelerde ticaretin serbestleştirilmesine ivme kazandırmak ve var olan korumacı önlemleri düzeltmek istemişlerdir. İki yıla yakın süren müzakerelerin sonunda 30 Ekim 1947'de 23 ülkenin katılımı ile anlaşma imzalanmıştır. Tarife tavizleri 30 Haziran 1948'de “Geçici Uygulama Protokolü” ile yürürlüğe girmiştir.³⁵

Kurulan bu üç yapı ile küresel finans sistemine bütünüyle etki edilmiştir. Savaş ekonomisi yerini serbest piyasa ekonomisine bırakmış ve inşa edilen küresel ekonomik sisteme kurumsal çerçeve tanımlanmıştır.³⁶

Yeni finansal sistemle birlikte Amerikan dolarının gücü kurumsallaştırılmış, dolar rezerv para konumuna taşınmıştır.³⁷ Bu finansal sistemin işleyiş kuralları ABD egemenliğinin sürekli olacağı kabulüne göre oluşturulmuştur. Bu çerçevede atılan ilk adım dünya parasının dolar olması kararı olmuştur. Dolar altına, diğer ulusal paralar da sabit kurlarla dolara bağlanmıştır. Böylece belirlenen döviz kurlarındaki istikrarı ve ödemeler dengesi sorunlarını izleyecek kurum IMF olmuştur.³⁸ Liberal politikaların bütün dünyaya hâkim kılınmasını amaç edinen IMF, WB ve WTO kuruluşları günümüze tüm dünya halklarına ve yaşam hakları üzerinde başat etkiye sahip olmuştur.³⁹

Kurulan finansal sistem gelişmiş ülkeler için hazırlanmış bir çerçevedir. Batı merkezidir, Atlantik eksensidir. Amerika ve Avrupa'nın kuralları ile yönetilmektedir. Bu ülkelerin para ve maliye politikaları ile sistem işletilmektedir. Bu ekonomik düzen ile birlikte Amerika dünya egemenliğine geçiş yapmıştır. Böylelikle ABD, dünya egemenliği için hem kendisine rakip olarak gördüğü İngiltere ve Sovyetler Birliğini devre dışı bırakmış hem de Avrupa'ya ekonomik çıkartma yapmıştır. Savaştan yeni çıkmış olan İngiltere Amerika'ya borçla bağlanarak

³⁵ Dünya Ticaret Örgütü Resmi Sitesi, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact4_e.htm, (Erişim) 13 Şubat 2021.

³⁶ Altınay, a.g.m, ss.8-9.

³⁷ Oktay Salih Akbay, “Küresel Finansal Krizin Kökenleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri, C.6, 2011, s.4.

³⁸ Korkut Boratav, “IMF: Dün ve Bugün”, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.34, S.1, 2016, s.28.

³⁹ Hatice Karaçay, “Bretton-Woods Kuruluşları, New York Uzlaşısı ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.34, S.1, 2016, s.95.

ekonomik olarak, Süveyş Kanalı Harekâtı ile siyasi olarak devre dışı kalmıştır. Sovyetler Birliği ise Soğuk Savaş'ın başlaması ile kurulan sistemin dışına itilmiştir.⁴⁰

Bu süreçte yeni kolonyal politik yaklaşımlar öne çıkmış ve sermayenin uluslararasılaşması sağlanmıştır. “Çok Uluslu Şirketler” daha da güç kazanarak faaliyet sahalarını genişletmeye başlamış ve dünya ekonomisine rota çizmişlerdir.⁴¹

Özellikle 1980 yılından itibaren IMF, kapitalizmin hâkim olduğu “Yeni Dünya Düzeni” oluşumunda belirleyici politikalar doğrultusunda hareket etmiş ve kapitalizmin düzenleyicisi görevini yüklenerek dış borç meselesinde yeni normlar geliştirmiştir. Bu anlamda, küreselleşmenin önüne geçebilecek engelleri gidermede kritik roller üstlenmiştir.⁴²

IMF, uluslararası finansal düzende ABD'nin ve egemen güçlerin çıkarlarına aykırı bir durum olmaması için gerektiği durumlarda siyasi müdahaleye zemin oluşturacak adımları atmaktan imtina etmemiştir. Ülkelerde ekonomik krizler ortaya çıktığında finans kapitalizmin menfaatleri, birçok defa ve sistematik olarak krizi yaşayan devletin menfaatlerine karşı gözetilmiştir. Örneğin, 1978-79 yıllarında Türkiye Cumhuriyeti 42. Hükümeti'ne çok katı bir programı kabul ettirme baskısı yapılmıştır. Ülkenin önde gelen sermayesi ile iş birliği içerisinde yürütülen bu baskılar sonuç vermiş ve Ecevit Hükümeti istifa ederek 12 Eylül Darbesine giden yol açılmıştır.⁴³ Yine 1997 Doğu Asya Krizi'nde IMF Güney Kore'ye çok ağır anlaşma dayatmış; 2005 yılında IMF Türkiye'ye vereceği krediyi siyasi öncelikleri izleyerek vermiştir. Diğer bir örnek ise Avrupa'da ekonomisi sorunlu olan ülkeleri denetlemek için IMF, Avrupa Birliği ve Avrupa Merkez Bankası'nın birlikte oluşturduğu üçlü yapı olan Troyka'nın,⁴⁴ Yunanistan ve İtalya seçimlerine etki eden krizlerin her aşamasına destek vermesidir.⁴⁵

⁴⁰ Bilsay Kuruç, “Bretton Woods Antlaşması'nın 70. Yılı”, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.34, S.1, 2016, s.11.

⁴¹ Sinan Sönmez, “Bretton Woods, Fordizm ve Hegemonya”, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.34, S.1, 2016, ss.48-49.

⁴² M. Hilmi Öztürk, “IMF'nin Değişen Rolü: Bretton Woods'tan Günümüze”, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.2, S.2, 2020, s.107.

⁴³ Boratav, a.g.m, ss.32-42.

⁴⁴ Boratav, a.g.m, s.41.

⁴⁵ Boratav, a.g.m, ss.32-42.

IMF'nin müdahaleleri, krizi derinleştirmekten başka bir şeye yaramamıştır. 2007-2009 yıllarında yapılan bir araştırmada IMF'nin çevre ekonomileri ile yaptığı 41 anlaşma incelenmiş ve bu araştırmalar sonucunda 41 anlaşmanın 31'inde IMF'nin önerdiği politikaların neticesinin ülkelerdeki kriz ortamını daha da derinleştirdiği gözlemlenmiştir.⁴⁶

1.2. Kurulan Finansal Düzenin Yansımaları

Kurulan bu finansal düzenin doğurduğu sonuçlara istatistikler üzerinden bakıldığında olumlu bir tablo görülmektedir. Dünyada yoksulluk her geçen gün derinleşmektedir. BM'nin 2019'da yayımlandığı rapordaki verilere göre dünyada 1 milyar 300 milyon insanın yoksul olduğu belirtilmiştir. Yoksulluk parametresi olarak sadece kötü ekonomik durum değil, kötü yaşam kalitesi, şiddet riski, sağlık, kötü çalışma koşulları gibi veriler de dikkate alınmıştır. Yoksulluğun dünyanın her tarafında olduğu, bu durumun ciddi eşitsizliklere neden olduğu görülmektedir.⁴⁷

IMF ve Dünya Bankasının küresel elit güçleri gözeterek gerçekleştirmiş olduğu finansal politikalar nedeni ile dünyanın en yüksek gelirine sahip olan kesimleri ile en düşük gelirine sahip olan kesimleri arasındaki uçurum derinleşmektedir. 19. yüzyılda dünyanın en düşük ekonomisi ile en zengin ekonomisi arasındaki gelir farkı 1/2 oranında iken günümüzde bu oran 1/80'i aştığı gözlemlenmektedir.⁴⁸

Birleşmiş Milletler Üniversitesi Kalkınma Ekonomi Araştırmaları Enstitüsünün 2006'da yayımlandığı rapora göre dünya zenginliği Kuzey Amerika, Avrupa, Japonya ve Avustralya gibi ülkelerde toplanmaktadır. Yeryüzündeki insanların %2'sinin serveti %50'sinden daha fazla durumdadır. Dünya nüfusunun

⁴⁶ Boratav, a.g.m, ss.32-42.

⁴⁷ BM Resmi Sitesi, 2019,

<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/2019/07/yeni-veriler-geleneksel-zengin-ve-yoksul-kavramlarn-sarsyor.html>, (Erişim) 14 Şubat 2021.

⁴⁸ Mustafa Soba, Saadet Yağmur Kumcu, Özden Sevgi Akıncı, "Bretton Woods İkizleri: Aşırı Yoksulluk ve Derinleşen Eşitsizlik", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.23, 2018, ss.670-672.

%10'u yeryüzü servetinin %85'ine sahiptir. En varlıklı insanların %30'u ABD'de, %27'si Japonya'da yaşamaktadır.⁴⁹

Bu gelir dengesizliğinin aradan geçen yıllara rağmen artarak devam ettiği IMF ve Dünya Bankası raporlarında görülmektedir. Yoksulluğun en şiddetli yaşandığı ülkeler Afrika ülkeleridir. IMF ve Dünya Bankasının yoksulluğu giderme hususunda attığı adımların karşılık bulabilmesi için bu kurumların karar mekanizmalarının adil ve yoksul ülkelerin de daha etkin olmaları gerekmektedir. Fakat IMF'de Orta Afrika'dan üye 53 ülke olmasına ve bu ülkeler üye ülkelerin %25'ini karşılık gelmesine karşın 24 üyesi bulunan IMF İcra Direktörleri Kurulunda Afrika yalnızca 2 üye ile temsil edilmektedir.⁵⁰

IMF, WB ve ADB kuruluşlarında yapının adil şekilde oluşmadığının bir göstergesi de gelişmekte olan ülkelerin güçleri oranında yetkilerinin olmamasıdır. Asya'nın en büyük ekonomisi ve dünyada ikinci büyük küresel ekonomik güç olan Çin'in küresel finans kuruluşlarında yeterince temsil edilmediği görülmektedir.⁵¹ WB'nde Çin'in sahip olduğu oy hakkı %4,85 iken ABD'nin oy hakkı %16,21 ve Japonya'nın oy hakkı %7,51'dir. IMF'de Çin'in oy hakkı %6 iken ABD'nin %16,21 ve Japonya'nın %6,23'tür. Asya Kalkınma Bankasında ise Çin'in oy hakkı %5,43 iken ABD'nin %12,75, Japonya'nın %12,75'tir.⁵² Asya için kurulan bir bankada bile Çin'in oy hakkı Japonya'nın yarısı kadar dahi olamamıştır. IMF başkanları kuruluştan itibaren her zaman Amerika ve Avrupa'dan, WB başkanları Amerika'dan⁵³, ADB başkanları ise Japonya'dan seçilmiştir.⁵⁴

IMF ve Dünya Bankası kalkınmanın tek göstergesi olarak büyümeyi göstererek büyük bir perdeleme yapmaktadır. Büyümeden kaynaklı yoksulluğun

⁴⁹ Amerika'nın Sesi İnternet Sitesi, <https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2006-12-07-voa15-88011137/847200.html>, (Erişim) 15 Şubat 2021.

⁵⁰ Soba, Kumcu, Akıncı, a.g.m, s.678.

⁵¹ Matthew D. Stephen, David Skidmore, "The AIIB in the Liberal International Order", The Chinese Journal of International Politics, 2019, s.78.

⁵² Adb Resmi Sitesi, <https://data.adb.org/dataset/adb-annual-report-2020-organizational-information>, (Erişim) 15 Şubat 2021.

⁵³ İlhan Öztürk, "Dünya Bankası Politikaları", Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.3, S.1, 2006, s.48.

⁵⁴ Çağlayan Yıldız, "Çin'in Uluslararası Finans Sistemine Cevabı: Asya Altyapı Yatırım Bankası", (Erişim)

https://www.academia.edu/36416556/%C3%87%C4%B0N%C4%B0N_ULUSLARARASI_F%C4%B0NANS_S%C4%B0STEM%C4%B0NE_CEVABI_ASYA_ALTYAPI_YATIRIM_BANKASI, 2015, ss.3-4.

azaldığı algısı oluşturulurken büyümeden elde edilen faydaların küçük bir elitist egemen ve ayrıcalıklı grupta toplanmasına neden olmaktadır.⁵⁵

IMF ve Dünya Bankası yoksulluğun kaynağını bireylere ve ülkelere indirgemeye çalışmaktadır. Gerçekte ise yoksulluk küresel ve sistematik bir sorundur. Uluslararası bu finansal kuruluşlar geliştirdikleri modeller, uyguladıkları politikalar ile hem bu gerçeği örtmekte hem de az gelişmiş olan ülkelerdeki yönetimlerle işbirliği yaparak kapitalizmin hegemonya alanı genişletmekte ve sermayenin/karlılığın küresel ölçekte sürdürülmesini ve servetin belirli ülkelerde ve güçlerde toplanmasına hizmet etmektedir.⁵⁶

İki dünya savaşı ve krizler sonrası kurulan IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütünün politikalarında ABD başta olmak üzere gelişmiş olan ülkelerin çıkarlarının gözetilmesi, gelişmekte olan veya az gelişmiş olan ülkelere sunulan modellerde gelişmiş ülkelere pazar oluşturma amacının güdülmesi büyük eleştirileri ve itirazları beraberinde getirmiştir.⁵⁷

İtirazlar neticesinde bu finansal kuruluşlar ya dünyadaki bütün ülkelerin katkısıyla her yönü ile yeniden yapılandırılacak ve her ülkeye adil olarak hizmet etme perspektifi kazandırılacak ya da alternatif olarak adalete dayalı yeni küresel finansal kuruluşlar oluşturulacaktır.⁵⁸

⁵⁵ Soba, Kumcu, Akıncı, a.g.m, s.679.

⁵⁶ Karaçay, a.g.m, s.109.

⁵⁷ Altınay, a.g.m, ss.8-9.

⁵⁸ Altınay, a.g.m, s.17.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN'İN YÜKSELİŞİ VE FİNANSAL VAROLUŞ MÜCADELESİ

Hayatımızın içerisinde yoğun olarak yer alan tekstil ürünleri, oyuncaklar, elektronik cihazlar gibi benzeri ürünlerin menşesinde “Made in China” ya da “Made in P.R.C.” yani “Çin’de Üretilmiştir” damgasını görmememizin neredeyse imkânsız olduğu günümüzde Çin, son yıllardaki ekonomik büyümesi ile dünyada en fazla dikkat çeken ve gündem olan ülke olmuştur. 1978 yılından itibaren küresel ekonomik düzenle temas kurmasının, finansal sisteme entegre girişimlerinin neticeleri Çin’i ekonomik güç merkezi haline getirmiştir. Bu durum uluslararası toplumu etkilemiş ve küresel güç dengelerinde Çin’i önemli bir merkez konumuna yükseltmiştir.⁵⁹

Çin yeraltı ve yerüstü kaynakları ile çok büyük zenginliklere sahip bir ülkedir. Dünyanın en büyük altın üretici olan Çin demir cevheri, demir alaşımlı metal cevherleri, kömür, doğalgaz, kalay, vanadyum, kurşun tungsten, alüminyumun fosfat, cıva, uranyum, manganez, az bulunan toprak elementleri, manyetit molibden, çinko, titanyum gibi yaklaşık 17 mineral tür ve madene sahip olması ile dünyada lider konumdadır.⁶⁰ Hem tarımda hem de elektrik üretiminde kullandığı su kaynakları kritik öneme sahiptir. Ekilebilir arazisi %12,7 olup bu büyüklük dünya ekilebilir alanının %7’sine tekabül etmektedir. Dünyanın en büyük hidroelektrik enerji üretimi yapılan ülkesidir. Three Gorges Barajı dünyanın en büyük hidroelektrik santrali olma özelliğine sahip olup, 22.500 megavat enerji üretimi yapmaktadır. Bu üretimle dünya çapında en büyük kapasiteye sahip olan barajdır.⁶¹ Çin kömür üretiminde dünyanın en büyük üreticisi ve tüketicisi konumundadır. Dünyada en fazla kömür rezervi yine Çin’dedir. Enerji ihtiyacının %70’ini kömürden temin etmektedir. Ayrıca oldukça yüksek rezervli petrol, doğal gaz kaynaklarına sahiptir. Uzay teknolojisi ve elektronik alanında kullanılan ve ender olarak bulunan bazı madenlerin de artan orandaki üretici ve ihracatçısıdır.⁶²

⁵⁹ Altay Atlı, Sadık Ünay “Küreselleşme Sürecinde Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri”, SETA, S.96, 2014, s.8.

⁶⁰ Ticaret Bakanlığı, 2020, “Çin Ülke Profili”, <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profil>, (Erişim 04.02.2021, s.5.

⁶¹ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.5.

⁶² Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.5.

Özgün bir uygarlık yapısına, köklü ve zengin bir tarihe, dünyanın en kalabalık nüfusuna (1,396 milyar), dünyanın üçüncü en büyük yüzölçümüne (9.561.000 km²) ve önemli ticaret yollarına sahip olan Çin tarih boyunca dünyanın siyasi ve ekonomik olarak önemli güç merkezlerinden biri olmuştur. Bu gücünü 19. yüzyılın başlarına kadar sürdürmüştür.⁶³

Sanayi Devrimi ile hızla başlayan sanayileşme ve modernleşme sürecine uyum sağlayamayan Çin gücünü koruyamamış ve büyük bir düşüşe geçmiştir. 19. yüzyılda büyük güçlerle giriştiği savaşları kaybetmiş, dünya siyasetinin ve ekonomisinin gerisinde kalmıştır.⁶⁴ 1700'lü yıllarda Dünya Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın (GSYH) %23,1'ini Çin üstlenirken 1820'li yıllarda bu pay %32'ye çıkmış ve dünyanın en büyük ekonomik gücü olmuştur. Ancak sanayileşen Avrupa ve Amerika'nın hızla yükselişi ile birlikte dünyadaki ekonomik güç merkezi yer değiştirmiştir. Avrupa ve Amerika merkezli Batı'nın hızlı yükselişi karşısında Çin'in 1890'lı yıllarda dünya GSYH içindeki payı %13,2'ye düşmüş, bu düşüş sonraki yıllarda da devam ederek 1952'de %5,2'ye kadar inmiştir.⁶⁵

Uzun yıllar iç karışıklılar yaşayan Çin'de 1949 yılında Mao Zedong liderliğinde komünist devrim yapılmış ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) kurulmuştur. Yeni kurulan bu devlet 22 eyaletten, 5 özerk bölgeden ve 4 belediyeden oluşmaktadır. Ayrıca Çin, siyasi konumu sürekli tartışmalara konu olan Tayvan'ı 23. eyaleti olarak görmektedir.⁶⁶ Merkezi hükümet sistemi ile yönetilen Çin'de siyasi, ekonomik ve diğer alanlardaki temel politikalar en üstteki merkezi hükümetten emir şeklinde gelmekte ve bürokrasi aracılığıyla devletteki ve yerel düzeydeki yönetim kademelerine aktarılmaktadır. Alt kademelerdeki yönetimler kararlarını özgürce verememektedir.⁶⁷ Sosyalist ve dünya ekonomisinden izole bir yönetim modeli benimsenen bu yeni Cumhuriyette, diplomatik ilişkiler ve ticari ortaklıklar yeterli düzeyde olmamış ve Çin kendine yeter bir çaba içerisinde olmuştur. Katı ve emredici, planlaması merkeze bağlı, dış dünyaya kapalı bir özellik

⁶³ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.3.

⁶⁴ Örmeci, a.g.m., s.1.

⁶⁵ Atilla Sandıklı, "Geleceğin Süper Gücü Çin", Bilgi Strateji, C.1, S.1, 2009, s.42.

⁶⁶ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.4.

⁶⁷ Halil Özekicioğlu, Cüneyt Kılıç, "Küresel Ekonomi Çağında Çin ve Hindistan", İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, C.4, S.2, 2017, s.26.

taşıyan Mao Zedong döneminde “planlı ekonomi”, “büyük atılım” ve “kültür devrimi” gibi bazı adımlar atılmasına karşın istenilen sonuca ulaşılamamıştır.⁶⁸

Mao 1976 yılında ölmüş ve Çin’de 2 yıl süren iç karışıklık dönemi yaşanmıştır. 1978 yılında yönetime gelen Deng Xiaoping ile birlikte ekonomik açılım ve atılım dönemi başlamıştır. Deng iktisat temelli büyük devrimler gerçekleştirmiş ve piyasa ekonomisi için gerekli düzenlemeleri yapmıştır. Çin’in farklı bölgelerinde çeşitli ekonomik modeller denenmiş, yabancı sermaye girişlerine müsaade edilmiştir. Piyasa ekonomisi için hayati öneme haiz olan bir bankacılık sisteminin temelleri atılmıştır.⁶⁹

Bu yeni dönemde sanayi, tarım, ulusal savunma, bilim ve teknoloji alanında modernleşmek için dışa doğru bir yol izlenmiştir. Çin’de serbest piyasanın, yabancı yatırımların, para ve sermaye piyasalarının geliştirilmesine zemin oluşturacak birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Reformların hukuki altyapısını oluşturan yasal düzenlemeler olarak 1979’da Çin ve Yabancı Sermaye Ortak Girişimler Yasası, 1983’te Ticarî Markalar Yasası, 1985’te Patent Yasası, 1986’da Yabancıların Mülkiyetindeki İşletmeler Yasası, 1988’de Çin ve Yabancı Sermaye Ortak Girişimler Yasası, 1991’de Telif Hakları Yasası, 1993’te Şirketler Yasası, 1994’te Devlet Tazminat Yasası / Haksız Rekabetin Engellenmesi Yasası / Tüketici Hakları Yasası / Dış Ticaret Yasası / Ticarî Bankalar Yasası, 1997’de Fiyat Yasası, 1998’te Hisse Senetleri Yasası, 2002’de Kırsal Arazi Kiralama Yasası, 2003’te Bankacılık Düzenleme Yasası, 2007’de Mülkiyet Yasası, 2008’de Tekelleşmeyi Önleme Yasası yapılmıştır. Atılan bu adımlarla birlikte ekonomik yapının hukuksal temeli oluşturulmuştur.⁷⁰

Çin’in 1979 yılında ABD ile diplomatik ilişkilerini tekrar tesis etmeye başlaması ile Çin küresel ekonomiye entegre olmaya başlamış ve böylelikle Çin yabancı sermayeye açılmıştır. Çin bütün bölgelerini yabancı sermayeye açmak yerine kademe kademe bu sistemi uygulamıştır. Hainan, Shantou, Zhuhai, Xiamen ve

⁶⁸ Hasan Hüseyin Akkaş, Mustafa Kemal Öztopal, “Andre Gunder Frank’ın “Yeniden Doğu” Tezi Kapsamında Tek Kuşak-Tek Yol Projesinin Salgın Sonrası Yeni Dünya Düzenine Yansımaları”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.13, 2020, ss.53-54.

⁶⁹ Örmeci, a.g.m, ss.1-3.

⁷⁰ Ümit Çalık, “Çin Ekonomisi (Mao ve Mao Sonrası Dönem)”, Liberal Düşünce Dergisi, S.64, 2011, ss.193-194.

Shenzhen kentleri ile başlayan serbest bölge uygulaması 1984-85 yıllarında genişletilerek devam etmiştir.⁷¹ Çin 1990'lı yıllardan itibaren büyük devlet ve özel sektör yatırımları yapmıştır. Düşük işgücü ve maliyetler nedeni ile yabancı yatırımcı için büyük bir cazibe merkezi olan Çin yüksek düzeyde doğrudan sermaye yatırımı çekmiştir.⁷²

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması ile sona eren Soğuk Savaş Dönemi ile birlikte dünya ekonomisinde ve siyasetinde yeni vizyonlar oluşmaya başlamıştır. Bu yeni dönemdeki gelişmeleri iyi okuyan ve öngören Çin, tutucu ve kalıplaşmış politikalarını bırakmış, sahip olduğu potansiyelini harekete geçirerek kendi kapasitesini ve küreselleşmenin oluşturduğu fırsatları realist ve akılcı bir şekilde değerlendirmiştir. Uluslararası toplumda “ejderhanın tırnaklarını bilemesi”, “devin / ejderhanın uyanışı” ve “yeni bir süper gücün ortaya çıkması” gibi ifadelerle anılmaya başlanan Çin, bu süreci isabetli ve başarılı bir şekilde değerlendirerek dünya dengelerini temelden etkilemeye başlamıştır.⁷³

Uzun vadeli bir plan çerçevesinde Çin'i dışarıya açmak ve ekonomik olarak kaldırmak için Çin gerekli olan adımları adım adım atmış ve kararlılıkla uygulamıştır. Atılan adımlar sonuç vermiş ve 1995 yılında Çin'in dünya üretiminde üstlendiği pay %11'e ulaşmıştır.⁷⁴

Çin'in yüksek büyüme oranlarına ulaşması ihracat ve doğrudan yabancı yatırımlar vesilesiyle mümkün olmuştur.⁷⁵ Bununla birlikte Çin'in ekonomik anlamda hızla yükselişinin ve dünyada gittikçe artan etkisinde “gücünü/ışığını sakla, zamanını bekle.”, “düşük profil dış politika” gibi hiçbir ülkenin iç işlerine karışmama, bölgelerde ve dünyanın diğer bölgelerinde olan sorunlara karışmama, küresel güçleri karşısına almama gibi stratejik temelli yaklaşımlar belirleyici olmuştur.⁷⁶

⁷¹ Akkaş, Öztopal, a.g.m, ss.53-54.

⁷² Ahmet İkiz, “Tek Kuşak Tek Yol Projesi ve Türkiye'ye Olası Etkileri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C.18, S.72, 2019, ss.1688-1700.

⁷³ Sandıklı, a.g.m, s.41.

⁷⁴ Örmeci, a.g.m, ss.1-3.

⁷⁵ Çalık, a.g.m, s.197.

⁷⁶ Berkan Karamurtlu, “Kuşak Yol Projesi Bağlamında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Küresel Hegemonya Girişimi”, Doğu Asya Araştırmaları Dergisi, C.3, S.6, 2020, ss.60-61.

Çin ulaşmış olduğu ekonomik gücünü diplomatik ve siyasi güce yansıtacak politikalar izlemeye başlamış ve dünyadaki egemen güçlere karşı bölgesel ve küresel oluşumlarda yer almaya hatta öncülük etmeye başlamıştır. Şanghay İş birliği Örgütü, ASEAN ve BRICS gibi geniş çaplı yapıların kuruluşunda önemli roller üstlenmiştir.⁷⁷ Çin'in bu gibi yapılarda hem öncü hem de söz sahibi olması dünya siyasetinde ABD'ye karşı bir alternatif güç olmaya başladığının inancını güçlendirmiştir.⁷⁸

2.1. Çin'in 2001 Sonrası Ekonomik Yükselişi

Çin 21. yüzyıl başlarında ekonomik yükselişine ivme katacak anlayışını devam ettirmiş ve “düşük profil” stratejisini sürdürmüştür. Bu dönemde yönetime gelen Hu Jintao “barışçıl gelişim, barışçıl yükseliş, uyumlu toplum, uyumlu dünya” yaklaşımlarını ortaya koymuş, büyümesi dış ticarete dayanan Çin'in ekonomik gidişatına hız kazandırmıştır.⁷⁹

Çin'in ekonomi devi olmasına en büyük katkıyı yapan etmenlerden birisi de 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne üyeliği olmuştur. Çin 1986 yılında o zamanki ismi GATT olan WTO'ya resmen başvuruda bulunmuş, 15 yıllık bir müzakere sonucunda üyeliğe 2001 yılında kabul edilmiştir.⁸⁰ 1979 yılından sonra dış ticaretin önündeki hukuki setleri kaldırarak, önemli yatırım teşvikleri getirerek ve serbest ekonomik bölgeler kurarak stratejik reformları gerçekleştiren Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne üyeliğinin kabul edilmesi ile birlikte Çin küresel ekonomi ile bütünleşme yolundaki önemli engelleri aşarak ekonomik atılımda büyük bir ivme yakalamıştır. Dünya Ticaret Örgütüne üye olması ile birlikte Çin, uluslararası ekonomik düzenle yasal uyumunu sağlamış, düşük maliyetli üretim avantajlarını özellikle ihracata yönlendirerek dünya ticaretinin ilk sıralarına doğru yükselişe geçmiştir.⁸¹

⁷⁷ Akkaş, Öztopal, a.g.m, ss.53-54.

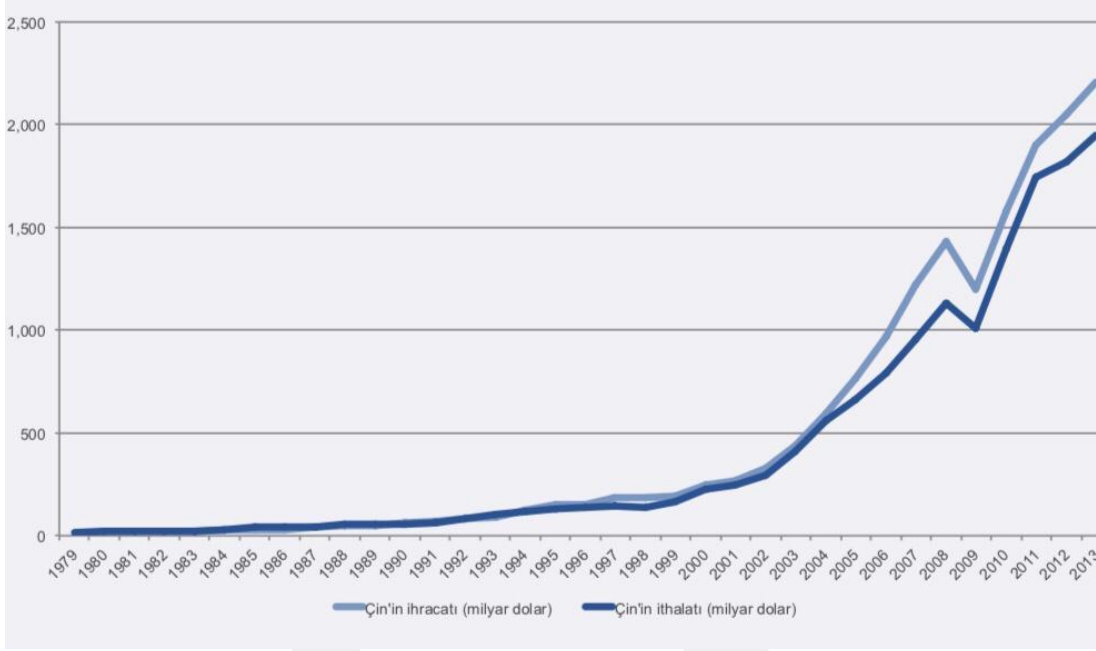
⁷⁸ Çağdaş Üngör, “Çin ve 3. Dünya”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S.41, 2011, s.34.

⁷⁹ Karamurtlu, a.g.m, ss.60-61.

⁸⁰ Mehmet Ozan Saray, Levent Gökdemir, “Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005)”, Journal of Yaşar University, C.2, S.7, 2007, s.678.

⁸¹ Atlı, Ünay a.g.m, s.12.

Çin yakaladığı ekonomik rüzgârı büyüme oranlarına yansıtmıştır. 2003 yılında %9,3'lük bir büyümeyi yakalayan Çin 2004 yılında %9,2, 2005'te %9,9, 2006'da %10,7, 2007'de ise 11,4 oranlarına ulaşmıştır. Büyüme oranlarında dünya ortalaması %5'ler seviyesindeyken Çin ortalama %10 oranlarını yakalamayı başarmıştır. 2010 yılına gelindiğinde ise Çin, oluşturduğu bu değer ile Japonya'yı da geride bırakarak dünyanın ikinci en büyük ekonomisi konumuna yükselmiştir.⁸²

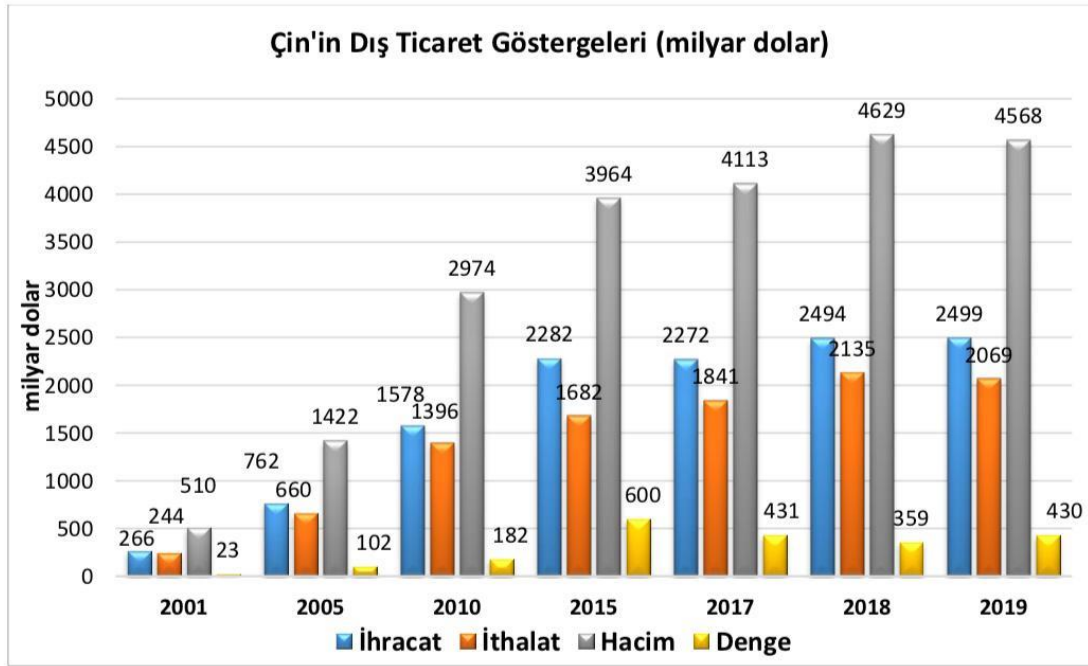
Grafik 1. Çin İhracat ve İthalatı / 1979 - 2013⁸³

Ekonomik büyüme göstergelerinde önemli bir parametre olan ihracat-ithalat rakamları Grafik 1 üzerinden değerlendirildiğinde Çin'in 1979 sonrası dış ticaretini artırdığını ve 2001 yılı WTO üyeliğinden sonra da büyük bir hız kazandığını görüyoruz. Çin'in dünya ticaretindeki payı 1980 yılında yalnızca %1 iken, 2001 yılında %3'e, 2013 yılında ise %10'a kadar yükselmiştir. Bu yükseliş trendi 2013 yılına geldiğinde ihracat-ithalat ölçeğinde 2,21 trilyon dolar ihracat, 1,95 trilyon ithalat olmak üzere toplamda 4,16 trilyon dolarlık ticaret hacmine ulaşmış ve dünyada en fazla ticaret yapan ülke olmuştur.⁸⁴

⁸² Örmeci, a.g.m, ss.1-3.

⁸³ Atlı, Ünay a.g.m, s.13.

⁸⁴ Atlı, Ünay, a.g.m, ss.12-13.

Grafik 2. Dış Ticaret Göstergeleri⁸⁵

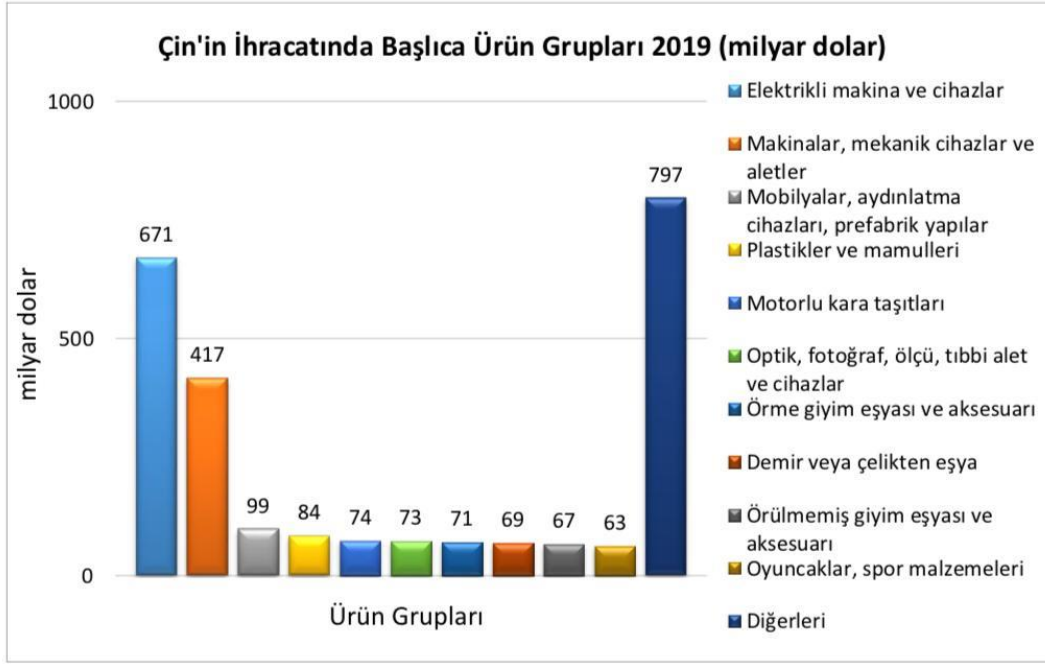
Grafik 2’de görüldüğü üzere 2019 yılına gelindiğinde ise Çin’in ithalatı 2,07 trilyon dolar olurken Çin ihracatta 2,49 trilyon dolara ulaşmıştır. Çin dünya ihracatında %13,3 pay ile 1. sırada, dünya ithalatında %10,9 ile de 2. sırada yer almıştır. Bu rakamlarla birlikte Çin dış ticarete 429,6 milyar dolar fazla vermiş ve küresel çapta en çok dış ticaret fazlası veren ülke olmuştur.⁸⁶

Çin, 1978-2001 arası düşük maliyetli, düşük katma değerli ve emek yoğun ürünlerin üretimine ağırlık vermiş ve bu ürünlerin ihracatına yoğunlaşmıştır. Böylelikle düşük işgücü maliyetlerine odaklanarak ihracatta rekabet gücünü sağlamıştır. 2001 sonrasında ise Çin imalat sanayinde yerli katma değeri artırarak daha fazla teknoloji girdisi içeren ürünlere yönelmiştir.⁸⁷

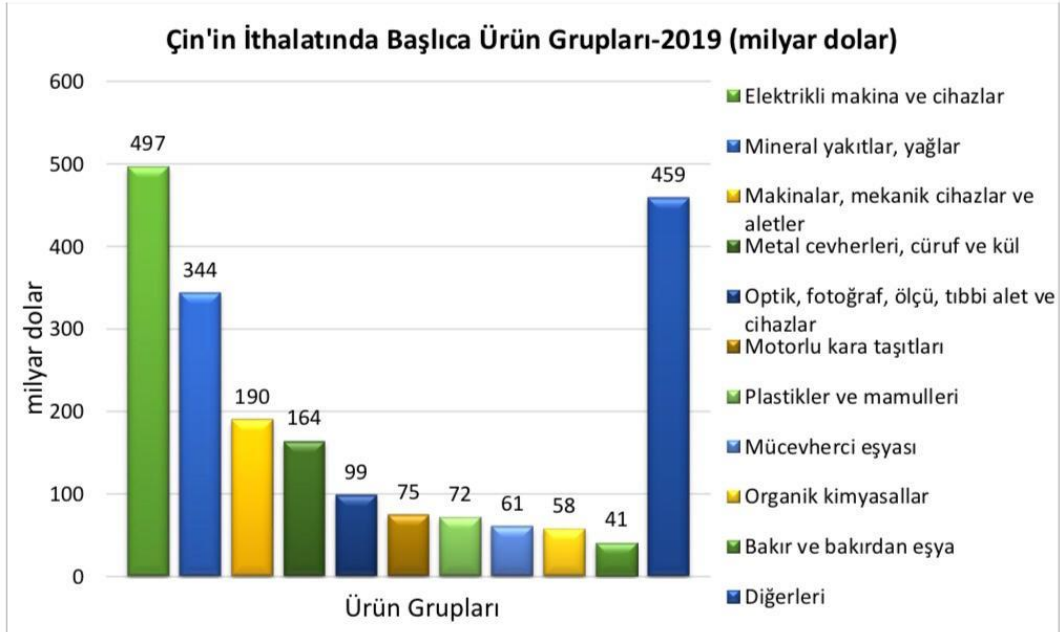
⁸⁵ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.8.

⁸⁶ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.8.

⁸⁷ Atlı, Ünay, a.g.m, ss.12-13.

Grafik 3. Çin'in İhracatında Başlıca Ürünler⁸⁸

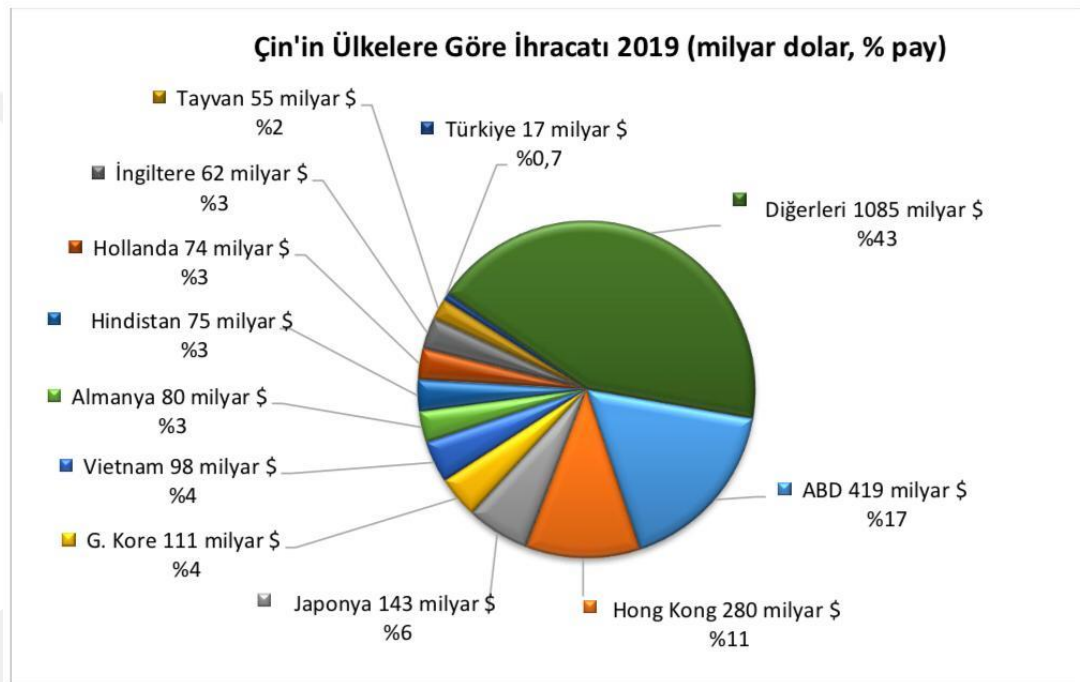
Grafik 4. Çin'in İthalatında Başlıca Ürünler⁸⁹

⁸⁸ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.9.

⁸⁹ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.9.

Grafik 3'e göre Çin'in ihracatında en önemli ürün gruplarının elektrikli makina ve cihazlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, mobilyalar, aydınlatma cihazları ve prefabrik yapılar, plastikler ve mamulleri, motorlu kara taşıtları olduğu görülmektedir.

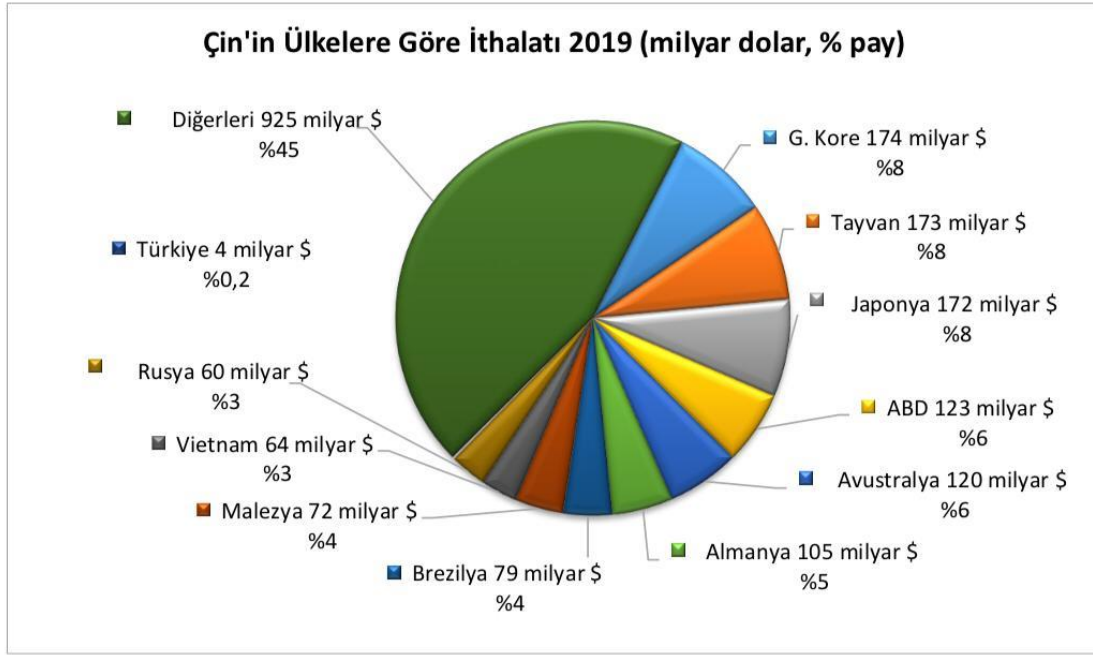
Grafik 4'e göre ise Çin'in ithalatında en önemli ürün gruplarının elektrikli makina ve cihazlar, mineral yakıtlar, yağlar, mekanik cihazlar ve aletler, metal cevherleri, cüruf ve kül, optik, fotoğraf, ölçü, tıbbi alet ve cihazlar olduğu görülmektedir.

Grafik 5. Çin'in Ülkelere Göre İhracatı⁹⁰

Grafik 5'te görüldüğü üzere Çin en fazla ihracatı 419 milyar dolar ile ABD'ye yapmıştır. ABD'yi 280 milyar dolarla Hong Kong, 143 milyar dolarla Japonya, 111 milyar dolarla Güney Kore takip etmektedir.

⁹⁰ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.10.

Grafik 6. Çin'in Ülkelere Göre İthalatı⁹¹

Grafik 6'da ise Çin'in ülkelere göre ithalatı görülmektedir. Çin en fazla ithalatı 174 milyar dolarla Güney Kore'den yapmaktadır. Güney Kore'yi 173 milyar dolarla Tayvan, 172 milyar dolarla Japonya, 123 milyar dolarla ABD takip etmektedir.

Tablo 1. Temel Ekonomik Göstergeler⁹²

	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*	2023*
GSYİH (Cari Fiyatlar- milyar \$)	23.130	25.293	27.307	27.805	30.956	27.347	28.546
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar- %)	6,95	6,75	6,11	1,2	9,2		
Kişi Başına Düşen GSYİH (ppp- \$)	14.344	15.343	16.116				
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	1,56	2,11	2,9	3,05	2,6		
Nüfus (Milyon)	1.390	1.395	1.400	1.404	1.408		
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)							

⁹¹ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.10.

⁹² Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.6.

Tablo 1'e göre 2019 sonu itibari ile Çin'in GSYH'si 14,1 trilyon dolar olmuş bu değerlerle birlikte 2010 yılında ulaşmış olduğu dünyanın en büyük 2. ekonomisi olma özelliğini devam ettirmiştir. Çin'in GSYH'si 2020 yılında da 14,14 trilyon dolar olmuş, GSYH'nin satın alma gücü ise 27 trilyon doları geçmiştir. Küresel ekonominin %16,8'ini oluşturan Çin satın alma parametresi bakımından Amerika'yı da geçerek dünyada ilk sırada yer almıştır. Çin'in sahip olduğu dolar rezervi ise 2015 yılında 3,9 trilyon doları geçmiş ve dünyada ilk sıraya yerleşmiştir.⁹³

GSYH'de yılda ortalama %10 büyümeyi yakalayan Çin bu büyüme oranı ile tarihteki sürdürülebilir en hızlı büyümeyi gerçekleştirmiştir. Günümüzde de dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisi Çin'dir. Çin bu büyümesinin bir sonucu olarak %38,2 pay ile dünya ekonomisine en fazla katkı veren ülke olmuştur. GSYH içerisindeki özel sektörün oranı %60 olup kentlerdeki işgücünün %80'i ve yeni iş imkânlarının %90'ı özel sektöre aittir. Kişi başına düşen milli gelir gelişmiş ülkelerin gerisinde kalsa da bu ekonomik atılımlarla birlikte ülkede 850 milyon kişi yoksulluktan kurtarılmıştır.⁹⁴

Çin'in devasa büyüme rakamlarına ulaşmasında kayıt dışı istihdamın payı göz ardı edilmemelidir. "Ejderhanın uyanışı" olarak tanımlanan bu dönemde çalışma koşulları asgari şartların altında olan yerlerde ve çok düşük ücretler karşılığında insanların çalıştıkları araştırmalarda görülmektedir. 2001 yılında %30,2 olan kayıt dışı istihdam oranı aradan geçen dokuz yılı rağmen 2010 yılında sadece %29,7 oranına gerilemiştir. Çin'de hala kayıt dışı çalışma önemli bir problem olarak sürmektedir. Çinin ekonomik büyümesini sosyal eşitsizliklerle pekiştirdiği kanısı da oluşmaya başlamıştır.⁹⁵

Çin dünyanın en büyük imalat sektörüne sahip iken, en hızlı büyüyen tüketici pazarı konumundadır. Ülke ekonomisi içerisinde sanayi ve inşaat sektörünün payı %46'dır. 2018 yılında dünyanın en büyük çelik üreticisi konumunda olan Çin küresel çelik üretiminin %50'sini karşılamıştır. Otomobil üretiminde dünyada yine en büyük üretici konumunda olan Çin, elektrikli araba üretim miktarında da dünyada 1.

⁹³ Mehmetali Kasım, "Çin ve Amerika Rekabetinde Orta Asya'nın Konumu", Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, C.46, 2020, ss.303-304.

⁹⁴ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, s.6.

⁹⁵ Ferda Dönmez Atbaşı, "Çin Ekonomisinde Neler Oluyor?", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.70, S.3, 2015, s.803.

sıradadır. Ülkede 100 elektrikli araç üretimi yapan firma bulunmaktadır. Dünyadaki en büyük ikinci otoban ağı, en uzun üç deniz köprüsü ve en büyük 10 konteyner limanından 6'sı Çin'de bulunmaktadır.⁹⁶

Çin'in küresel şirket sayısı 1994 yılında 3 iken bu sayı 2015 yılında 98'e çıkmıştır.⁹⁷ Üretimlerin %90'ından fazlası ülkenin anakarasında yapılmaktadır. İç pazara yönelik üretimler taşrada, dış ticarete yönelik üretimler ise şehirlerdeki küresel şirketler tarafından yapılmaktadır. Çin'in tüketici eğilimlerini günümüzde etkileyen en önemli unsurlardan biri, 200 milyon civarındaki üst gelir grubunda yer alan tüketicilerdir. Bu bağlamda Çin'de çok hızlı bir şekilde gelişen sektör, lüks tüketim sektörü olmuştur. 400 milyon Çinlinin kişi başına düşen yıllık geliri satın alma gücü ölçütüne göre 8 bin dolarının üstündedir.⁹⁸ Bu açıdan bakılınca dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip olan Çin batıda birçok firma için eşsiz bir pazardır. Bu firmalar için Çin bir tehdit değil, bir fırsat olarak algılanmaktadır.⁹⁹

Dünyada en fazla yabancı yatırım çeken 2. ülke yine Çin olmuştur. Çin, yabancı yatırımları ülkenin tamamına istikrarlı bir şekilde genişletmiştir. Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY) Çin'in dünya ekonomisine entegresini sağlamış, istihdam teknoloji ve kurumsal reformlara katkıda bulunmuştur. Çin hâlihazırda 700.000 civarı yabancı sermayeli şirkete ev sahipliği yapmaktadır.¹⁰⁰ DYY'deki büyüme, çok uluslu şirketlerin genişlemesinin bir parçası olarak görülmemelidir. Büyümede önemli rol oynayan önemli etkenlerden birisi konum faktörleridir. Çin diğer ülkelere göre DYY çekme hususunda çok daha büyük avantajlara sahip bir ülkedir ve Çin bu fırsatı çok iyi değerlendirmiştir.¹⁰¹

IMF 2018 yılında yayınlamış olduğu raporda Çin'in ekonomik görünümünün güçlü bir performans sergilediğini ve bunun devam ettiğini belirtmiştir. Yine raporda

⁹⁶ Figen Aydın, "Çin Yükselişi'nin Ekonomik Perspektifi ve Gelecek Tahminlerinin Orta Asya'ya Yansımaları", Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, C.4, S.8, 2019, s.3.

⁹⁷ Serije Sezen, (2016), <https://www.dunya.com/ekonomi/cinin-buyuk-donusumu-yeni-bir-dunya-duzeni-mi-haberi-332678>, (Erişim) 23 Şubat 2021.

⁹⁸ Ticaret Bakanlığı, a.g.e, ss.6-7.

⁹⁹ Örmeci, a.g.m, s.9.

¹⁰⁰ Aydın, a.g.m, s.5.

¹⁰¹ Mehmet Emin Timurtaş, "Çin Halk Cumhuriyetinin Ekonomik ve Siyasi Geçmişinin Bugünkü Gelişim Sürecindeki Rolü", Sakarya İktisat Dergisi, C.7, S.1, 2018, ss.63-65.

Çinli vatandaşların orta gelir düzeyine ulaştıkları belirtilmektedir. Ayrıca 2030'a kadar Çin'in GSYH payında Amerika'yı geçeceği ifade edilmektedir.¹⁰²

Çin'in 2030-35'li yıllarda dünya ticaret payını ve gücünü daha da artıracığını ve bu payı iki katına çıkaracağı öngörülmektedir. Dünya ekonomik gücün merkezinin Asya'ya kaymasına ve dünya ticaretinin ana kavşak noktası olmasına kesin gözüyle bakılmaktadır. Bu durum rekabeti daha artıracak ve beraberinde büyük bir çekişmeyi de tetikleyecektir.¹⁰³

Ekonomik açıdan hızla büyüyen Çin siyasi, askeri ve teknolojik alanlarda da yükselmenin zeminini hazırlamıştır. Çin küresel ölçekli yayılmacılığını korumak adına savunma harcamalarına ağırlık vermiş 2008-2019 yılları arasında savunmaya ayırdığı bütçesini üç kat artmıştır. Çin'in savunmaya ayırdığı kaynağın bu şekilde devam etmesi halinde gelecek 30 yıl içerisinde savunma gücü olarak Amerika'yı geçeceği öngörülmektedir. Çin ticaret yollarını güvence altına almak için stratejik öneme haiz olan Cibuti'de, kendi topraklarının dışında ilk askeri üssünü açmış ve buraya 10 bin deniz piyadesini yerleştirmiştir¹⁰⁴. Çin'in savunma sahası ile ilgili attığı bu adımlarla birlikte teknoloji sahasına da diğer ülkelerden daha fazla yatırım yapması dünya güç merkezinin Çin lehine değişeceğini göstermektedir. Amerika merkezli Batı ile arasındaki farkı her alanda hızla kapatan Çin Amerika/Batı için bir tehdit konumuna yükselmiştir.¹⁰⁵

2.2. Xi Jinping Dönemi

Küresel ekonomide güç merkezi haline gelen Çin, Xi Jinping döneminde bu gücünü dış politikaya da yansıtmaya çalışmıştır. Xi Jinping 15 Kasım 2012'de Çin Komünist Partisinin (ÇKP) 18. Ulusal Kongresi'nde partinin Genel Sekreteri, 14 Mart 2013'te Çin Devlet Başkanı olmuştur. 2018 yılında gerçekleştirilen Ulusal Halk Kongresinde ömür boyu devlet başkanı olarak kalmasının yasal olarak önü açılan Xi

¹⁰² Aydın, a.g.m, s.5.

¹⁰³ Aydın, a.g.m, s.3.

¹⁰⁴ Anadolu Ajansı İnternet Sitesi, 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/cibuti-de-us-savaslari/1856262>, (Erişim) 05 Şubat 2021.

¹⁰⁵ Kasım, a.g.m, ss.303-305.

Jinping¹⁰⁶, Çin'i hem bölgesel hem de küresel siyasette güçlü aktör olmaya taşıyacak adımları atmıştır.¹⁰⁷

Xi Jinping devlet başkanı seçildikten sonra 24-25 Ekim 2013 tarihlerinde Politbüro Daimi Komitesi üyelerinin tamamının katıldığı ve ÇHC'nin kuruluşundan bu tarihe dış politika üzerine düzenlenmiş olan en üst düzey toplantı mahiyeti taşıyan bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansta Xi çevre diplomasisine yön verecek 4 temel kavramı açıklamıştır: Yakınlık, içtenlik, fayda, kapsayıcılık. Başarı için verilecek çabayı ise “ahlak ve çıkar” kavramları üzerine inşa etmiştir. Ülkelerle ilişkilerde ahlakın çıkar ve menfaatlerin üstünde tutulacağı vurgusunu yapmıştır.¹⁰⁸

1978'de başlayan ve 2001'de daha da ivme kazanan Çin ekonomik atılımının ruhunu 2013 yılına kadar “düşük profil”, “gücünü sakla, zamanını bekle” siyaseti oluşturmuş ve hiçbir ülkenin iç işlerine karışmama, hiçbir egemen gücü karşına almama, hegemonik bir güç iddiası taşımama prensipleri ile hareket edilmiştir. Xi Jinping döneminde ise bu yaklaşımda köklü bir değişikliğe gidilmiş ve ekonomik gücü artık diğer sahalarda da göstermek adına girişimlerde bulunulmaya başlanmıştır. Mao'dan sonra en güçlü ve milliyetçi lider olarak tanımlanan Xi “Çin Halkının Büyük Uyanışı” olarak tanımladığı ve “Çin Rüyası” olarak kavramsallaştırdığı yeni dönem dış politika stratejisinde küresel ekonomik liderlik rolünü üstlenmeyi hedeflemiştir. Bu çerçevede politika, ekonomi, güvenlik ve kültür alanlarında yeni oluşumlar, ortaklıklar ve arkadaşlıklar için çaba gösterilmesi gerektiğini içeren “başarı için mücadele” stratejisini ön plana çıkarmıştır. Bu stratejisinin temel taşlarını yeni tip büyük ülke ilişkileri, üçüncü dünya ve komşu ülkelerle ahlak ve adaletin ağır bastığı bir ilişki biçimi, daha fazla uluslararası sorumluluk alma, bölgesel güvenlikte iş birliği ve dost/düşman ayrımına dayanan bir politika izlenmesi olarak belirlemiştir¹⁰⁹. Bu bağlamda Çin-Amerikan ilişkilerinde

¹⁰⁶ Ticaret Bakanlığı, a.g.e., s.4.

¹⁰⁷ Akkaş, Öztopal, a.g.m, ss.53-54.

¹⁰⁸ Nilgün Eliküçük Yıldırım, “China's International Identity Trilemma: Developing Country, Regional Power or Great Power?”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.21, S.1, 2019, s.97.

¹⁰⁹ Nilgün Eliküçük Yıldırım, "Çin Uluslararası İlişkiler Akademisindeki Uluslararası Sorumluluk Tartışmaları", Doğu Asya Araştırmaları Dergisi, C.1, S.1, 2018, s.78.

istikrarı sağlayacak, küresel etki alanı oluşturacak ve temel çıkarılardan taviz vermeyecek bir yol izleme kararı almıştır.¹¹⁰

“Çin Rüyası” aşığılama yüzyılına karşı Çin’in görkemli günlerine dönüşü ifade etmektedir.¹¹¹ Xi döneminde Çin Anayasası’na da giren “Çin Rüyası” iki aşamalı bir hedeften oluşmaktadır: ÇKP kuruluşunun 100. yılı olan 2021’de orta halli bir refah toplumu oluşturmak ve ÇHC kuruluşunun 100. yılı olan 2049’da da güçlü, çağdaş ve demokratik bir sosyalist ülke inşa etmektir.¹¹²

“Çin Rüyası” sadece Çin için değil, Orta Asya için de ortak bir rüya olarak görülmüş ve bölgelerdeki ülkelere zenginlik, refah ve güvenliği sağlamayı hedeflemiştir. “Çin Rüyası” ayrıca diğer ülkeleri de geliştirmeyi hedeflediği için bir dünya rüyası olarak da tanımlanmıştır. Çin yönetimi tarafından bu tanımlamalar yapılmış olsa da Çin Halk Ordusu Generali Liu Yazou’nun “Orta Asya modern Çinlilere göklerin verdiği en kalın kek parçasıdır” yaklaşımı, Çin Devlet Konseyi Üyesi Yang Jiechi’nin ASEAN toplantısında “Çin büyük bir ülke, diğer ülkeler küçük ülkelerdir ve bu bir gerçektir” gibi hiyerarşik ayırım yapan sözleri, yine Çin içerisindeki baskın han milliyetçiliği ile etnik azınlık gruplar (özellikle Uygurlar) arasında oluşturulan katı sınırlar ve uygulanan politikalar “Çin Rüyası”nın gerçekte Çin merkezli bir rüya olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.¹¹³

Çin, Xi döneminde ekonomik büyümesine devam etmiş ve büyüme ortalaması %7’nin üzerinde olmuştur. Özellikle Ar-Ge çalışmalarına ve teknolojiye çok büyük yatırımlar yapılmaya başlanmış, büyük projeler geliştirilmiştir. Çin 2025 hedeflerinde düşük teknolojik ürünlerden ileri teknolojik üretime geçişi hedeflemekte ve bu doğrultuda Amerika başta olmak üzere ileri teknolojik üretimi elinde tutan ülkelere rakip olacak girişimlerde bulunmaktadır.¹¹⁴

Çin’in hedefleri doğrultusunda ekonomik, teknolojik, askeri ve ticari olarak atmış olduğu adımları ve hızlı bir yükselme trendini yakalaması küresel ekonomi ve siyasi dengeleri derinden sarsmıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan itibaren politik ve

¹¹⁰ Karamurtlu, a.g.m., ss.61-63.

¹¹¹ Nilgün Eliküçük Yıldırım, “Silk Road Economic Belt as China’s Eurasian Dream: Common Identity or Common Fear?”, Bilig, S.91, 2019, ss.238-242.

¹¹² Karamurtlu, a.g.m., ss.61-63.

¹¹³ Yıldırım, a.g.m., ss.238-242.

¹¹⁴ Kasım, a.g.m., s.307.

ekonomik ölçekte dünyada hegemonik bir güç olan Amerika, Çin'in bu yükselişi karşısında endişeye kapılmış ve stratejik ağırlığını Asya'ya kaydırmaya başlamıştır. ABD'nin 2011 yılındaki Dışişleri Bakanı olan Hillary Clinton yayınladığı bir makalede Amerikan'ın politika merkezini Ortadoğu'dan Pasifik'e kaydıracağını duyurmuş ve Çin'i en büyük rakibi olarak ilan etmiştir¹¹⁵. ABD Asya'da yeni bir güç dengesi oluşturmak ve Amerika karşıtı hegemonik bir gücün ortaya çıkmasına engel olmak için Japonya'dan Hindistan'a kadar olan bölgedeki ülkeleri kapsayan güvenlik iş birliklerini artırıcı girişimlerde bulunmuştur. Ayrıca Afganistan merkezli olarak Orta Asya'yı dünya piyasasına açmak, enerji kaynaklarını Hint Okyanusu'na taşımak için "Yeni İpek Yolu" projesini oluşturmuştur. Ancak coğrafi uzaklığı, Afganistan'daki başarısızlıkları, Çin ve Rusya'nın bölgede birlikte hareket etmesi ve bölgedeki ağırlığı, Orta Asya ülkelerindeki rejimlerin Çin'e daha yakın durması nedeni ile bu proje karşılık bulmamıştır. Amerika'nın bu girişimlerini Çin bilim insanları Çin'i kuşatma girişimleri olarak tanımlamışlardır. Çin yönetimi ise ABD ile karşı karşıya gelmemek için çok dikkatli davranmış, menfaatleri doğrultusunda Orta Asya üzerinden batıya doğru açılmayı ve ilerlemeyi stratejik hedef olarak belirlemiştir.¹¹⁶

Orta Asya ülkeleri sahip oldukları yer altı ve yer üstü zengin kaynakları ile kalkınmanın anahtarı olarak görülmektedir. Ortadoğu ve Sibirya'dan sonra dünyanın üçüncü büyük petrol rezervlerine sahiptir. Bu bölgedeki ülkelerin sahip oldukları zengin doğalgaz/petrol kaynakları ve jeopolitik konumları küresel güçlerin ilgi odağı olmuş ve bu bölge bir menfaat mücadelesi alanına dönüşmüştür. Xi Jinping bölgenin bu zenginliğinden istifade ile hem batıya kapı aralamak hem de küresel finans sisteminde hegemonik güce ulaşmak için tarihi bir adım olarak Kuşak-Yol projesini geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur. Kuşak-Yol Girişimi Xi döneminin ruhunu yansıtan bir özellik taşımaktadır.¹¹⁷

¹¹⁵ Foreign Policy İnternet Sitesi, (2011), <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>, (Erişim) 22.02.2021.

¹¹⁶ Kasım, a.g.m., ss.309-313.

¹¹⁷ Aydın, a.g.m., s.7.

2.3. Kuşak-Yol Girişimi

2.3.1 Amaç, süreç, hedef ve kapsam

İnsanlık tarih boyunca her zaman ticari arayışlar içerisinde olmuş, yeni yollar inşa etmiş ve bu girişimler birçok toplumsal gelişmelere zemin oluşturmuştur. Tarihi İpek Yolu da milattan önceki dönemlerden itibaren her zaman toplumsal, siyasi ve ekonomik olarak önemli gelişmelerde kritik rol oynamıştır. Bundan dolayı da İpek Yolu'na hâkim olmak demek ticareti ve zenginliği elinde bulundurmaya anlamına gelmiştir. Coğrafi keşiflere kadar önemi koruyan İpek Yolu, Avrupa'daki gelişmelerle birlikte önemi kaybetmeye başlamış, ticaretin ve zenginliğin merkezi Doğu'dan Batı'ya kaymıştır.¹¹⁸

ABD'nin öncülük ettiği Batı merkezli bu dünya düzenini Doğu merkezli olarak tekrar inşa etmek ve ABD'nin 1990'lı yıllardan itibaren Çin'i çevreleme girişimlerini kırmak için Çin bölgesel ve küresel girişimlerde bulunmak durumunda kalmıştır. Şanghay İş birliği Örgütü'nün kuruluşuna öncülük etmiş, Güneydoğu Asya Ülkeleri ile serbest ticaret anlaşmasını öngören ASEAN ile ilişki geliştirmiş, Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'nın oluşturmuş olduğu BRICS içerisinde yer almıştır. Çin'in girişimlerinden en önemlisi ise geniş bir coğrafyayı içerisine alan ve küresel bir proje olan "Kuşak-Yol" girişimidir.¹¹⁹

Çin KYG ile dünya ticaretinin geliştirilmesini ve küresel ekonomiye yeni bir kalkınma yapısını ve iş birliği yöntemini önermeyi, dünyanın kaynaklarının ABD merkezli Batı'ya aktığı bu finansal düzen yerine daha adil bir ekonomik düzenin oluşmasına katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Çin'in en önemli stratejik amacı ise uluslararası finansal ve siyasi düzende alternatif oluşturmaktır. Bu girişim, elde ettiği ekonomik büyüme ile özgüveni artan Çin'in kendisini merkeze alan yeni bir düzen kurma arayışıdır.¹²⁰

Çin'in başkenti Pekin'de Kasım 2012 yılında 18. ÇKP Ulusal Kongresi gerçekleştirilmiş ve burada Çin'in ekonomik bir büyüme içerisinde olmasına rağmen

¹¹⁸ Ulaş Birkan Çakılcı, "Kuşak-Yol Projesi ve Türkiye Üzerine Etkileri", *Fiscaoeconomia*, C.5, 2021, s.88.

¹¹⁹ Akkaş, Öztopal, a.g.m, s.54.

¹²⁰ Zekeriyya Akdağ, "Türkiye-Çin İlişkilerinde Kuşak ve Yol Girişimi'nin Önemi", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, C.9, S.1, 2019, ss.75-76.

özellikle çevre ülkeleri ile ilgili net ve çerçevesi belli olan bir stratejiye sahip olmadığı, çevre ülkelerin ekonomik olarak Çin'e güvenlik olarak ise ABD'ye dayandığı gündem yapılmıştır. Kongrede Çin'in küresel hedefleri doğrultusunda özellikle ekonomik ve siyasi merkezli yeni bir çevre stratejisi oluşturma kararı alınmıştır.¹²¹

Alınan kararlara hayata geçirmek için Mayıs 2013'te Çin Başbakanı Pakistan ve Hindistan'ı ziyaret etmiş ve bu ziyarette Çin-Pakistan ve Bangladeş-Hindistan-Myanmar ekonomi koridorunu oluşturmayı önermiştir. Yine Çin Devlet Başkanı Xi Jinping Eylül 2013'te Kazakistan'a gitmiş ve Nazarbayev Üniversitesinde yaptığı konuşmada KYG'nin birinci ayağı olan "İpek Yolu Ekonomi Kuşağı" projesini ilk defa ilan etmiş ve projeyi ortaklaşa inşa etmeyi önermiştir. Kazakistan'dan sonra Ekim 2013'te Endonezya'ya giden Xi Jinping Endonezya Parlamentosunda yaptığı konuşmada ise KYG'nin ikinci ayağını oluşturan "21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu" projesini ilan etmiş ve ASEAN ülkelerine projeyi birlikte inşa etmeyi önermiştir.¹²²

Bu ziyaretler sonrası Çin'in başkenti Pekin'de "Çin'in Çevre Diplomasisi Formu" toplantısı düzenlenmiş ve bu toplantıda Çin'in çevre ülkeleri ile ilişkilerinin güçlendirilmesi müzakere edilmiştir. Toplantı sonrası ÇKP Merkez Komitesi Üçüncü Genel Oturumu düzenlenmiş, "İpek Yolu Ekonomi Kuşağı" projesinin ve "21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu" projesinin inşasına ve bu iki projenin kısaca "Kuşak-Yol" projesi olarak tanımlanmasına karar verilmiştir. KYG resmi olarak devlet stratejilerinden biri olarak kabul edilmiş ve uygulamaya koyulmuştur.¹²³

ÇHC Dışişleri Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu 28 Mart 2015'te bir bildiri yayınlamış ve bu bildiriye KYG'nin ilkelerini, çerçevesini ve hedeflerini ilan etmiştir.¹²⁴

KYG ilkeleri olarak toplumların barış içerisinde hayat sürmelerine yönelik gerekli desteğin sağlanması, girişim kapsamından daha fazla ülkenin yararlanmasını temin etmek için girişime bütün bölgelerin katılımına açık olması, girişim uygulamasında her toplumun birbirine hoşgörülü ve diyalog halinde olmasının

¹²¹ Arzu Durdular, "Çin'in "Kuşak-Yol" Projesi ve Türkiye-Çin İlişkilerine Etkisi", Avrasya Etüdüleri, C.49, S.1, 2016, s.79.

¹²² Durdular, a.g.m., s.79.

¹²³ Durdular, a.g.m., s.79.

¹²⁴ Durdular, a.g.m., ss.80-81.

savunulması ve ülkelerin uygulamak istedikleri farklı kalkınma yol ve usullerine saygı gösterilmesi, girişimin piyasa kurallarına ve uluslararası kurallara uyması, ülke yönetimlerinin kendilerinden beklenen yükümlülükleri yerine getirmelerine imkân sağlanması ve KYG'nin tüm tarafların menfaatleri ile uyumlu olmasının sağlanması olarak belirlenmiştir.¹²⁵

KYG'nin çerçevesi barışa ve dostluğa dayalı olarak her tarafın kazançlı çıkacağı bir iş birliği yöntemi olarak tanımlanan KYG Asya, Avrupa ve Afrika boyunca uzanmaktadır. Girişim ile birlikte Doğu Asya ekonomi çevresi, gelişmiş Avrupa ekonomisine bağlanacaktır. KYG karada ekonomi koridorunu geliştirmek için uluslararası ulaşım güzergâhlarından yararlanacak, girişim boyunca yer alan merkezi şehirleri değerlendirerek ve ekonomik açıdan kritik öneme haiz olan endüstriyel iş birliği platformlarını değerlendirecektir. Denizde ise girişim kapsamı boyunca yer alan en büyük limanları birbirlerine bağlamak suretiyle güvenlik problemi olmayan, sorun yaşanmayan, etkin ve verimli ulaşım güzergâhlarını katılımcı ülkelerle birlikte inşa etmeye yoğunlaşmıştır. Yine bu kapsamda KYG güzergâhındaki ülkelerin altyapılarını geliştirmeleri, kara ve deniz geçitlerinde güvenli-etkin bir ağ oluşturarak ülkeler arasında bağlanabilirliği daha üst düzeye taşımaları icap etmektedir. Ticaret ve yatırım kolaylığını daha da artırmaları, yüksek standartları karşılayacak şekilde serbest ticaret bölgeleri oluşturmaları, ekonomik bağları daha yakın bir şekilde sürdürmeleri, siyasi güveni derinleştirmeleri, kültürel paylaşımı artırmaları, toplumlar arasındaki karşılıklı anlayışı, barışı ve dostluğu teşvik etmeleri gerekmektedir.¹²⁶

KYG'nin hedefleri olarak ise politika koordinasyonu, olanakların birbirlerine bağlanabilirliği, engelsiz ticaret, finansal entegrasyon ve toplumların birbirleri ile ilişkiler geliştirmesi olarak belirlenmiştir.¹²⁷

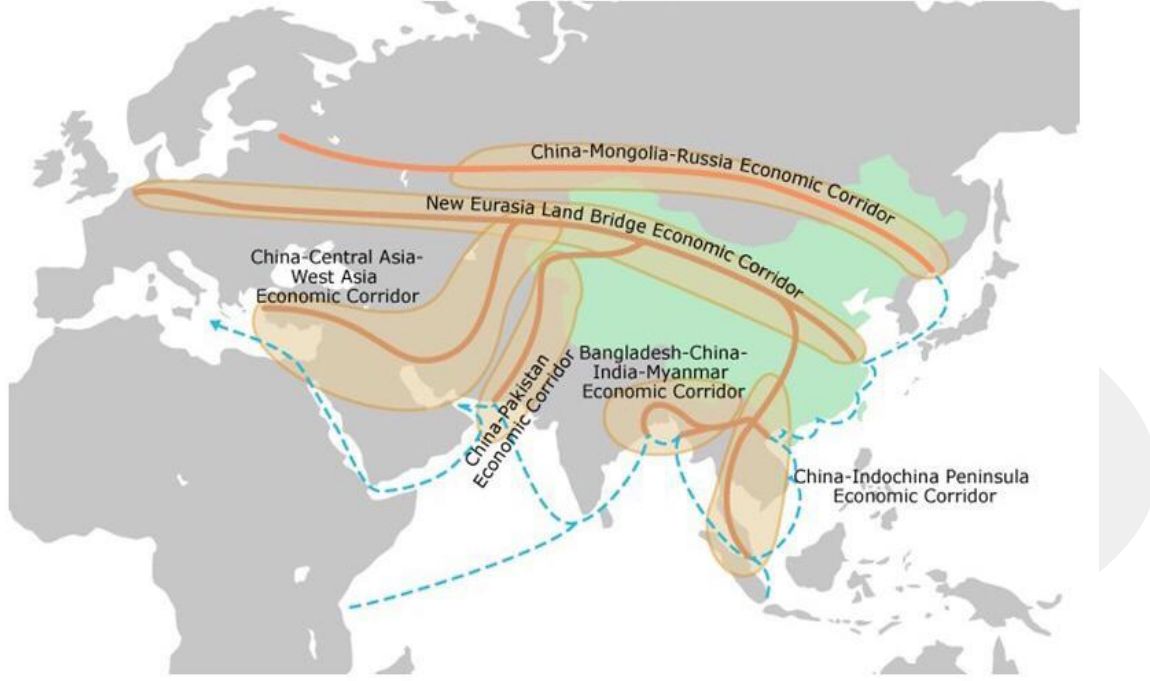
Çin'in bu tarihi girişiminin coğrafi kapsamı çok geniş, finansal kapsamı çok büyüktür. Büyük bir ekonomik dönüşüm oluşturma potansiyeli vardır. Projenin

¹²⁵ Durdular, a.g.m., ss.80-81.

¹²⁶ Durdular, a.g.m., ss.81-82.

¹²⁷ The Green Belt and Road Initiative Center, <https://green-bri.org/belt-and-road-initiative-quick-info/>, (Erişim) 23 Şubat 2021.

bitimi durumunda güzergâh üzerindeki ülkelerin ekonomik ve kültürel yaşamlarına önemli ölçüde bir canlılık ve renk kazandıracağı öngörülmektedir.¹²⁸

*Harita 1. Kuşak-Yol Güzergâhı*¹²⁹

Coğrafi kapsam olarak KYG'nin kara hattı olan “İpek Yolu Ekonomi Kuşağı” Çin'den başlayıp Orta Asya, Güney Asya, Kafkasya, Orta Doğu, Rusya, Türkiye ve Avrupa'ya kadar uzanmaktadır. Deniz hattı olan “Deniz İpek Yolu” ise Çin'in Güneydoğu kıyılarından başlayıp Malakka Boğazı, Hint Okyanusu ve Süveyş Kanalı'ndan hem Afrika'ya hem Avrupa'ya uzanmakta ve Çin'i Güney Çin Denizi üzerinden Güney Pasifik Okyanusu'na bağlamaktadır.¹³⁰

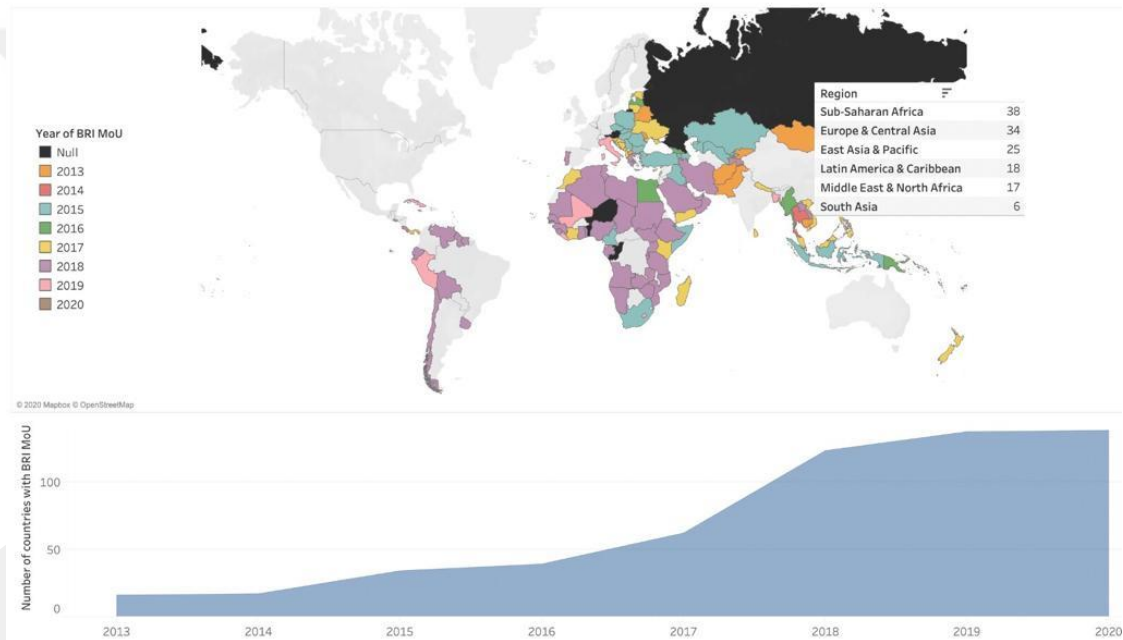
KYG toplamda 6 koridordan oluşmaktadır. Bu güzergâhların ilki Çin'in Jiangsu eyaletindeki Lianyungang'dan başlayıp Sincan'daki Alashankou üzerinden Hollanda'nın Rotterdam bölgesine uzanan uluslararası bir demiryolu hattı olan Yeni Avrasya Kara Köprüsü Ekonomi Koridorudur. İkinci güzergâh Çin-Moğolistan-

¹²⁸ Akdağ, a.g.m., ss.76-77.

¹²⁹ The Hong Kong Trade Development Council (HKTDC), The Belt and Road Initiative | HKTDC Research, (Erişim) 23 Şubat 2021.

¹³⁰ The Hong Kong Trade Development Council (HKTDC), The Belt and Road Initiative | HKTDC Research, (Erişim) 23 Şubat 2021.

Rusya ekonomik koridorudur. Üçüncü güzergâh Çin'in Sincan bölgesinden geçerek Orta Asya ülkeleri olan Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan ve İran, Türkiye gibi Batı Asya ülkelerinin demiryolu ağlarına katılacak bir hat olan Çin-Orta Asya-Batı Asya Ekonomik Koridorudur. Dördüncü güzergâh Büyük Mekong Alt bölgesini kapsayan Çin-Çin Yarımadası Ekonomik Koridorudur. Beşinci güzergâh Kuzey Sincan Bölgesindeki Kaşgar'dan güneydeki Pakistan'ın Gwadar Limanı'na uzanmakta olan Çin-Pakistan Ekonomik Koridorudur. Altıncı güzergâh ise Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar Ekonomik Koridorudur.¹³¹

Harita 2. Kuşak-Yol Projesine Katılan Ülkeler¹³²

KYG kapsamında ülkelerle yapılan anlaşmalar 2013 yılında başlamış, 2017 yılında önemli oranda artış göstermiş ve tüm kıtalara yayılmıştır. KYG'ye dâhil olan ülke sayısı ise Ocak 2021 itibariyle 140 olmuştur. Sahra Altı Afrika'da 40 ülke, Avrupa ve Orta Asya'da 34 ülke (18'i Avrupa Birliği Üyesi), Doğu Asya ve

¹³¹ The Hong Kong Trade Development Council (HKTDC), The Belt and Road Initiative | HKTDC Research, (Erişim) 23 Şubat 2021.

¹³² The Green Belt and Road Initiative Center, Belt and Road Initiative Quick Info – Green Belt and Road Initiative Center (green-bri.org), (Erişim) 23 Şubat 2021.

Pasifik'te 25 ülke, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da 17 ülke, Latin Amerika ve Karayipler'de 18 ülke, Güneydoğu Asya'da 6 ülke bulunmaktadır.¹³³

KYG çerçevesinde 2013'ten Aralık 2020'ye kadar Çin 138 ülkeye 770 milyar dolar yatırım yapmıştır. Yatırımların %27'si Doğu Asya'ya, %22'si Batı Asya'ya, %21'i Sahra Altı Afrika'ya, %14'ü Arap ve Orta Doğu bölgelerine yapılmıştır. Yatırım alan en önemli sektörler ise %39 enerji, %25 ulaşım, %10 emlak, %8 metaller alanları olmuştur.¹³⁴

KYG bütünüyle uygulandığında dünya GSYH'nin yaklaşık %55'ini üreten bir proje olacaktır. Bununla birlikte bilinen enerji rezervlerinin %75'ine sahip olan ülkeleri (bu ülkeler dünya nüfusunun %70'ini oluşturmaktadır) birbirine bağlayacaktır. Proje kapsamında Müslüman ülkelerin neredeyse tamamı yer almaktadır.¹³⁵ Bütün kıtaları kapsayan bu devasa projenin gerçekleştirilmesi için güzergâhlarda bulunan ulaşım, iletişim, üretim ve enerji altyapılarının inşa edilmesi gerekmektedir.¹³⁶

KYG'ye dâhil olan çoğu ülkelerin hem altyapı hem de ekonomik konularla ilgili önemli düzeydeki eksiklikleri Çin açısından projenin karşılık bulması yönünden önemli bir avantaj olmuştur. Bu durumu iyi değerlendiren Çin KYG kapsamında 900 civarı anlaşma yapmıştır. Proje kapsamındaki ülkelerde 82 ekonomik ve ticari iş birliği bölgeleri kurulmuş, bu özel bölgelerde yaklaşık olarak 300 bin iş imkânı oluşturulmuştur. Projenin tamamen uygulanması için 4 ile 8 trilyon dolar arası harcama yapılması gerektiği tahmin edilmektedir.¹³⁷

2.3.2 KYG'nin önemi ve zorlukları

KYG yeni karayolları, demiryolları, tüneller, köprüler, limanlar, petrol ve doğalgaz boru hatları, optik ağlar ve lojistik merkezler inşa ederek bütün kıtalara

¹³³ The Green Belt and Road Initiative Center, <https://green-bri.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/>, (Erişim) 23 Şubat 2021.

¹³⁴ The Green Belt and Road Initiative Center, <https://green-bri.org/investments-in-the-belt-and-road-initiative-bri/>, (Erişim) 23 Şubat 2021.

¹³⁵ Yiğenoğlu, a.g.m., s.15.

¹³⁶ Otabek Omonkulov, "Kuşak ve Yol Projesi Bağlamında Çin-Orta Asya İlişkileri", Bölgesel Araştırmalar Dergisi, C.4, S.1, 2020, s.47-49.

¹³⁷ Otabek Omonkulov, "Kuşak ve Yol Projesi Bağlamında Çin-Orta Asya İlişkileri", Bölgesel Araştırmalar Dergisi, C.4, S.1, 2020, s.47-49.

dokunan ve geniş üretim merkezlerine ulaşan çok büyük ölçekli stratejik bir projedir. Bu kapasitesi ve çok geniş bir coğrafyayı ekonomik olarak ilgilendiren KYG, Çin'in "Marshall Planı" olarak da anılmaktadır.¹³⁸

Çin yönetimi proje ile ilgili sıklıkla gündeme getirdiği "Çin'in büyük kartalı daha yükseğe ve daha uzağa uçabilir" ve "Çin'in umudu herkesin kendi bahçesini değil, herkes için bir bahçe inşa etmektir." yaklaşımı ile hem ekonomik/politik olarak bütün dünyaya her boyutta açılma gerekliliğini hem de kazan-kazan politikası uygulayarak taraf olan bütün ülkelerin menfaatlerini gözettiklerini ilan etmiştir. Çin bu proje ile neoliberal ekonomi politika araçlarını kullanırken esnek politika anlayışını benimsemiş ve çok taraflı iş birliği yaklaşımını göstermiştir.¹³⁹

Çin, öncelikli olarak yakın çevresi olan Orta Asya ile uzun vadeli ve büyük ölçekli kredileri, enerji, altyapı ve ticaret projeleri çerçevesinde yaptığı milyar dolarlık yatırımlar ile bölgenin en büyük yabancı yatırımcısı ve ticaret ortağı olmuştur. 2000 yılında Çin'in Orta Asya ile ticaret hacmi 1,8 milyar dolar iken 2016'da bu hacim 17 kat artmış ve toplamda 30 milyar doları aşmıştır¹⁴⁰. Orta Asya, Çin için "ekonomik arka bahçe" olarak tanımlanmaya başlamıştır. Çin, yakın bölgesi olan Orta Asya'yı kilit bir transit güzergâh ve hammadde kaynağı olarak görmüştür. Çin'in bu bölgeye olan ilgisinden Orta Asya ülkelerinin yöneticileri rahatsız olmamış bilakis yapılan yatırımları kendi ülkelerinin kalkınmasının bir fırsatı olarak gördükleri gibi bölgedeki diğer önemli bir güç olan Rusya'yı ekonomik, politik ve güvenlik alanlarında Çin'in dengeleyebileceği bir aktör olarak görmüşlerdir¹⁴¹. Çin Orta Asya'dan güç alarak bütün dünyaya bu proje ile altyapı ağı oluşturma arzusunda gibi görünse de aslında Çin merkezli yeni bir dünya düzeni şekillendirmek istediği aşikârdır. Öyle ki geçmişte her zaman yeni oluşturulan düzenler altyapı ile başlamıştır. Çin de oluşturmuş olduğu kara, demir ve deniz yolu ağları ile bütün kıtalara ulaşmayı hedeflemiştir.¹⁴²

¹³⁸ Omonkulov, a.g.m., ss.48-49.

¹³⁹ Soner Doğan, "21. Yüzyılda Yükselen Güç: Çin, İpek Yolu Projesi ve Ortadoğu'daki Etkisi", *Asya Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.1, 2020, ss.51-53.

¹⁴⁰ Ümit Alperen, "Bir Kuşak Bir Yol" Girişimi ve Çin'in Orta Asya Politikası", *Bilge Strateji Dergisi*, C.10, S.19, 2018, s.25.

¹⁴¹ Aydın, a.g.m., s.7.

¹⁴² Omonkulov, a.g.m., ss.86-87.

Çin hem sınırlarında hem de bölgesinde KYG ile ekonomik iyileştirme sağlayarak toplumsal refahın yükseltilmesini ve bunun neticesinde de istikrar inşa etmeyi istemektedir. Projenin en önemli hedef coğrafyalarından birisi olan Orta Asya’da, Çin yaptığı altyapı, istihdam ve yatırımlar ile bölge ülkelerinin refahının artmasını, ticaretin öncelenmesini ve istikrarsızlığa neden olabilecek etnik ve dini radikalleşmenin, aşırıcılığın, ayrılıkçılığın ve bölge ülkeleri arasındaki çatışmaların önüne geçmeyi hedeflemiştir.¹⁴³

Çin’in kuruluşundan itibaren küresel sisteme somut olarak önerdiği ilk girişim olması açısından büyük öneme haiz olan KYG çevre ülkeler ile iyi ilişkiler geliştirme ve müttefiklik politikası olması nedeniyle de kapsamlı jeoekonomik ve jeopolitik hedefleri de barındıran bir “komşuluk politikası”dır. Çin’in yaptığı yatırımlar neticesinde kaynakların bir kısmının demokratik olmayan ülkelerde yolsuzluğa gitme endişesine rağmen yatırımlarına devam etmektedir. Çünkü Çin’in yakın bölgesinde çıkabilecek herhangi bir istikrarsızlığın doğrudan Çin’i etkileme potansiyeli yüksek görülmektedir. Bundan dolayı ne olursa olsun Çin bu proje ile sınırlarında güvenli ve istikrarlı bir bölge oluşturmayı hedeflemektedir.¹⁴⁴

Çin Asya’daki yatırımlarında hem bölge ülkeleri hem de batı ülkeleri ile iş birliğine açık bir siyaset izlemiştir. Xi Jinping’in özellikle Amerika ile dengeli siyaset izlemesi ve Asya’da iş birliğine açık olduğunu göstermesi Çin’in diğer bölgelerde ama özellikle de Ortadoğu ve Afrika’da alan kazanmasına zemin oluşturmuştur. Çin, Ortadoğu ve Afrika’da ülkelerin iç işlerine karışmama ve sorunları gündem yapmama stratejisi ile ekonomik çıkarlara, ticaretin geliştirilmesine, enerji arzının güvenliğine ve yerel halkla samimi ilişkiler geliştirmeye odaklanmıştır. Birçok ülkeyi doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiş olan “Arap Baharı” sürecinde dahi taraf olmamıştır. Bu politikası Çin’i Ortadoğu ve Afrika’da güçlendirmiş ve vazgeçilmez bir aktör haline getirmiştir.¹⁴⁵

Bölgesel ve küresel güç olma yolunda hızla ilerleyen Çin’in sürdürülebilir ekonomik kalkınmasını sağlayacak olan sanayiye gerekli ham madde ve yakıt temini stratejik bir önem taşımaktadır. Enerjiye olan ihtiyaç ancak enerji ithalatı ile

¹⁴³ Alperen, a.g.m., s.19.

¹⁴⁴ Alperen, a.g.m., s.20.

¹⁴⁵ Doğan, a.g.m., s.60.

karşılanabilmektedir. Ekonomisi büyük oranda dışa bağımlı olan Çin dünyanın dördüncü büyük petrol üretici devleti olsa da aynı zamanda dünyanın en büyük petrol ithal edici ülkesidir. Petrolün %52,4'ü Orta-Doğu, %22,5'i Afrika, %13'ü Rusya ve diğer kısmı da Kazakistan ve Venezuela gibi devletler tarafından karşılanmaktadır.¹⁴⁶ Bundan dolayı petrol kaynaklarına erişmek ve ulaşımını güvenli şekilde temin etmek Çin için hayattır. Petrollerin çoğunu ise Amerika gözetimi altındaki deniz yolu ile taşımaktadır. Bundan dolayı Çin için taşınma yollarının çeşitliliği stratejik güvenlik bakımından zaruri bir durumdur.¹⁴⁷

Çin'in KYG kapsamında en çok değer verdiği sektörlerden birisi olan enerji ithalatının yaklaşık %80'i ABD kontrolünde bir bölge olan ve Çin için riskli kabul edilen Malakka Boğazı'ndan geçmektedir. Herhangi bir gerginlik durumunda enerji arz güvenliği yüksek seviyede risk taşımaktadır.¹⁴⁸ Çin bu riski minimize etmek, enerji kaynaklarına ulaşmak, enerjide ABD ve Rusya'nın hâkim gücünü zayıflatmak için enerji alanında Orta Asya ve İran'a destek vererek hâlihazırda kullandığı deniz koridoru yerine alternatif olarak Orta Asya üzerinden yeni bir enerji hattı oluşturmaya çalışmaktadır. Çin bu girişimi ile yakalamış olduğu büyüme oranlarını geleceğe de taşımış olacak ve enerji kaynaklarını garanti altına alabilecektir. Çin açtığı bu yeni koridorun kontrolünü sağlayarak bölgede yer alan enerji kaynakları üzerinde egemen güç olabilecektir. Böylelikle dünyanın enerji havzası olan bu bölgelerde kontrolü eline alacak olan Çin sadece bölgede değil, dünya enerji piyasasındaki en önemli aktörlerden biri konumuna yükselecektir. Çin Kuşak-Yol projesi ile geniş bir coğrafyada rakipsiz ve lider statüsüne ulaşabilecektir.¹⁴⁹

KYG'nin uygulanabilmesi için Çin karşılıksız yardım, faizsiz kredi, tercihli krediler ve ticari krediler gibi geniş bir yardım ve kredi imkânları sunmaktadır. Bu yardım ve krediler sadece Çin Eximbank tarafından ülke garantisi karşılığında ve 20 yılı bulan geri ödeme planıyla verilmektedir.¹⁵⁰ Projeye dair sunulan altyapı yatırımlarının neredeyse tamamı ülke garantili tavizli ve ticari kredilerden ya da

¹⁴⁶ Kasım, a.g.m., s.308.

¹⁴⁷ Kasım, a.g.m., s.308.

¹⁴⁸ Yahya Algül, "Çin'in Kuşak ve Yol Projesinin Türkiye Enerji Sektörüne Yansımaları", Anasay Dergisi, S.11, 2020, s.47.

¹⁴⁹ Algül, a.g.m., s.47.

¹⁵⁰ Nilgün Eliküçük Yıldırım, "Kuşak ve Yol Girişiminin Finansmanı: Çin'in Borç Tuzağı mı?" Alternatif Politika, C.12, S.3, 2020, s.633.

ihracat kredileri yoluyla finanse edilmektedir. Bu durum da projede yer alan ülkelerin borç sürdürülebilirliğinin olup olmadığı tartışmalarını başlatmıştır. Nitekim yapılan bir araştırmada KYG projesine dâhil olan 68 ülkeden 23'ünün ekonomik dayanıklılık olarak yeterli bir seviyede olmadığı ve bu ülkelerin de 10-15 kadarının KYG borçlanmaları yapmaları halinde borç sıkıntısına düşecekleri görülmüştür¹⁵¹. Girişimdeki ülkelerin Çin'e olan dış borçlarının, bu ülkeleri borç sıkıntısına sokma durumu diğer banka ve ulusal varlık fonlarının verdikleri kredilerden ziyade genellikle ülke garantili tavizli krediler yani Çin Eximbank kredilerinden kaynaklanmaktadır. KYG kapsamında ödenmemiş borç miktarının %70'den fazlası Çin devlet bankalarına olması KYG'nin uzun vadede ikili ilişkilerde daha çok siyasi problemlere yol açacağını göstermektedir. Buna bağlı olarak KYG bazı ülkeler için bir "borç tuzağı"na dönüşme riski barındırırken bu tuzak ise sonunda ülkelerin egemenlik haklarının ihlaline varan siyasi bir sonuca götürmektedir.¹⁵²

Çin, KYG ile taraf ülkelerle kazan-kazan ilkesi çerçevesinde hareket etse de bu sürecin sonucunda en fazla karlı çıkacak ülke yine kendisi olacaktır. Bu durum da projeye dair bazı şüpheleri beraberinde getirmektedir. Çin'in yaptığı mali desteklerin o ülkelerin egemenlik haklarını tehlikeye sokacak nitelikte olması yönünde ciddi tartışmalar meydana gelmiştir. Örneğin Malezya ve Pakistan'da iktidar değişimleri sürecinde bu tartışmalar yoğun olarak yaşanmıştır.¹⁵³ 2018 yılında KYG projesinin şeffaf olmadığı ve yerel ekonomiye fayda sağlamadığı, proje dolayısıyla Malezya'ya Çinli işçi akımı olduğu üzerinden muhalefet yapan Mahathir Muhammed seçimleri kazanmış ve ECRL Doğu Yakası Demiryolu Bağlantısı ve Trans-Sabah ve Multi-Product doğalgaz boru hattı projelerini iptal ettirmiştir¹⁵⁴. Başka bir örnek ise Kırgızistan'daki tartışmalardır. Çin'in Orta Asya'daki en büyük ihracat pazarı Kırgızistan olduğu için burada çok sayıda Çin'e ait yatırım şirketleri vardır. Kırgızistan'da çalışmaya gelen Çinli işçilerle Kırgızlar arasından ara ara şiddet olayları meydana gelmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre Kırgızistan halkının %27'si Çin'i bir tehdit olarak görmeye başlamıştır¹⁵⁵. Orta Asya ülkelerin elit

¹⁵¹ Yıldırım, a.g.m., s.634.

¹⁵² Yıldırım, a.g.m., s.633.

¹⁵³ Akdağ, a.g.m., s.82.

¹⁵⁴ Yıldırım, a.g.m., s.636.

¹⁵⁵ Yıldırım, "Silk Road Economic Belt as China's Eurasian Dream: Common Identity or Common Fear?", s.246.

firmaları Çin'in yatırımlarını olumlu olarak görseler de bu yatırımlar toplum nazarında şüphe ile karşılanmış ve bunun bir sonucu olarak da yabancı düşmanlığı oluşmaya başlamıştır.¹⁵⁶

Devasa bir potansiyel ve kapasite ile zayıf ve güçsüz ülkelere yönelik girişimleri ile kolonyal bir güç haline gelen Çin verdiği kredilerle ülkeleri kontrol altına almaya başlamaktadır. Ekonomileri zayıf olan ülkelerin egemenlik hakları Çin'in "Borç Tuzağı Diplomasi"si karşısında tehlikeye girmektedir. Örneğin alt yapı yatırımları için Sri Lanka'ya verdiği büyük kredileri Sri Lanka hükümeti geri ödeyemeyince Çin, Sri Lanka'daki Hambantota limanını 99 yıllığına borç karşılığında kiraladığını açıklamıştır. Maldivler ülkesinin Çin'e ulusal borç oranı %70 civarındadır. Maldivler gelirlerinin %10'unu Çin'in borcunu ödemeye ayırmak zorunda kalmıştır.¹⁵⁷ Yine verilen krediler sonucunda Yunanistan'ın Pire ve Pakistan'ın Gwadar limanlarının büyük hisseleri de Çin'in eline geçmiştir. Bu yaşanan örnekler Çin'in KYG'ni sadece ekonomik değil aynı zamanda askeri ve stratejik amaçları doğrultusunda da kullanabileceği endişesi oluşturmuştur.¹⁵⁸

KYG geniş bir bölgeyi kapsamaları dolayısıyla birçok menfaat çakışmasına da yol açabilme ihtimali taşımaktadır. Bununla birlikte Çin ile bazı ülkeler arasında da çıkar çatışması olma ihtimali vardır. Projenin hayata geçmesi ile birlikte Çin mallarının yoğun olarak iç piyasalara hâkim olacağı bundan kaynaklı olarak da işsizlik oranlarının ve dışa bağımlılığın önemli düzeyde artacağı hususunda kanaatlerin olması neticesinde Çin tehdit olarak algılanabilmektedir.¹⁵⁹ Yine projeye dâhil olan ülkeler Çin'in etki alanına girerken diğer bir küresel güç olan ABD ile ilişkilerinin bozulmasından endişe duyabilmektedir.¹⁶⁰

Diğer bir zorluk da projenin geçtiği güzergâhtaki bölgeler dünyanın en istikrarsız bölgeleri olmasıdır. Bölge ülkeleri arasındaki var olan sınır sorunları, etnik ve dinî farklılıklar, siyasi uyuşmazlıklar ve rekabet bu ülkeler arasındaki iş birliğini zorlaştırmaktadır. Projenin başarısız olmasını isteyen güçler geçiş güzergâhlarının güvenliğini daha da sıkıntıya sokabilme olasılığı mevcuttur. Ayrıca Çin'in bölgesel

¹⁵⁶ Alperen, a.g.m., s.29.

¹⁵⁷ Doğan, a.g.m., s.58.

¹⁵⁸ Yıldırım, "Kuşak ve Yol Girişiminin Finansmanı: Çin'in Borç Tuzağı mı?", s.634.

¹⁵⁹ Akdağ, a.g.m., s.80.

¹⁶⁰ Akdağ, a.g.m., s.80.

ve küresel etki alanını artıracak olması ABD'yi daha farklı ve büyük iş birliklerine/projelere yönlendirebilecektir.¹⁶¹

2.3.3 KYG finansman ihtiyacının karşılanması

KYG birçok bölgede altyapı alanlarında karayolları, demiryolları, limanlar, enerji hatları gibi birçok sektörde büyük yatımları kapsamaktadır. Bu da büyük bir maliyet gerektirmektedir. Projenin finansmanı hususunda en büyük pay da girişimin sahibi olan Çin'e düşmektedir.¹⁶²

Girişimin tamamen uygulanabilmesi için yapılması gereken altyapı yatırımına toplamda 4 ile 8 trilyon dolar arası kaynak, yılda ise ortalama 150-200 milyar dolar tutarında kaynak ayrılması gerekmektedir. Bu çapta bir maliyeti karşılamak için ise var olan kuruluşlardan yararlanmak gerektiği gibi yeni finansman kuruluşlarına da ihtiyaç duyulmuştur.¹⁶³ Dünya Bankası, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, Asya Kalkınma Bankası gibi uluslararası kuruluşlar KYG finansmanına katkıda bulunmaktadır. Yine BRICS'in bünyesinde yer alan yeni Kalkınma Bankası da projeyi destekleyeceğini belirtmiştir. Fakat yine de çok taraflı kalkınma bankalarının KYG finansmanındaki üstlendiği rol sadece %2'nin üstüne çıkamamıştır.¹⁶⁴

Çin ise 2014 yılında İpek Yolu Fonu kurmuş ve proje için bu fondan ilk etapta 40 milyar dolarlık bir kaynak ayırmıştır. Ayrıca 2017 yılında bu fondan 113 milyar dolarlık daha kaynak ayrılmıştır. Projenin finansmanı ile ilgili yeni bir finansal kuruluş olarak ise Çin'in öncülünde 100 milyar dolarlık sermaye ile çok taraflı kalkınma bankası olan Asya Altyapı Yatırım Bankası kurulmuştur.¹⁶⁵

¹⁶¹ Akdağ, a.g.m., s.80.

¹⁶² Çakılcı, a.g.m., s.91.

¹⁶³ Akdağ, a.g.m., s.76.

¹⁶⁴ Yıldırım, a.g.m., s.632.

¹⁶⁵ Akdağ, a.g.m., s.76.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASYA ALTYAPI YATIRIM BANKASI

3.1. Kuruluş, Üye Ülkeler, Sermaye, Yönetim ve Uluslararası Finansal Kuruluşlarla İlişkiler

II. Dünya Savaşından sonra kurulan yeni küresel siyasi ve ekonomik düzenle birlikte Doğu Asya'da ABD'nin hegemonyası tesis edilmiştir. ABD Doğu Asya'ya askeri varlığı ile yerleştiği gibi IMF, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası gibi kuruluşlar ile de ekonomik düzenini kurmuştur.¹⁶⁶

Kurulan düzenin çok sesli olarak sorgulanmasında 1997 Doğu Asya Mali Krizi kritik öneme haizdir. 1997 yılında Doğu Asya'da yanlış makroekonomik politikalar ve yapısal dengesizlikler sonucu özel sektörde mali kriz ortaya çıkmış, döviz kuru politikaları yanlış mali politikalarla da birleşince ödemeler dengesi üzerinde büyük yükler getirmiştir. Mali sistemin zayıf olması ve iç kredinin hızla büyümesi döviz kuru sistemi ile yan yana gelince ekonominin kısa vadeli dış borç bağımlılığı artmıştır.¹⁶⁷ Doğu Asya'daki kriz bir domino etkisi oluşturmuş ve Asya ülkelerinin ekonomilerini derinden sarsmıştır. IMF ise yaşanan krizi özel sektörün aşırı borçlanması olarak değil de kamu harcaması kaynaklı bir kriz olarak ele almış ve genel geçer yanlış bir reçete önererek krizin daha da derinleşmesine neden olmuştur. Bu durum IMF, WB ve ADB kuruluşlarını tartışmalı hale getirmiş ve Doğu Asya ülkelerinin önemli bir kısmında inandırıcılığını kaybetmiştir.¹⁶⁸

Özellikle 2008 küresel ekonomik krizi sonrası mevcut finansal kuruluşların kredi politikalarında teknolojik yatırımlara daha çok önem vermesi gelişmekte olan ülkelerin alt yapı ihtiyaçlarını karşılayacak finansman hususunda büyük bir boşluk oluşturmuştur.¹⁶⁹ Yaşanan kriz sonrası uluslararası finansal sistemde oluşan bu

¹⁶⁶ Şahin, a.g.m., ss.197-198.

¹⁶⁷ TC Merkez Bankası, (1998), <https://tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/da14aa32-422b-4aad-aa5c-f1ac11cd98a1/fas.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-da14aa32-422b-4aad-aa5c-f1ac11cd98a1-m3fBeKh>, (Erişim) 23 Nisan 2021.

¹⁶⁸ Şahin, a.g.m., ss.197-198.

¹⁶⁹ Yıldırım, a.g.m., s.631.

ekonomik boşluğu dolduramayan ve geliştirmekte olan ve gelişmiş ülkelerin en büyük tedarikçisi olan IMF/WB gibi kuruluşların meşruiyeti iyice aşınmaya başlamıştır.¹⁷⁰

Alternatif bir yapı olmamasından dolayı yapı dışında başka bir şey yapamayan ülkeler Bretton Woods kuruluşlarının işleyişine dair şikâyetlerini ve itirazlarını dile getirmeye başlamışlardır. Bu şikâyetlerin en önemlisi ise ülkelerin özgün yapılarını dikkate almayan “koşullu kredi” politikalarına olmuştur.¹⁷¹ Diğer önemli bir itiraz ise bu kurumlardaki ABD’nin ağırlığı ve gelişen/büyüyen ekonomilere yeterli söz hakkı verilmemesidir. Çin, Japonya, Güney Kore gibi ülkeler önemli ekonomi merkezleri olmaya başlamasına rağmen IMF, WB ve ADB gibi kurumlarda ABD’nin üstünlüğü değişmeden devam etmiştir.¹⁷²

Asya’nın en büyük ekonomisi ve 2010 yılından itibaren dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin küresel finans kuruluşlarında yeterince temsil edilmediğini düşünmektedir.¹⁷³ WB’nde Çin’in oy hakkı %4,85 iken ABD’nin oy hakkı %16,21 ve Japonya’nın oy hakkı %7,51’dir. IMF’de Çin’in oy hakkı %6 iken ABD’nin %16,21 ve Japonya’nın %6,23’tür. Asya Kalkınma Bankasında ise Çin’in oy hakkı %5,43 iken ABD’nin %12,75, Japonya’nın %12,75’tir. Asya için kurulan bir bankada bile Çin’in oy hakkının Japonya’nın yarısı kadar dahi olmaması ve özellikle ADB başkanlarının hep Japon kökenli olması Çin’in itiraz sesini yükseltmesine neden olmuştur.¹⁷⁴ Çin, Batı tarafından evrensel ve herkese uyan tek tip beden modelini, siyasi ve ekonomik tek tipliliği reddetmiştir.¹⁷⁵

Eylül 2009’da Çin, Rusya, Brezilya ve Hindistan BRICS üyeleri olarak bir araya gelerek mevcut finansal kuruluşlardaki adil bir anlayışla reform yapılması gerektiğini ve oy haklarının hakkaniyetli olması hususunda reform teklifinde bulunmuş, bunun üzerine IMF ve WB’de oy hakkında bazı adımlar atmış olsa bu

¹⁷⁰ Şahin, a.g.m., s.202.

¹⁷¹ Şahin, a.g.m., ss.197-198.

¹⁷² Şahin, a.g.m., ss.197-198.

¹⁷³ Matthew D. Stephen, David Skidmore, “The AIIB in the Liberal International Order”, *The Chinese Journal of International Politics*, 2019, s.78.

¹⁷⁴ Yıldız, a.g.m., ss.3-4.

¹⁷⁵ Altay Atlı, Zeynepcan Akar, “China’s Relationship with the Liberal International Order: The Case of the Asian Infrastructure Investment Bank”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, C.8, 2020, ss.17-18.

durum yine de gelişmekte olan ülkeleri tatmin etmemiştir.¹⁷⁶ Çin'in küresel mali sistemde ısrarla istemiş olduğu reformların yapılmasına gelişmiş ülkeler büyük lde engel olmuştur.¹⁷⁷

IMF ve Dünya Bankasının Avrupa/ABD merkezli bakış açısında sahip olması ve bütün sorunları bu bakış açısında göre zözmeye çalışması gelişmekte olan ülkeleri ve nc dünya ülkelerini rahatsız etmiş, Çin bu rahatsızlığın en büyük sözcüsü olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Çin mevcut küresel finans kuruluşlarında dengesiz oy dağılımı, koşullu krediler, yönetimdeki Batılı devlet hâkimiyeti, etkisiz yönetim ve gereksiz prosedrler¹⁷⁸, farklı disiplinlerden gelen uzmanların eksikliği hususlarında reform yapılmasını gerekliliğini vurgulamıştır.¹⁷⁹

Çin başta olmak üzere gelişmekte olan ülkeler, yapılan itirazlara rağmen mevcut finansal kuruluşlarda gerekli reformların yapılmamasından dolayı ve batı merkezli düzene alternatif olması için çok kutuplu bir sistem arayışına girmişler ve şanghay İşbirliği rgt, BRICS gibi oluşumlar meydana getirmişlerdir.¹⁸⁰ 2000'li yıllar sonrası bu oluşumlar dünya siyasetine etki eder bir hal almış ve küresel ekonomideki ABD hegemonyasını azaltıcı, çok kutuplu bir dünya düzeninin oluşmasına katkı sunmuştur.¹⁸¹ Yine 2000'li yıllar sonrası ağırlıklı olarak devlet şirketleri aracılığı ile sermaye ihraç eden ve dünya ekonomisinin baskın aktörlerinden birisi olan in¹⁸² küresel finans sistemine alternatif bir girişimde bulunmuştur. Dünyanın ikinci ekonomisi olan ve 2030 yılına kadar dünyanın en büyük ekonomisi olması beklenen Çin'in var olan gücüne karşı mevcut finansal kuruluşlarda istediği etkiyi ortaya koyamaması, ekonomik byklne uygun oy hakkına sahip olamaması, KYG kapsamında Asya'daki ve güzergâh ülkelerinde altyapı gelişimine gerekli desteğin sağlanması hususunda mevcut kurumların yeterli

¹⁷⁶ Zhongzhou Peng, Sow Keat Tok, "The AIIB and China's Normative Power in International Financial Governance Structure", *Chin. Polit. Sci. Rev.*, 2016, ss.743-744.

¹⁷⁷ Mustafa Tüter, "China's Strategies Towards Institutional Reform: Creation Of The Aııb And Its Development Success", *Journal of Research in Economics, Politics & Finance*, C.4, S.2, 2019. s.159.

¹⁷⁸ Stephen, Skidmore.a.g.m., ss.74-75.

¹⁷⁹ şahin, a.g.m., ss.197-198.

¹⁸⁰ Deniz Dirik, İnan Eryılmaz, Burak zdoğan, "Çin'in Küresel Finansal Ayak İzini Genişletme Projesi: Asya Altyapı Yatırım Bankası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme", www.researchgate.net/publication/304998589, 2016, s.3-4.

¹⁸¹ Orhan şimşek, " "Küreselleşmenin Dönüşümü ve Çin'in Rolü", *Sosyoekonomi*, C.27, S.40, 2019, ss.187-188.

¹⁸² şimşek, a.g.m., ss.187-188.

olmaması¹⁸³ Çin'i alternatif bir finansal kuruluş oluşturmaya yönlendirmiş ve Çin çok taraflı bir finansal kuruluş olarak Asya Altyapı Yatırım Bankasını (Asian Infrastructure Investment Bank - AIIB) kurmuştur.¹⁸⁴

Son 40 yıldır sanayi, ticaret, tarım, bilim, teknoloji ve savunma sahalarında önemli işler yapmayı ve dünyaya açılmaya başarmış olan Çin attığı adımlarla ilk önce Asya'da sonrasında ise bütün dünyada etkinliğini ve gücünü artırmış, küresel aktör haline gelmiştir. Asya Altyapı Yatırım Bankası ise bu etkinliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmış, kıtalararası ve çok uluslu bir karaktere sahip yapısı ile stratejik bir konuma yükselmiştir.¹⁸⁵

“21. yüzyılın yeni çok uluslu yapılanması” sloganı ile kurulan AIIB mevcut küresel finansal kuruluşların yoksulluğu ortadan kaldırma ve doğal kaynakların yönetimi gibi son derece politik ve suiistimale açık genel amaçlarından farklı bir amaç edinmiştir.¹⁸⁶ AIIB Asya'yı geliştirmeye odaklanan çok taraflı bir kalkınma bankası olarak, dünyanın her yerinden üyelerle birlikte altyapıya ve diğer üretken sektörlere yapılan yatırımlarla sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı teşvik etme, zenginlik oluşturma ve altyapı bağlantısını iyileştirme amacıyla kurulmuştur.¹⁸⁷

AIIB, Çin önderliğinde kurulan ilk küresel finansal yapı olma özelliğini taşımaktadır. Çin, AIIB'yi ABD ve onun liderliğindeki küresel finans kurumlarına karşı bir dengeleme aracı olarak görmektedir. Çin bu adımı ile küresel finans sistemini değiştirmeye değil, bu düzen içerisinde ABD'nin etkinliğini zayıflatmaya çalışmaktadır.¹⁸⁸

AIIB, Çin öncülünde kurulmuş olsa da sadece Çin'in değil gelişmekte olan Asya ülkelerinin menfaatlerini gözetmektedir. Bundan dolayı IMF, WB, ADB gibi Amerika merkezli finansal kuruluşların aksine daha katılımcı bir kuruluş olma iddiasındadır. Çin tarafından bu kuruluşların bilhassa yönetim şekillerine yöneltilen eleştiriler AIIB'de giderilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte AIIB'yi farklı kılan ve diğer ülkeler için de cazip hale getiren özelliği ise “koşullu kredi” sisteminin

¹⁸³ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.3-4.

¹⁸⁴ Şahin, a.g.m., ss.198-200.

¹⁸⁵ Yiğenoğlu, a.g.m., ss.20-21.

¹⁸⁶ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.3-4.

¹⁸⁷ AIIB Resmi Sitesi, 2021, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/index.html>, (Erişim) 21 Nisan 2021.

¹⁸⁸ Şahin, a.g.m., ss.196-197.

olmaması ve devletlerin egemenlikleri ilkesine uygun ilişkiler kurmasıdır.¹⁸⁹ Çin dış yardımlarını ve kredileri ABD'nin ve ona bağlı kurumların aksine herhangi bir politik şarta bağlamadan yapmıştır. Yani Çin yardım politikasında kesinlikle diğer ülkelerin iç işlerine karışmama ve müdahale etmeme ilkesini benimsemiştir.¹⁹⁰

Çin yardımların ve kredilerin nasıl kullanılacağı hususunu devletlerin egemenlik ilkesine vurgu yaparak her ülkenin kendisinin karar vermesi gerektiğini belirtmiştir. Çin dış yardımlarında eşitlik, karşılıklı yarar, saygı, iç işlerine müdahale etmeme, siyasi karar dayatmama, kazan-kazan ilkelerini benimsemiştir.¹⁹¹ Gelişmekte olan ülkeler için bu yaklaşım ihtiyaç duydukları kredileri neoliberal politika değişiklikleri yapmadan karşılamak manasına gelirken IMF ve WB için ise varlıklarına dönük bir tehdit oluşturmuştur. Bu tablo AIIB'nin sadece finansal bir kuruluş olarak değil, küresel finans kurumlarına karşı alternatif olma durumunu güçlendirdiğini göstermektedir.¹⁹²

AIIB'nin kuruluş amaçlarından birisi de Amerika'nın Çin'i çevreleme politikasını kırmak adına yumuşak bir dengeleme hamlesi oluşturmaktır. Çin özellikle Rusya ve Hindistan gibi ülkelerle siyasi ve ekonomik güç oluşturacak organizasyonlar kurarak ABD'nin kendilerini kuşatma çemberini kırmayı hedeflemiştir. AIIB, Çin için sadece ekonomik bir konu değil, ABD'nin çevreleme politikasına karşı bir yumuşak denge arayışıdır.¹⁹³

AIIB'nin kuruluş sebebi özet olarak Çin'in mevcut finansal kuruluşlarla ilgili yapmış olduğu reform tekliflerinin dikkate alınmaması, IMF/WB/ADB kuruluşlarının aksine AIIB geliştirmekte olan ülkelere koşulsuz kredi sağlayarak ABD'nin sistemik etkisini azaltmayı amaçlaması ve bu durumun da ABD merkezli kuruluşların meşruiyetini daha da sorgular hale getireceği ve bunun sonucunda Çin'e bir meşruiyet alanı açacağı inancı, Amerika'nın Çin'i çevreleme politikasına karşı yumuşak bir dengeleme hamlesi olarak ifade edilebilir.¹⁹⁴ Bütün bu sebeplerle ve adımlarla AIIB, Çin'in küresel ekonomideki gücü ile politik gücü arasındaki büyük

¹⁸⁹ Şahin, a.g.m., s.194.

¹⁹⁰ Yıldırım, "Silk Road Economic Belt as China's Eurasian Dream: Common Identity or Common Fear?", s.240.

¹⁹¹ Peng, Tok, a.g.m., s.740.

¹⁹² Şahin, a.g.m., ss.198-200.

¹⁹³ Şahin, a.g.m., ss.202-205.

¹⁹⁴ Şahin, a.g.m., ss.202-205.

farkı kapatma hususunda önemli bir dış politika stratejisi durumuna gelmiştir. AIIB'nin küresel düzendeki karşılığı, kuruma olan ilgi ve karşıladığı alan incelendiğinde AIIB'nin kurumsal ve siyasal değeri finansal değerinden daha da önemli hale geldiği gözlenmektedir.¹⁹⁵

AIIB'nin kuruluş süreci ile ilgili Çin'in liderliğinde yeni çok taraflı bir banka kurulma fikri Nisan 2009 tarihinde “Asya'nın Davosu'” olarak bilinen¹⁹⁶ Boao Forumu sırasında Asya'daki altyapı yatırımlarının finansman boşluğunu doldurmak ve yatırımcıların yatırımları karşılığında daha yüksek getiri elde etme perspektifi ile Çin Uluslararası Ekonomik Değişim Merkezi tarafından öne sürülmüştür.¹⁹⁷ 2013 yılında bu fikir tekrar gün yüzüne çıkmış ve Xi Jinping Endonezya ziyareti sırasında Asya bölgesinin gelişmesi ve ekonomik entegrasyonunun sağlanması için Asya Altyapı Yatırım Bankasının kurulmasını teklif etmiştir.¹⁹⁸ Teklif Güneydoğu Asya ülkelerinde sıcak karşılanmış ve çok taraflı bankanın kurulması için ilk Danışma Toplantısı 24 Ocak 2014 tarihinde yapılmıştır.¹⁹⁹

AIIB'nin kuruluşu için Çin'in öncülüğünde yirmi bir Asya ülkesi 24 Ekim 2014 tarihinde, Pekin'de “Asya Altyapı Yatırım Bankası” ismi ile yeni bir kalkınma bankası kurmayı öngören Mutabakat metnine imza atmıştır.²⁰⁰ Aşağıdaki ülkeler Mutabakat metnini imzalamıştır:

Tablo 2. AIIB Mutabakat Metni İmzalayan Ülkeler²⁰¹

1	Bangladeş	8	Kazakistan	15	Özbekistan
2	Brunei	9	Kuveyt	16	Pakistan
3	Çin	10	Laos	17	Singapur
4	Filipinler	11	Malezya	18	Sri Lanka
5	Hindistan	12	Moğolistan	19	Tayland
6	Kamboçya	13	Myanmar	20	Umman
7	Katar	14	Nepal	21	Vietnam

¹⁹⁵ Şahin, a.g.m., ss.202-205.

¹⁹⁶ Ekovizyon Sitesi, 2021, <https://www.ekovizyon.com.tr/asyanin-davosu-boao-forumu-basladi/>, (Erişim) 23 Nisan 2021.

¹⁹⁷ Atlı, Akar, a.g.m., ss.9-10.

¹⁹⁸ Atlı, Akar, a.g.m., ss.9-10.

¹⁹⁹ Mike Callaghan, Paul Hubbard, “The Asian Infrastructure Investment Bank: Multilateralism on the Silk Road”, China Economic Journal, 9:2, 2016. ss.121-122.

²⁰⁰ Yıldız, a.g.m., s.2.

²⁰¹ Yıldız, a.g.m., ss.7-8.

Mutabakat metni imzalandıktan sonra ÇHC Maliye Bakanlığı AIIB'ye kurucu üye olunabilmesi için son gün olarak 31 Mart 2015 tarihini ilan etmiştir. Bu tarihten sonra başvuruda bulunacak ülkelerin sadece üye statüsünde olacağını belirtmiştir. Bankanın politikalarının belirlenmesinde söz hakkı sadece kurucu üyelere ait olacağı için bu durum önem taşımaktadır.²⁰²

AIIB'nin ilanından sonra Amerika, Bankaya üye olunmaması çağrısı yapmış ve bu nedenle Banka'ya ilk başvuruda bulunan Batı ülkesi Yeni Zelanda²⁰³ ve Lüksemburg²⁰⁴ dışında Batılı ülkeler üyelik başvurusunda beklemede kalmıştır. 12 Mart 2015 tarihinde İngiltere'nin üyelik başvurusu diğer batılı ülkeleri harekete geçirmiş ve İngiltere'nin ardından İsviçre, Fransa, Almanya, İtalya gibi ülkeler başvuruda bulunmuştur.²⁰⁵ Yine BRICS ortaklarından Rusya, Brezilya, Güney Afrika Cumhuriyeti ve ABD'nin bölgedeki müttefiklerinden Güney Kore, Avustralya, Türkiye, Azerbaycan ve İsrail gibi birçok ülke de üyelik başvurusunda bulunmuştur.²⁰⁶

Kurucu üyeliğe 59 ülke başvuruda bulunmuştur. Çin'in "Tek Çin" politikası nedeniyle Tayvan'ın, banka için gerekli olan istatistiksel verilerin açık olmaması dolayısıyla Kuzey Kore'nin başvuruları reddedilmiş ve kurucu üyeliğe 57 ülke kabul edilmiştir.²⁰⁷ AIIB'ye katılmak için kısa bir süre de bu kadar çok ülkenin müracaat etmesi siyaset ve iktisat çevrelerinde şaşkınlığa neden olmuş, Asya bölgesi ve halkları ise AIIB'nin dünyaya gerçek faydalar ve refah getireceğine inanmıştır.²⁰⁸

Pekin'de 29 Haziran 2015'te düzenlenen bir törenle AIIB'nin kuruluşuna 57 ülke imza atmıştır.²⁰⁹ Kurucu üyelere 37 ülke Asya Bölgesinden, 20 ülke ise Asya Bölgesi dışındadır. Çin Maliye Bakanlığı tarafından 15 Nisan 2015 tarihinde kurucu üye ülkeler açıklanmış ve aşağıdaki ülkeler kurucu üye olarak ilan edilmiştir:

²⁰² Yıldız, a.g.m., ss.5-6.

²⁰³ Callaghan, Hubbard, "a.g.m., s.125.

²⁰⁴ Peng, Tok, a.g.m., s.737.

²⁰⁵ Yıldız, a.g.m., ss.5-6.

²⁰⁶ Yıldız, a.g.m., ss.7-8.

²⁰⁷ Yıldız, a.g.m., ss.7-8.

²⁰⁸ Xiao Ren, "China as an institution-builder: the case of the AIIB", The Pacific Review, 29:3, 2016, ss.440-441.

²⁰⁹ Peng, Tok, a.g.m., s.737.

Tablo 3. AIIB Kurucu Üyeleri²¹⁰

1	Almanya	20	İngiltere	39	Moğolistan
2	Avustralya	21	İran	40	Myanmar
3	Avusturya	22	İspanya	41	Nepal
4	Azerbaycan	23	İsrail	42	Norveç
5	Bangladeş	24	İsveç	43	Özbekistan
6	Birleşik Arap Emirlikleri	25	İsviçre	44	Pakistan
7	Brezilya	26	İtalya	45	Polonya
8	Brunei	27	İzlanda	46	Portekiz
9	Çin	28	Kamboçya	47	Rusya
10	Danimarka	29	Katar	48	Singapur
11	Endonezya	30	Kazakistan	49	Sri Lanka
12	Filipinler	31	Kırgızistan	50	Suudi Arabistan
13	Finlandiya	32	Kuveyt	51	Tacikistan
14	Fransa	33	Laos	52	Tayland
15	Güney Afrika	34	Lüksemburg	53	Türkiye
16	Güney Kore	35	Maldivler	54	Umman
17	Gürcistan	36	Malezya	55	Ürdün
18	Hindistan	37	Malta	56	Vietnam
19	Hollanda	38	Mısır	57	Yeni Zelanda

Amerika ve Japonya AIIB'ye üyelik başvurusunda bulunmamıştır. Amerika ve Japonya'nın AIIB'ye olan karşıtlığının öncelikli sebebi kendi kontrollerinde olan Asya Kalkınma Bankası'na güçlü bir rakip olacak endişesidir. Japonya için Asya'da Çin'e karşı zaten kaybettiği ekonomik üstünlüğünü kurumsal olarak da kaybetme tehlikesi önemli bir endişe kaynağı olmuştur.²¹¹ AIIB'nin kurulması ABD'nin yakın müttefikleri olan Avrupa ülkeleri tarafından Çin'in Amerika'ya karşı diplomatik bir zaferi ve AIIB'yi Bretton Woods kuruluşlarına karşı bir meydan okuma olarak görmüşlerdir.²¹²

AIIB 16 Ocak 2016 tarihi itibari ile faaliyetlerine başlamıştır.²¹³ Kurucu üyelerle birlikte AIIB'ye dünya genelinde bir ilgi olmuştur. 5 yıl gibi bir sürede

²¹⁰ Anadolu Ajansı, 2015, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/asya-altyapi-yatirim-bankasinin-kurucu-uye-sayisi-57-oldu/57266>, (Erişim) 23 Nisan 2021.

²¹¹ Yıldız, a.g.m., ss.4-5.

²¹² Peng, Tok, a.g.m., s.737.

²¹³ AIIB Resmi Sitesi, 2021, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

bankanın üye dağılımı bütün kıtalara ulaşmıştır. AIIB'ye üye ve aday üye olan ülkelerin banka içerisindeki paylarına göre sıralaması aşağıdaki şekildedir:

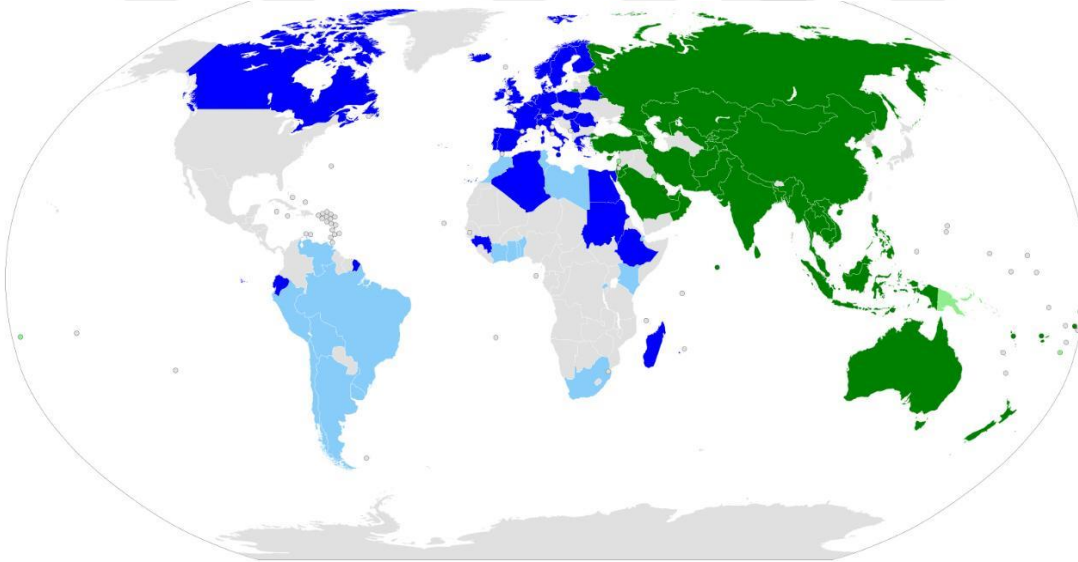
Tablo 4. AIIB Üyesi Ülkeler²¹⁴

Sn.	ÜYELER	ÜYELİK TARİHİ	PAYI (%)	Sn.	ÜYELER	ÜYELİK TARİHİ	PAYI (%)
1	Çin	25.Ara.15	26,57	53	Bahreyn	24.Ağu.18	0,23
2	Hindistan	11.Oca.16	7,6	54	Laos	15.Oca.16	0,23
3	Rusya	28.Ara.15	5,98	55	Moğolistan	25.Ara.15	0,22
4	Almanya	25.Ara.15	4,63	56	Macaristan	16.Haz.17	0,22
5	Kore	25.Ara.15	3,5	57	Kırgız Cumhuriyeti	11.Nis.16	0,21
6	Fransa	16.Haz.16	3,18	58	Tacikistan	16.Oca.16	0,21
7	Endonezya	14.Oca.16	3,16	59	İzlanda	4.Mar.16	0,2
8	Avustralya	25.Ara.15	3	60	Malta	7.Oca.16	0,2
9	Birleşik Krallık	25.Ara.15	2,89	61	Maldivler	4.Oca.16	0,19
10	Türkiye	10.Nis.15	2,5	62	Belarus	17.Oca.19	0,19
11	İtalya	13.Tem.16	2,47	63	Brezilya	2.Kas.20	0,19
12	Suudi Arabistan	19.Şub.16	2,44	64	Afganistan	13.Eki.17	0,18
13	İspanya	15.Ara.17	1,75	65	Etiyopya	13.May.17	0,17
14	Tayland	20.Haz.16	1,45	66	Sudan	13.Eyl.18	0,17
15	BAE	15.Oca.16	1,24	67	Kıbrıs	25.Haz.18	0,15
16	Pakistan	25.Ara.15	1,1	68	Fiji	11.Ara.17	0,15
17	Hollanda	25.Ara.15	1,1	69	Doğu Timor	22.Kas.17	0,15
18	Filipinler	28.Ara.16	1,06	70	Cook Adaları	1.Haz.20	0,14
19	İran	16.Oca.17	1,03	71	Samoa	3.Nis.18	0,14
20	Kanada	19.Mar.18	1,02	72	Tonga	5.Oca.21	0,14
21	Polonya	15.Haz.16	0,92	73	Vanuatu	6.Mar.18	0,14
22	İsrail	15.Oca.16	0,85	74	Cezayir	27.Ara.19	0,14
23	Kazakistan	18.Nis.16	0,83	75	Arjantin	30.Mar.21	0,14
24	Hong Kong, Çin	7.Haz.17	0,81	76	Benin	25.May.20	0,14
25	İsviçre	25.Nis.16	0,81	77	Fildişi Sahili	26.Şub.20	0,14
26	Vietnam	11.Nis.16	0,78	78	Ekvador	1.Kas.19	0,14
27	Bangladeş	22.Mar.16	0,77	79	Gana	21.Şub.20	0,14
28	Mısır	4.Ağu.16	0,76	80	Yunanistan	20.Ağu.19	0,14
29	İsveç	23.Haz.16	0,75	81	Gine	12.Tem.19	0,14
30	Katar	24.Haz.16	0,72	82	Liberya	4.Oca.21	0,14
31	Norveç	25.Ara.15	0,68	83	Madagaskar	25.Haz.18	0,14
32	Avusturya	25.Ara.15	0,63	84	Ruanda	16.Nis.20	0,14
33	Yeni Zelanda	25.Ara.15	0,6	85	Srbistan	15.Ağu.19	0,14
34	Danimarka	15.Oca.16	0,52	86	Uruguay	28.Nis.20	0,14
35	Finlandiya	7.Oca.16	0,46	87	Ermenistan	Aday	
36	Sri Lanka	22.Haz.16	0,43	88	Kuveyt	Aday	
37	Myanmar	25.Ara.15	0,42	89	Lübnan	Aday	
38	Umman	21.Haz.16	0,42	90	Papua Yeni Gine	Aday	
39	Azerbaycan	24.Haz.16	0,41	91	Bolivya	Aday	
40	Singapur	25.Ara.15	0,41	92	Şili	Aday	
41	Belçika	10.Tem.19	0,39	93	Hırvatistan	Aday	
42	Özbekistan	30.Kas.16	0,38	94	Cibuti	Aday	
43	Ürdün	25.Ara.15	0,29	95	Kenya	Aday	
44	Malezya	27.Mar.17	0,28	96	Libya	Aday	
45	Romanya	28.Ara.18	0,27	97	Fas	Aday	

²¹⁴ AIIB Resmi Sitesi, 2021, <https://www.aiib.org/en/index.html>, (Erişim) 23 Nisan 2021.

46	Nepal	13.Oca.16	0,26	98	Peru	Aday	
47	İrlanda	23.Eki.17	0,25	99	Senegal	Aday	
48	Lüksemburg	25.Ara.15	0,25	100	Güney Afrika	Aday	
49	Portekiz	8.Şub.17	0,25	101	Togo	Aday	
50	Kamboçya	17.May.16	0,24	102	Tunus	Aday	
51	Gürcistan	25.Ara.15	0,24	103	Venezuela	Aday	
52	Brunei	25.Ara.15	0,23				

AIIB üye sayısı Nisan 2021 tarihi itibari ile 103 ülkedir. Asya Bölgesinden üye olan 46 ülke, Asya Bölgesi dışından üye olan 40 ülkedir. Aday üye olarak Asya Bölgesinden 4 ülke, Asya Bölge dışından 13 ülke vardır.²¹⁵ Bu rakamlarla AIIB, WB'den sonra dünyanın ikinci en büyük çok taraflı bankası olmuştur.²¹⁶

Harita 3. AIIB Dünya Haritası²¹⁷

Üyeler : ■ Bölge ■ Bölge Dışı
Aday Ülkeler : ■ Bölge ■ Bölge Dışı

²¹⁵ AIIB Resmi sitesi, 2021, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

²¹⁶ Yıldırım, "Kuşak ve Yol Girişiminin Finansmanı: Çin'in Borç Tuzağı Mı?", s.631.

²¹⁷ Wikipedia Sitesi,

https://tr.wikipedia.org/wiki/Asya_Alt Yap%C4%B1_Yat%C4%B1r%C4%B1m_Bankas%C4%B1, (Erişim) 23 Nisan 2021.

ABD ve Japonya AIIB üyeliğine karşı çıksa da başta İngiltere olmak üzere Avrupa ülkeleri bunu bir sorun olarak kabul etmemiştir. Bazı Avrupa ülkeleri Çin'i küresel hegemonik güç olarak Amerika'yı dengeleyecek bir ülke konumunda görmektedir. Bu nedenle Çin ile olan iş birliklerini kendi çıkarları için gerekli saymışlardır.²¹⁸ Üye ülkeler incelendiğinde ABD ve Japonya'nın müttefikleri nezdinde dahi başarılı olamadığı gözlemlenmiştir.²¹⁹

WB'nin özellikle 2008 ekonomik krizi sonrası önem vereceği yatırımlarda öncelik sırasını değiştirmiş ve teknolojik yatırımlara ağırlık vermiştir. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin alt yapı ihtiyaçlarının finansmanı konusunda büyük bir sıkıntı doğurmuştur.²²⁰ Kalkınmakta olan ülkeler ihtiyaç duydukları kredilere mevcut finansal kuruluşların yetersiz kalması nedeni ile AIIB'yi ekonomik boşluğu doldurabilecek bir araç olarak görmüşlerdir. Bu ülkeler için Çin ile ABD arasında kalmak stratejik bir tercih olabilir fakat gelişmekte olan ülkelerin kalkınma hedefleri en az stratejik tercihler kadar önemli bir unsurdur. Dünya genelinde kısa sürede bu kadar geniş bir coğrafyada Banka'nın ilgi görmesi hem ülkelerin ihtiyaçlarını hem de alternatif bir küresel finans kaynağına olan ihtiyacı göstermektedir.²²¹ Bütün kıtalardan Banka'ya üye olan ülkelerin dağılımı akıllara "Dünya Altyapı Yatırım Bankası" olasılığını getirmiştir.²²² Yine uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından AIIB'nin kredi notunun Çin'in kendi notundan daha yüksek olması ve daha düşük maliyetlerle siyasi koşul olmadan kredi verebileceği gibi unsurlar AIIB'yi ülkeler açısından cazip hale getirmiştir.²²³

AIIB 100 milyar dolarlık sermaye ile kurulmuştur.²²⁴ Çin kuruluş sermayesine 30 milyar dolarlık katkıda bulunmuş ve %26,57 oy dilimi ile en büyük oy hakkına sahip olmuştur. En yüksek oy hakkına sahip ülkeler sıra ile Çin %26,57, Hindistan %7,60, Rusya %5,98, Almanya %4,16, Güney Kore %3,50, Avusturalya %3,46, Fransa %3,18, Endonezya %3,16, İngiltere %2,89, Türkiye %2,50'dir.²²⁵

²¹⁸ Yiğenoğlu, a.g.m., s.13.

²¹⁹ Stephen, Skidmore, a.g.m., s.79.

²²⁰ Yıldırım, a.g.m., s.631.

²²¹ Şahin, a.g.m., ss.200-201.

²²² Tüter, a.g.m., s.163.

²²³ Yıldırım, a.g.m., s.631.

²²⁴ AIIB Resmi Sitesi, 2021, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

²²⁵ AIIB Resmi Sitesi, 2021, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html>, (Erişim) 21 Nisan 2021.

Kuruluş anlaşmasına göre Banka, Asya ülkelerine öncelik vermektedir. Banka'da Asya ülkelerinin payı %75'in altına düşemez. Bu kuralla birlikte AIIB yapısı içerisinde bölge dışı aktörlerin en büyük paya ve oy gücüne sahip olmasına izin verilmemektedir.²²⁶ Böylelikle bölge dışı küresel bir aktör olan ABD, Banka'ya üye olmak istese bile Çin'den daha fazla oy hakkına sahip olamayacaktır.

AIIB'nin bu yapısı ve sermaye dağılımına bakıldığında yapı Çin'e tek başına veto hakkı tanımaktadır. İkinci oy hakkına sahip olan Hindistan'ın bile oy gücü Çin'in üçte biri kadardır. Mevcut küresel finansal kuruluşlarında ABD'nin tek başına veto hakkına sahip olmasını eleştiren Çin'in aynı yapıyı kendi öncülük ettiği bankada uygulaması çelişkili bir durum oluşturmuştur. Bu çelişkiye getirilen eleştirilere ilişkin AIIB Yönetim Kurulu Başkanı Jin Liqun veto yetkisinin geçici olduğunu, bankanın üye sayısı arttıkça oranın da düşeceğini ifade etmiştir.²²⁷ Çin'in veto yetkisinde Banka'nın sermayesini artırma, bir üyenin sermaye aboneliği, yönetim kurulu yapısını değiştirme, banka başkanının atanması veya görevden alınması, bir ülkenin üyeliğinin askıya alınması, bankanın sona erdirilmesi ve varlıklarının dağıtılması bulunmaktadır.²²⁸

AIIB hisse paylarında ilk üç sıra BRICS ülkelerinden Çin, Hindistan ve Rusya'ya aittir. Bu tablo Çin'in uluslararası arenada yeni bir denge arayışı içerisinde olduğunu ve çok kutuplu dünya düzeni içerisinde kurulan ittifakların finansal zeminini oluşturmaya çalıştığını göstermektedir. Bu da AIIB'nin finansal bir oluşumun da ötesinde siyasal bir anlam taşıdığını göstermektedir.²²⁹

AIIB'nin merkezi Çin'in Başkenti Pekin'dedir. Banka'nın yönetim yapısı Governörler Kurulu, Yönetim Kurulu ve Üst Yönetim Kurulundan oluşmaktadır. Banka'nın tüm yetkileri, en yüksek karar organı olan Üst Yönetim Kuruluna aittir. Yönetim Kurulu Başkanı beş yılda bir seçilmektedir. Bir başkanın iki kez seçilme hakkı vardır. Her Governör AIIB Başkanlığı için aday gösterebilmektedir. Başkanın bölge ülkelerinden olma şartı vardır.²³⁰

²²⁶ Şahin, "a.g.m., ss.202-205.

²²⁷ Şahin, a.g.m., ss.200-201.

²²⁸ Callaghan, Hubbard, a.g.m., ss.129-130.

²²⁹ Yiğenoğlu, a.g.m., ss.20-21.

²³⁰ AIIB, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/2020-Presidential-Election/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

Yönetim Kurulu Başkanı Çin'den Jin Liqun'dur. Jin Liqun kuruluştan itibaren başkanlığı sürdürmektedir. 28 Temmuz 2020 tarihinde Jin Liqun ikinci dönem başkanlığa seçilmiştir.²³¹ Başkan yardımcıları İngiltere'den Danny Alexander, Rusya'dan Konstantin Limitovski, Hindistan'dan Dr. DJ Pandian, Almanya'dan Dr. Joachim von Amsberg, Endonezya'dan Luky Eko Wuryanto olmak üzere beş kişidir. Yönetimde Genel Danışman olarak Brezilya'dan Alberto Ninio, Baş Risk Sorumlusu olarak Almanya'dan Dr. Martin L. Kimmig ve Finans Direktörü olarak Yeni Zelanda'dan Andrew Cross görev yapmaktadır.²³²

Guvernörler Kurulu her üye ülke tarafından atanan bir Guvernör ve bir yedek Guvernörden oluşmaktadır. Guvernörler kurulu her yıl toplanmaktadır. Ayrıca Yönetim Kurulu çağrısı ile toplantılar yapmaktadır.²³³

Bankanın Guvernörler Kurulu açılış toplantısı 16-17 Ocak 2016 tarihleri arasında Pekin'de gerçekleştirilmiştir. 2016 yıllık toplantısı 25-26 Haziran 2016 tarihinde yine Pekin'de, 2017 yıllık toplantısı 16-18 Haziran 2017 tarihleri arasında Kore Cumhuriyeti'nin Jeju Adası'nda, 2018 yıllık toplantısı 25-26 Haziran 2018 tarihlerinde Hindistan'ın Maharaştra eyaletinin başkenti Mumbai'de, 2019 yıllık toplantısı 12-13 Temmuz 2019 tarihlerinde Lüksemburg'da, 2020 yıllık toplantısı ise 28-29 Temmuz 2020 tarihlerinde sanal ortamda gerçekleştirilmiştir.²³⁴

AIIB kendi içerisinde kapalı bir kuruluş değildir. Uluslararası kalkınma bankalarının bir üyesi olarak ortaklığa ve iş birliğine önem verilmektedir. AIIB'nin ortaklık yaptığı kurumlar Dünya Bankası, Asya Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Fonu, Avrasya Kalkınma Bankası, Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa İstikrar Mekanizması, Amerika Kalkınma Bankası ve Amerika Yatırım Şirketi, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu, İslam Kalkınma Bankası, Yeni Kalkınma Bankası'dır.²³⁵

²³¹ AIIB, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/2020-Presidential-Election/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

²³² AIIB, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/senior-management/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

²³³ AIIB, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/board-governors/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

²³⁴ AIIB, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/board-governors/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

²³⁵ AIIB, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/who-we-are/partnership/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

Banka ayrıca özel finans kurumları, kamu ve sivil toplum sektörlerindeki diğer ortaklarla iş birliği yapmaktadır.²³⁶

AIIB, 2017 yılından bu yana, en iyi kredi derecelendirme kuruluşları olan Standard & Poor's, Moody's ve Fitch'ten istikrarlı bir görünümle AAA notları almıştır. 2018 yılında AIIB hem Birleşmiş Milletler Genel Kurulu hem de küresel organın kalkınma odaklı iki ana organı olan Ekonomik ve Sosyal Konseyin görüşmelerinde "Daimi Gözlemci" statüsüne layık görülmüştür.²³⁷

3.2. AIIB Kapsamındaki Projeler

AIIB kuruluş amacında da belirttiği gibi öncelikli olarak altyapı projelerinin finansmanına katkıda bulunacaktır. Bu çerçevede ulaşırmada otoyollar, tren yolları, havaalanları; enerjide santraller ve boru hatları; iletişimde telekomünikasyon projelerine önem ve öncelik vermektedir.²³⁸

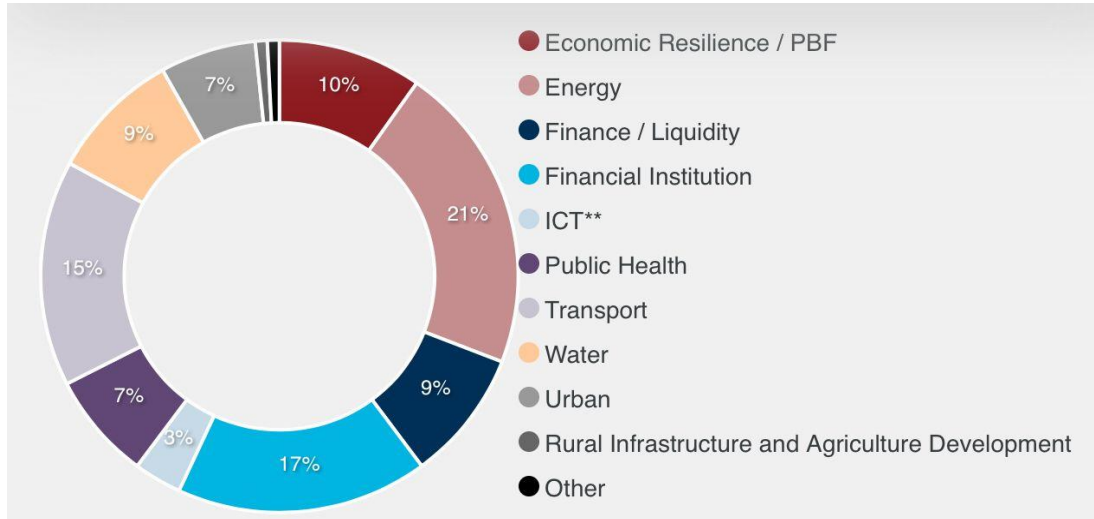
AIIB'nin Haziran 2021 tarihi itibari ile onaylanmış proje sayısı 123, önerilen proje sayısı 54'tür. Proje hazırlama özel fon onaylarının sayısı ise 14'tür. Onaylanan projeler 2016 yılında 8 proje, 2017 yılında 15 proje, 2018 yılında 12 proje, 2019 yılında 28 proje, 2020 yılında 45 proje ve 2021 yılında nisan ayı itibari ile 15 projedir.²³⁹

²³⁶ AIIB.

²³⁷ AIIB, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/index.html>, (Erişim) 22 Nisan 2021.

²³⁸ Yıldız, a.g.m., s.9.

²³⁹ AIIB, <https://www.aiib.org/en/projects/summary/index.html>, (Erişim) 23 Nisan 2021.

Grafik 7. AIIB Proje Türleri²⁴⁰

Bugüne kadarki onaylanmış 123 proje türlerinin 26 proje ile %21'i enerji projelerine, 21 proje ile %17'si finansal kurumlara, 19 proje ile %15'si ulaşım, 12 proje ile %10'u ekonomik destek projelerine, 11 proje ile %9'u su projelerine, 11 proje ile %9'u finansal projelere, 9 proje ile %7'si halk sağlığı projelerine, 8 proje ile %7'si kentsel projelere, 4 proje ile %3'ü bilgi ve iletişim teknolojisi projelerine, 1 proje ile %1'i kırsal altyapı ve tarımsal kalkınma projesine, 1 proje ile %1'i heyelan zafiyetinin azaltılması projesine ayrılmıştır.²⁴¹

Onaylanmış 123 projenin proje sayısı ve kredi miktarına göre ülke sıralaması aşağıdaki şekildedir;

Tablo 5. AIIB Ülkelere Göre Proje Durumu²⁴²

Sn.	Ülke	Proje Sayısı	Tutar (Dolar)	Sn.	Ülke	Proje Sayısı	Tutar (Dolar)
1	Hindistan	25	5,783 Milyar	15	Gürcistan	4	364 Milyon
2	Endonezya	9	2,399 Milyar	16	Nepal	2	202,3 Milyon
3	Bangladeş	13	2,389 Milyar	17	Kamboçya	2	135 Milyon
4	Türkiye	10	2.388 Milyar	18	Vietnam	1	100 Milyon

²⁴⁰ AIIB.

²⁴¹ AIIB, <https://www.aiib.org/en/projects/summary/index.html>, (Erişim) 23 Nisan 2021.

²⁴² AIIB, <https://www.aiib.org/en/projects/list/index.html?status=Approved>, (Erişim) 23 Nisan 2021.

	Çok Ülkeli	11	1,970 Milyar	19	Moğolistan	1	100 Milyon
5	Çin	4	1,135 Milyar	20	Tacikistan	2	87,5 Milyon
6	Filipinler	3	1,257 Milyar	21	Laos	2	70 Milyon
7	Pakistan	5	961,8 Milyon	22	Maldivler	3	67,30 Milyon
8	Özbekistan	5	932,6 Milyon	23	Singapur	1	54 Milyon
9	Rusya	2	800 Milyon	24	Ekvator	1	50 Milyon
10	Kazakistan	2	796,7 Milyon	25	Kırgızistan	1	50 Milyon
11	Mısır	3	660 Milyon	26	Fiji	1	50 Milyon
12	Azerbaycan	1	600 Milyon	27	Myanmar	1	20 Milyon
13	Sri Lanka	3	460 Milyon	28	Cook Adaları	1	20 Milyon
14	Umman	3	450,1 Milyon				

Projeler 28 ülkede uygulanmıştır. Projelerin ağırlık merkezi Asya ülkeleri olmuştur. AIIB'nin en fazla finanse ettiği ülkeler Hindistan, Endonezya, Bangladeş ve Türkiye'dir. Listede Batıdan hiç ülke yoktur. AIIB'nin öncülüğünü yapan ve en fazla pay sahibi olan Çin dört proje onayı ile en fazla finanse edilen beşinci ülke olmuştur.²⁴³

Aralık 2019 yılı itibari ile başlayan pandemi süreci ile ilgili Asya Altyapı Yatırım Bankası, salgından kaynaklanan ekonomik ve halk sağlığı sıkıntılarını azaltmak için üyelerinin istifade edebileceği bir "Kriz Geri Kazanım Tesisi" oluşturmuştur. Bu bağlamda bugüne kadar 28 proje geliştirilmiş 24 proje onaylanmıştır. Bu projelerden 16 ülke yararlanmıştır.²⁴⁴

Projelerin maliyet durumu ise onaylanmış projelere 24,66 milyar dolar, önerilen projelere 19,44 milyar dolar, proje hazırlama fonu için ise 30,14 milyon dolar ayrılmıştır.²⁴⁵

AIIB'nin finanse ettiği projeler sürdürülebilir kalkınma, büyüme ve refahı teşvike etmek için toplumları, hizmetleri ve ekonomi piyasalarını daha iyi bir araya

²⁴³ AIIB Resmi Sitesi, 2021, <https://www.aiib.org/en/projects/summary/index.html>, (Erişim) 23 Nisan 2021.

²⁴⁴ AIIB, <https://www.aiib.org/en/projects/summary/index.html>, (Erişim) 23 Nisan 2021.

²⁴⁵ AIIB.

getirebilecektir. Bu minvalde AIIB siyasi ve iktisadi etkileri bakımından diplomatik bir araç misyonu da yüklendiği gözlemlenmektedir.²⁴⁶

3.3. AIIB, Bretton Woods Kuruluşlarına Getirilen Eleştirileri Düzelteldi mi?

Çin mevcut küresel finans kuruluşlara dair eleştirilerini yönetimdeki Batılı devlet hâkimiyeti, dengesiz oy dağılımı, koşullu krediler ve kredilerin ekonomik ihtiyaç öncelikli değil ABD/Batı politikalarına uyum esasına göre vermeleri, etkisiz yönetim ve gereksiz prosedürler, farklı disiplinlerden gelen uzmanların eksikliği hususlarında yoğunlaştırmıştır.²⁴⁷

Karar alma süreçleri ile ilgili hem Bretton Woods kuruluşlarında hem de AIIB’de “fikir/oy birliği” ile karar almak, mümkün olan her çalışmada aranmaktadır. Bu durum kararın maksimum meşruiyeti ve kolay uygulanması bakımından önemlidir. Oy birliğinin sağlanamadığı durumlarda WB’de oy gücünün 2/3’si, IMF’de %85 çoğunluk aranmaktadır. AIIB’de ise %75 olumlu oy gerekmektedir.²⁴⁸

IMF, WB ve ADB yapısında ABD’nin üstünlüğü değişmez bir gerçektir. Bu kurumlar kuruluşundan itibaren bu yapısını hiç değiştirmemiş ve temelde genellikle ABD/Batının çıkarlarını gözetmiş ve siyasi/ekonomik bağımsızlıklarını koruyamamışlardır.²⁴⁹ Asya Kalkınma Bankası Asya merkezli bir kuruluş olmasına rağmen kurumdaki en büyük pay ve oy gücü ABD ve Japonya’ya aittir.²⁵⁰ IMF’de karar verme süreci ile ilgili %85 çoğunluk gerekmekte ve ABD’nin %16,52’lik oy gücü ile tek başına veto yetkisi bulunmaktadır. AIIB de ise karar verme süreci ile ilgili %75 çoğunluk gerekmekte ve Çin’in %26,6’lık oy gücü tek başına veto yetkisi bulunmaktadır. Bu yönleri ile AIIB’nin yapısı IMF’in yapısına benzemektedir.²⁵¹ AIIB’nin diğer kuruluşlardan ayrışan noktası ise oy gücünü sermaye aboneliklerine

²⁴⁶ Şimşek, a.g.m., ss.190-191.

²⁴⁷ Şahin, a.g.m., ss.197-198.

²⁴⁸ Atlı, Akar, a.g.m., ss.14-15.

²⁴⁹ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.6.

²⁵⁰ Şahin, a.g.m., ss.202-205.

²⁵¹ Atlı, Akar, a.g.m., ss.15.

bağlamış olmasıdır.²⁵² Bununla birlikte AIIB'nin IMF/WB/ADB gibi kuruluşlardan ayrılan diğer yönü AIIB kuruluş amacı ve anlaşması gereği Asya ülkelerine öncelik vermiş ve “Bölge ülkelerinin Bankadaki payı %75'in altına düşemez.” kuralını getirmiştir. Bu çerçevede bölge dışı aktörlerin kurumda en büyük pay ve oy gücüne sahip olmasına müsaade etmemiş ve Asya karakterini korumuştur. Böylelikle Çin gelişmekte olan ülkelerin sözcülüğünü yapabilecek bir düzen kurmuştur. Veto yetkisi ile ilgili ise Çin bu durumun yapısal değil, geçici olduğunu ifade etmiş ve ilerleyen yıllarda üye ülke sayısı arttıkça oy oranının da düşeceğini ilan etmiştir.²⁵³

Kurumsal yapı bakımından Bretton Woods kuruluşları ile AIIB arasında önemli farklar vardır. IMF'nin personel sayısı 150 ülkeden yaklaşık 2700 kişidir.²⁵⁴ WB'nin 12.000'den fazla çalışanı ve danışmanı, yerleşik yönetim yapısı vardır. Bu yapının yıllık gideri 70 milyon dolardır. ADB'nin ise 3.000'den fazla çalışanı vardır.²⁵⁵ AIIB'nin kurumsal yapısı ile ilgili ise Banka Başkanı açılıştan bir hafta sonra “yalın, temiz ve yeşil” kavramları ile yapıyı daha verimli işleteceklerini ilan etmiştir. AIIB'de yerleşik bir yönetim yapısı olmayan ancak mümkün olduğunca sık toplantılar yapan bir yapı oluşmuştur. AIIB bürokrasi ile boğulmamış, WB'de ve ADB'de çalışmış olan tecrübeli isimleri de bünyesine katarak²⁵⁶ az personel ama yüksek işgücü ile kurumsal idare verimli olarak işletilmeye çalışılmıştır.²⁵⁷

Krediler hususunda IMF/WB/ADB kuruluşlarında verilen kredilerde ABD/Batı'nın çıkarları gözetilmiştir. Fakat AIIB'de Çin 30 milyar dolarlık katkısı ile Banka'nın en büyük kaynak sağlayıcısı ülkesi olmasına rağmen kredi kullanımında çoğunlukla bölge ülkeleri değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Çin kendisine ekonomik bir menfaat sağlamaktan ziyade maliyet ödemektedir. Bu durum yakın zaman için böyle olsa da uzun vadede Çin lehine bir sonuç doğurma riski barındırmaktadır. Buna rağmen Banka'nın bu yapısından gelişmekte olan ülkeler istifade etmektedirler.²⁵⁸ Bankanın bu yapısı ve gelişmeye katkı sunması özellikle

²⁵² Atlı, Akar, a.g.m., ss.14-15.

²⁵³ Şahin, a.g.m., ss.202-205.

²⁵⁴ IMF, <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-at-a-Glance>, (Erişim) 23 Haziran 2020.

²⁵⁵ Peng, Tok, a.g.m., s.744.

²⁵⁶ Stephen, Skidmore, “a.g.m., ss.74-79.

²⁵⁷ Peng, Tok, a.g.m., s.744.

²⁵⁸ Şahin, a.g.m., s.202.

kalkınmakta olan ülkeler için bir cazibe oluşturmuş ve Batı merkezli finans kurumlarının meşruiyetini tartışılabilir hale getirmiştir.²⁵⁹

IMF, WB ve ADB kuruluşlarının “koşullu kredi” sistemi ile birlikte kredi verdikleri ülkelerin iç işlerine müdahaleleri söz konusudur. Bu kuruluşlar kredileri neoliberal politikaların uygulanması karşılığında vermiş, kredi alan ülkelerin ise hem krediyi “doğru kullanma” hem de krediyi geri ödeme hususlarını garanti görmeyerek ülkelerin politikalarına yön vermeye ve bu yönü de ABD/Batı’nın çıkarlarını gözetenek yapmaya çalışmışlardır.²⁶⁰ Çin ise “koşullu kredi” sistemini devletlerin egemenlik haklarının ihlali olarak görmüştür. Bundan dolayı AIIB, üye ülkelere siyasi “koşulsuz” kredi desteği sağlayarak hem devletlerin iç işlerine karışmamış hem de ABD’nin etkisini bu çerçevede kırmayı hedeflemiştir. Çin böylelikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bir taraftan güvenini temin ederken bir taraftan da kendisine meşru bir alan açmıştır. Ayrıca ABD’nin bu ülkeler üzerindeki etkisini kırarak Bretton Woods kuruluşlarının meşruiyetini daha da sorgulatar hale getirmiştir.²⁶¹ Bankaya ilgi duyan ülkelere ve krediden yararlanan ülkelerin ağırlığı incelendiğinde Çin’in dış yardım politikasındaki yaklaşımı ve AIIB’nin bu yapısı özellikle otoriter devletler açısından bir cazibe oluşturmuş olduğunu görülmektedir. AIIB’nin bu ülkelere kendi iç işlerinde nasıl bir ekonomik ve siyasi yönetim/yapı olursa olsun kendilerine yeni bir finansal kaynak imkânı sunduğu aşikârdır.

Bütün itirazlara ve kendi içinde yapısal reformlara rağmen AIIB mevcut ekonomik düzende köklü bir değişiklik yapmayı amaç edinmemiştir. AIIB mevcut liberal ekonomik norm ve kuralları kabul etmiş ve politikalarını da bu düzene uygun bir şekilde yürütmektedir. Mevcut finansal kuruluşlardan ayrıştığı nokta ise liberal kurumsalcılığın ana amaç edinmemesidir. Yani kredi verdikleri ülkelere şart olarak liberal ekonomik modelin uygulanmasını dayatmamıştır. Çin’in savunduğu husus uluslararası piyasa liberalizmin kuralları ile çalışılmalı ancak bu devletlere bir ön şart olarak sunulmamalıdır. Bugün var olan mevcut küresel liberal finans sisteminin en büyük kazanımı Çin olduğu için Çin’in bu düzene de topyekûn bir itirazı yoktur.

²⁵⁹ Şahin, a.g.m., ss.202-205.

²⁶⁰ Şahin, a.g.m., ss.202-205.

²⁶¹ Şahin, a.g.m., ss.202-205.

Bilakis Çin'in büyümeye devam edebilmesi için mevcut düzenin korunması gereklidir.²⁶²

Çin'in komünizme dayanan siyasi düzen ilkeleri batının liberal demokrasisi ile tam bir tezat oluştursa da Çin ekonomik olarak mevcut küresel liberal finansal sisteme entegre olmayı başarmıştır. Ortaya çıkan bu melez sosyal düzenini AIIB'nin yapısına da yansıtmış gibi görünmektedir.²⁶³ AIIB hem liberal hem de liberal olmayan uluslararası düzeni birbirine bağlayan yeni bir "Çin Modeli" potansiyeli barındırmaktadır.²⁶⁴

Çin, menfaatlerine uyduğu sürece mevcut düzenden istifade etmiş ve yararlanmaya da devam etmektedir. Çin mevcut sistemin eksikliklerini dile getirdiği, reform çağrısında bulunduğu gibi AIIB, İpek Yolu Fonu ve Yeni Kalkınma Bankası gibi kuruluşlarla da mevcut sistemin eksikliklerinin üstesinden gelmeyi ve sistemin bir tamamlayıcı unsuru olarak uluslararası düzenin verimliliğini artırmayı hedeflemiştir.²⁶⁵

²⁶² Şahin, a.g.m., ss.202-205.

²⁶³ Stephen, Skidmore, a.g.m., s.90.

²⁶⁴ Stephen, Skidmore, a.g.m., s.65.

²⁶⁵ Atlı, Akar, a.g.m., ss.8-9.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE - AİİB İLİŞKİLERİ

MÖ 3000 yılına kadar dayanan Türk-Çin ilişkileri özellikle ticaret yollarının kontrolü mücadelesi nedeniyle tarih boyunca rekabet halinde devam etmiştir. Yakın tarih olarak ise Türkiye'nin Çin ile ilk resmi ilişkisi 1920 yılında başlamış²⁶⁶ ÇHC ile diplomatik ilişkiler ise 1971 yılında gerçekleşmiştir. Her iki ülkenin de 1980 sonrası ekonomik olarak dışa açılmaya başlaması ile birlikte Türkiye ve Çin arasındaki iş birliği de hareketlilik kazanmıştır. 2010 yılında Türkiye ile Çin arasındaki ilişkiler "Stratejik İş birliği" seviyesine yükselmiştir.²⁶⁷

Türkiye, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren hem ekonomik hem de siyasi olarak Batı yönelimli bir ülke olmuştur. Türkiye, Batı ile sorunlar yaşadığı dönemlerde alternatif arayışlara girmiş olsa da bu tutum geçici olduğu için başta Çin olmak üzere Asya ülkeleri ile tutarlı ve sürdürülebilir bir ilişki geliştirememiş, Uzak Doğu ile ilişkileri minimal seviyede kalmıştır. Son yıllarda ise Asya ülkelerinin özellikle de Çin'in ekonomik olarak hızlı yükselişi ilişkilerin tekraren değerlendirilmesini kaçınılmaz kılmıştır.²⁶⁸

Günümüzde Türkiye, Çin'i küresel bir aktör olarak görmekte²⁶⁹ ve siyasi, ekonomik, kültürel birçok alanda iş birliği yapmaktadır. Türkiye kamuoyunda yüksek bir hassasiyete sahip olunan Uygur meselesinde bile Türkiye politik bir değişikliğe gitmiş, Çin'in Uygurları da kapsayan terörle mücadele ve güvenlik konularında Çin'e iş birliği sözü vermiştir.²⁷⁰ Yine Milli Eğitim'de Ocak 2021 yılında başlayan ve bütün liseleri kapsayan "Hayalimdeki Çin Yarışması"²⁷¹, kültürel

²⁶⁶ İkiz, a.g.m., ss.1688-1700.

²⁶⁷ Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

²⁶⁸ Akdağ, a.g.m., s.68.

²⁶⁹ Akdağ, a.g.m., ss.70-71.

²⁷⁰ Emrah Yıldırımçakar, "Kuşak ve Yol Girişimi Bağlamında Çin'in Normatif Güç İnşası ve Türkiye-Çin İlişkileri", Ulusal Uluslararası Çalışmalar Dergisi, C.3, S.2, 2020. s.151.

²⁷¹ MEB, 2021, <http://meb.gov.tr/hayalimdeki-cin-resim-yarismasi/haber/10300/tr>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

alanda Türkiye’de dört Konfüçyüs Enstitüsünün açılması gibi örnekler Türkiye Çin iş birliğinin önemli göstergelerinden olmuştur.²⁷²

Türkiye açısından Çin politik, ekonomik, güvenlik gibi birçok alanda ilişkilerin güçlendirilmesi gereken güçlü bir ortak iken Çin tarafından bakıldığında Türkiye Balkanlara ve Avrupa’ya bir çıkış kapısı, Orta Asya ve Ortadoğu’da da ekonomik alanda iş birliği yapabilecek bir ortaktır.²⁷³ Yine Çin, Türkiye gibi ABD’nin müttefikleri ile geliştirdiği güçlü ilişkileri ABD’nin Çin’i çevreleme politikasına karşı bir dengeleme aracı olarak görmektedir.²⁷⁴

4.1. Türkiye – Çin Ekonomik İlişkileri

Türkiye için Çin, Doğu Asya’daki en büyük ticari ortaktır.²⁷⁵ Türkiye-Çin ilişkilerinde siyasi olarak bazı dönemlerde dalgalanmalar olsa da ekonomik ilişkilerde sürekli bir gelişme olmuştur.²⁷⁶

Türkiye-Çin arasındaki ekonomik ilişkiler 1992 yılında iki ülke arasında kurulan İŞ Konseyi sonrası artmış, 2000’li yıllarda iki ülke arasındaki ticaret hacmi ilk defa 1 milyar doları aşmıştır.²⁷⁷ Ticari ilişkiler 2002 sonrası daha da ivme kazanmıştır.²⁷⁸

İki ülke arasındaki ticari ilişkiler yapılan anlaşmalarla daha da güçlendirilmiştir. 2010 yılında imzalanan anlaşma ile “Stratejik Ortaklık” seviyesine yükselen ilişkiler uzun vadeli bir vizyon oluşturmuş ve aynı yıl içerisinde enerji, ulaşım, altyapı gibi birçok alanda anlaşmalar imzalanmıştır.²⁷⁹

İki ülke arasındaki ticari işlemlerin Yuan ve Türk Lirası üzerinden yapılmasını içeren anlaşma 2012 yılında imzalanmış²⁸⁰ ve bu anlaşma 2019 yılında

²⁷² Yıldırımçakar, a.g.m., s.151.

²⁷³ Durdular, a.g.m., s.90-91.

²⁷⁴ Akdağ, a.g.m., ss.70-71.

²⁷⁵ Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-ekonomik-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

²⁷⁶ Akdağ, a.g.m., s.72.

²⁷⁷ Dışişleri Bakanlığı.

²⁷⁸ İkiz, a.g.m., ss.1688-1700.

²⁷⁹ Durdular, a.g.m., s.93.

²⁸⁰ Merkez Bankası, 2012, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/0390c821-23a8-4a96-ae66-fdbf79f5424a/DUY2012-12.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-0390c821-23a8-4a96-ae66-fdbf79f5424a-m3fC8jG>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

tekrarlanmıştır.²⁸¹ Yenilenen swap anlaşması kapsamında Çin Yuanı fonlmasının ilk kullandırmaları 18 Haziran 2020 tarihinde yapılmış ve bu sayede ilgili bankalar aracılığı ile çeşitli sektörlerdeki Türkiye şirketleri, Çin'den ithalatlarını Yuan cinsinden ödeme yaparak gerçekleştirmişlerdir.²⁸²

Türkiye ile Çin arasındaki ticari münasebetler sürekli artış gösterse de büyük oranda Türkiye'nin aleyhine bir ticaret söz konusudur.²⁸³ Türkiye sadece 1993-1994 yıllarında Çin'e karşı ticaret fazlasına ulaşmış sonraki yıllarda ise tamamen Türkiye aleyhine bir ticaret açığı oluşmuş ve bu açık günümüzde de artarak devam etmiştir.²⁸⁴

Tablo 6. Türkiye Çin Ekonomik İlişkileri²⁸⁵

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2013	3,6	24,68	28,29	-21,08
2014	2,86	24,92	27,78	-22,05
2015	2,41	24,86	27,27	-22,45
2016	2,32	25,44	27,76	-23,12
2017	2,93	23,37	26,3	-20,43
2018	2,91	20,71	23,63	-17,8
2019	2,58	18,49	21,08	-15,9

Türkiye'nin Çin'e ihraç etmiş olduğu başlıca ürünler mermer ve traverten, krom, bakır, kurşun, demir, çinko, tabii borat cevherleri, bor oksitleri ve borik asitler iken Çin'den ithal ettiği başlıca ürünler otomatik bilgi işlem makinaları ve üniteleri, hücresel/diğer kablosuz ağlar için telefonlar, oyuncaklar, ses-görüntü ve diğer bilgileri almaya, çevirmeye ve vermeye yarayan araçlar, yük/insan taşıma amaçlı gemiler olmuştur.²⁸⁶

²⁸¹ Independent Türkçe, 2020, <https://www.indyturk.com/node/198826/ekonomi%CC%87/ilk-imzas%C4%B1-sekiz-y%C4%B1-%C3%B6nce-at%C4%B1lan-t%C3%BCrkiye-%C3%A7in-aras%C4%B1-para-takas%C4%B1-ger%C3%A7ekle%C5%9Fti>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

²⁸² Merkez Bankası, 2020, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2020/DUY2020-33>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

²⁸³ Akdağ, a.g.m., s.72.

²⁸⁴ Durdular, a.g.m., s.93.

²⁸⁵ Dışişleri Bakanlığı.

²⁸⁶ Dışişleri Bakanlığı.

Çin'in Türkiye'ye yapmış olduğu toplam yatırım miktarı 2 milyar dolar civarındadır. Bu yatırımların sektörel dağılımı ise enerji, altyapı, lojistik, finans, madencilik, telekomünikasyon ve hayvancılık alanlarındadır.²⁸⁷ Çin ile olan ekonomik ilişkilerin etkilediği önemli sektörlerden birisi de turizmdir. 2017 yılında Çin'den Türkiye'ye 221 bin turist gelmiş, bu sayı 2019 yılında 403 bine yükselmiştir. Çin 2018 yılını "Türkiye Turizm Yılı" olarak ilan etmiştir.²⁸⁸

IMF ve Dünya Bankasına 1947 yılında üye olan Türkiye, IMF ile 1961 -2005 yılları arasında 19 kere stand-by anlaşması imzalamış ve bu çerçevede IMF'den 50 milyar doların üzerinde kredi kullanmıştır. WB'den ise 1950-2003 yılları arasında yaklaşık 21 milyar dolar kredi kullanmıştır.²⁸⁹ IMF ve WB kredilerinin ve ekonomi politikalarının uzun dönemde Türkiye'ye faydası olmamış, kullanılan krediler ve yapılan anlaşmalar ekonomik sorunları çözememiş, ekonomik gerilemeye ve istikrarsızlığa neden olmuştur.²⁹⁰ Bu duruma ilaveten Türkiye'nin Batı ile siyasi gerilimler yaşamaya başlaması Türkiye'yi hem dış borçlanmada hem de büyük projelerin finansmanın da Çin'e yönelmeye başlamıştır.²⁹¹

4.2. Kuşak – Yol Projesi'nde Türkiye'nin Önemi

Türkiye 83 milyonluk nüfusuyla²⁹², ekonomik potansiyeliyle, Orta Asya-Ortadoğu-Afrika-Avrupa ülkeleri ile olan hem tarihi hem de siyasi bağlarıyla, Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (AİGK), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyelikleriyle uluslararası arenada önemli bir yere sahiptir.²⁹³ Jeopolitik ve jeostratejik konumu itibari ile Avrupa, Asya, Balkan, Kafkas, Ortadoğu, Akdeniz ve Karadeniz ülkesi olan Türkiye'nin bu özellikleri ile Kuşak Yol Girişimi kapsamında Çin için çok stratejik ve kritik bir değeri vardır.²⁹⁴

²⁸⁷ Dışişleri Bakanlığı.

²⁸⁸ Çakılcı, a.g.m., s.95.

²⁸⁹ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.6.

²⁹⁰ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.6.

²⁹¹ Akdağ, a.g.m., s.84.

²⁹² TÜİK, 2020, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2019-33705>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

²⁹³ Durdular, a.g.m., s.90-91.

²⁹⁴ Sefa Çatal, "Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin Türkiye'nin Ekonomi Güvenliğine Etkileri", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.10, 2019, s.103.

KYG'nin altı güzergâhından birisi olan "Orta Koridor"un Türkiye'den geçecek olması, Asya-Avrupa-Asya stratejik geçiş güzergâhlarının tamamını Türkiye'nin kontrol ediyor olması Türkiye'yi KYG projesinde kilit bir ülke haline getirmektedir.²⁹⁵

Harita 4. KYG Orta Koridor Haritası²⁹⁶

Orta Koridor Türkiye'den başlayarak demiryolu ve karayolu bağlantılarıyla Gürcistan, Azerbaycan ve Hazar Denizi'ne, buradan da (Hazar geçişi kullanılarak) Türkmenistan-Özbekistan-Kırgızistan veya Kazakistan güzergâhını takip ederek Çin'e uzanmaktadır. Bu çerçevede Bakü/Alat (Azerbaycan), Aktau/Kuryk (Kazakistan) ve Türkmenbaşı (Türkmenistan) limanları Hazar Geçişi'ndeki kombine taşımacılık için kullanılmaktadır.²⁹⁷

²⁹⁵ Durdular, a.g.m., s.90-91.

²⁹⁶ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2021, <https://www.uab.gov.tr/haberler/suveys-kanalina-alternatif-en-uygun-tasima-rotasi>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

²⁹⁷ Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-cok-terafli-ulasirma-politikasi.tr.mfa, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

*Harita 5. KYG Kara Güzergâhı*²⁹⁸

Çin'den Avrupa'ya yılda 10 milyon konteynır gitmekte ve bunun %96'sı denizyolu ile gerçekleşirken sadece %4'ü Trans-Sibirya Demiryolu (Kuzey Koridoru) hattı üzerinden sevk edilmektedir. Asya ile Avrupa arasındaki ticaret yolu olarak Orta Koridor Kuzey Koridoruna göre daha hızlı ve ekonomiktir. Orta Koridor 2.000 km daha kısa, iklim koşulları bakımından daha elverişli olup deniz yolu ulaşımına göre ulaşım süresi 1/3 nispetindedir. Bu da ulaşımı 15 gün daha kısaltmak manasına gelmektedir.²⁹⁹

Orta Koridorun tam kapasite ile etkin kullanılması durumunda Çin ile Avrupa arasında yıllık 600 milyar dolar tutarında olan ticaret hacmi Orta Asya ülkeleri ve Türkiye'ye önemli ekonomik fırsatlar sunmaktır.³⁰⁰

Türkiye KYG'yi tarihi ipek yolunun tekrar canlandırılması olarak görmüş ve "Orta Koridor"un bu canlılığa hizmet edeceği düşüncesi ile kazan-kazan ilkesi çerçevesinde projeyi desteklemiştir. Bu çerçevede Türkiye ile Çin arasında "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu ile Orta Koridor Girişiminin Uyumlaştırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası" 14 Kasım 2015 tarihinde Antalya'da imzalanmıştır.³⁰¹ Sonrasında Türk Konseyi üye ülkelerinin Ulaştırma

²⁹⁸ Dışişleri Bakanlığı.

²⁹⁹ Dışişleri Bakanlığı.

³⁰⁰ Dışişleri Bakanlığı.

³⁰¹ Dışişleri Bakanlığı.

Bakanları arasında bir “Ortak İşbirliği Protokolü” imzalanmış, ülkeler arasında ulaştırma alanında çıkabilecek sorunlara pratik çözümler getirmesi öngörülen Bakan Yardımcıları düzeyinde bir “Koordinasyon Kurulu” oluşturulmuş, Bakü, Aktau ve Samsun Limanları arasında Kardeş Liman ilişkisi tesis eden bir mutabakat muhtırası imzalanmıştır.³⁰² Yine Orta Koridor’un önemli geçişlerinden birini oluşturan Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan-Türkmenistan-Afganistan transit taşımacılık koridoruna (Lapis Lazuli) ilişkin anlaşma, 14-15 Kasım 2017 tarihlerinde Aşkabat’ta imzalanmıştır.³⁰³

Yapılan anlaşmalar neticesinde faaliyetlere başlanmış ve Orta Koridor’da bulunan hat üzerindeki ilk deneme sürüşü 28 Temmuz 2015 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Batı Çin’den hareket eden Nomad Ekspres konteynır treni altı gün sonra Aktau Limanı üzerinden Bakü’ye ulaşmıştır. Bakü-Tiflis-Kars (BTK) Demiryolunun 30 Ekim 2017 yılında faaliyete geçmesiyle Orta Koridorun önemli bir bölümü tamamlanmıştır.³⁰⁴

Çin ile Avrupa arasındaki ulaşım ve ticaretin kesintisiz gerçekleşmesi için yeni bir perspektif sunan BTK Demiryolunun Tiflis’ten Kars’a gerçekleştirilen test sürüşü 27 Eylül 2017 tarihinde düzenlenmiştir. BTK Demiryolu ile başlangıçta yılda 1 milyon yolcu ve 6,5 milyon ton yük, 2034 yılında ise 3 milyon yolcu ve 17 milyon ton yük taşınması öngörülmektedir.³⁰⁵

KYG kapsamında oluşturulan Orta Koridor üzerinden geçen ilk yük treni 06 Kasım 2019 tarihinde Türkiye’ye ulaşmıştır. Orta Koridoru, BTK demiryolu ve Marmaray dâhil olmak üzere Türkiye’nin altyapısını kullanan Çin Demiryolu Ekspresi Chang’an Treni, Çin’in Xi’an kentinden Çekya’nın başkenti Prag’a seferini 18 günde tamamlamıştır.³⁰⁶

Türkiye ipek yolunu canlandırmak üzere ve Orta Koridor bağlamında Yavuz Sultan Selim Köprüsü, İstanbul Havalimanı, Kervansaray Projesi, Marmaray, Avrasya Tüp Geçidi projelerini tamamlamıştır. Bu çerçevede halen yapımı devam eden projeler ise Çanakkale Boğazı Köprüsü, 3 Katlı Tüp Geçit Projesi, Filyos

³⁰² Dışişleri Bakanlığı.

³⁰³ Dışişleri Bakanlığı.

³⁰⁴ Dışişleri Bakanlığı.

³⁰⁵ Dışişleri Bakanlığı.

³⁰⁶ Dışişleri Bakanlığı.

(Zonguldak), Çandarlı (İzmir) ve Mersin Limanları inşası, Edirne–Kars Hızlı Tren ve Bağlantıları Demiryolu projeleridir.³⁰⁷ Türkiye bu projelerle birlikte KYG üzerindeki konumunu daha da perçinlemiştir.³⁰⁸ Bu projelerden bazıları Türkiye tarafından hayata geçirilirken bazı projelerin finansmanı da Çin tarafından karşılanmaktadır.³⁰⁹ Örneğin Ankara-İstanbul Hızlı Tren projesinin belirli bölümleri Çin ile birlikte yapılma kararı alınmış ve Çin Eximbank'tan 720 milyon dolar kredi sağlamak için anlaşma imzalanmıştır. Yine Cumhurbaşkanı Erdoğan Eskişehir-İstanbul ve Ankara-Sivas Hızlı Tren projesinin Çin ile birlikte yürütüldüğünü belirtmiştir. KYG kapsamında Türkiye'de yapılması planlanan en büyük altyapı yatırımı olan Edirne-Kars tren hattı da Çin ile birlikte finanse edildiği belirtilmiştir.³¹⁰

KYG kapsamında Çin'in yapmış olduğu yatırımlar Türkiye'ye de yansımaya başlamıştır. Çin'in yapmış olduğu yatırımlarda dikkat çeken husus ise ağırlığın enerji sektöründeki yoğunlaşmasıdır. 2005-2018 yılları arası Çin'in Türkiye'de yapmış olduğu yatırımların %63'ü enerji sektörüdür. Enerji alanı Türkiye için büyük önem taşımakta bu çerçevede KYG Türkiye'ye büyük fırsatlar sunmaktadır.³¹¹

Enerji arz güvenliğini sağlamaya dönük olarak Çin ile birçok anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaların en önemlisi olan ve 2009 yılında imzalanan “Enerji Alanında İşbirliğine İlişkin Muatabakat Zaptı” ile enerji üretimi ve iletimi dâhil olmak üzere enerji sektörünün her alanını kapsayan konularla ilgili işbirliği sağlanmıştır.³¹² Mutabakat metninin kapsadığı başlıca alanlar yenilenebilir enerji (hidro enerji, rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi, jeotermal enerji vb.), termal enerji (kömür, petrol ve yakıt olarak doğal gaz), enerji tasarrufu, trafoların ve hidroelektrik santrallerinin beraberce rehabilitasyonu, rüzgâr/güneş/küçük su kaynakları vb. gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına ilişkin elektrik üretim sistemlerinin imalatı, hidrokarbonların aranması ve üretimi, maden teknolojileri, nükleer enerji,

³⁰⁷ Dışişleri Bakanlığı.

³⁰⁸ Çatal, a.g.m., s.103.

³⁰⁹ Çakılcı, a.g.m., s.95.

³¹⁰ Akdağ, a.g.m., s.83.

³¹¹ Algül, a.g.m., ss.39-40.

³¹² Algül, a.g.m., ss.47-48.

güneş enerjisi teçhizatı üretimi, pompalamalı depolu hidroelektrik santralleri, bor teknolojileridir.³¹³

Çin için Avrupa'ya yönelik enerji nakil hatları büyük stratejik öneme sahiptir. Çin'in önemli müttefiklerinden olan İran'ın istikrarsız bir bölgede olması, bölgedeki diğer ülkelere göre nispeten istikrarlı ve İran'a komşu olan Türkiye'yi Çin'in enerji politik hedefleri bakımından çok önemli müttefik haline getirmiştir.³¹⁴ Avrupa ülkeleri petrol ve doğalgaz ihtiyaçlarının %30'unu Rusya'dan karşılamakta ve bu enerji bağımlılığını azaltmak istemektedir. Çin'in Türkiye üzerinden enerji nakil hatları kurması Avrupa açısından da olumlu karşılanabilecektir.³¹⁵

Enerji alanındaki Çin ile iş birliği Türkiye'ye de çok önemli fırsatlar sunmaktadır. Türkiye Çin'in KYG kapsamında oluşturmaya çalıştığı enerji koridoru sayesinde enerji ihtiyacını güven altına alacak, enerji kaynak ülke çeşitliliği artıracak ve bu sayede enerji bağımlılığının oluşturduğu riskleri minimize etmiş olacaktır.³¹⁶

4.3. Türkiye'nin AIIB Üyelik Süreci ve Üstlendiği Rol

KYG'nin kaçınılmaz bir parçası olan Türkiye, kalkınma ve kalkınma finansmanı hususunda AIIB'nin kuruluşunu bir fırsat olarak değerlendirmiş ve Banka'da söz sahibi olmanın Türkiye'ye daha fazla katkıda bulacağını düşünmüştür.³¹⁷ Türkiye, Banka'nın özellikle altyapı yatırımları gibi somut projelere ağırlık vererek gelişmekte olan ülkelere önemli katkılar sağlayacak fırsatlar barındırdığı için AIIB'nin kuruluşunu memnuniyetle karşılamıştır.³¹⁸

AIIB kuruluş üyeliği için ÇHC Maliye Bakanlığı son gün olarak 31 Mart 2015 tarihini ilan etmiş, ABD'nin Bankaya üye olunmaması çağrısı üzerine Türkiye gibi birçok ABD müttefiki ülkeler beklemede kalmıştır. Ancak 12 Mart 2015

³¹³ Resmi Gazete, 2011, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110825-2.htm>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

³¹⁴ Algül, a.g.m., ss.47-48.

³¹⁵ Algül, a.g.m., ss.47-48.

³¹⁶ Algül, a.g.m., ss.47-48.

³¹⁷ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.7.

³¹⁸ Seçkin Köstem, "Turkey and the Asian Infrastructure Investment Bank: Economic Pragmatism meets Geopolitics", Global Policy, C.10, S.4, 2019, s.645.

tarihinde İngiltere'nin Banka üyelik başvurusu diğer ülkeleri olduğu gibi Türkiye'yi de harekete geçirmiştir.³¹⁹

Türkiye AIIB üyeliği için 25 Mart 2015 tarihinde başvuruda bulunmuş,³²⁰ AIIB Türkiye'nin üyelik başvurusunu 10 Nisan 2015 tarihinde kabul etmiş ve Türkiye AIIB'nin kurucu bölge ülkesi olmuştur.³²¹

Türkiye, 100 milyar dolarlık sermaye ile kurulan AIIB'ye 2,6 milyar dolarlık bir sermaye ile katkı sağlamış, bu katkı ile %2,5 oy gücüne sahip olarak AIIB'nin en büyük onuncu, bölge ülkeleri arasında ise altıncı büyük finansörü olan ülkesi olmuştur.³²² Türkiye sermaye katkısını beş yıllık eşit taksitlere bölerek ödemeye başlamış, ilk taksit olan 521,99 milyon doları Ocak 2016 tarihi itibarı ile ödemiştir.³²³

Türkiye, Banka içerisindeki oy gücü ile yönetim ve karar alma süreçlerinde önemli söz hakkına sahip olan ülkelere birisi olmuştur. Türkiye yüksek oy hakkı neticesinde AIIB'nin Yönetim Kurulunda temsil edilmiştir.³²⁴ Türkiye Azerbaycan, Brunei Darussalam, Gürcistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Pakistan'ın oluşturduğu ülke yönetim grubunda yer almıştır.³²⁵

Türkiye'de dönemin yetkilileri AIIB üyeliğinin Türkiye'nin Asya ülkeleri ile iş birliğini güçlendireceğini, bölgesel projelerde aktif rol almasını sağlayacağını ve özel sektörün büyük altyapı projelerinde finansmandan faydalanmasını temin edeceğini belirtmişlerdir.³²⁶

Türkiye'nin 2010 sonrası Batı ile olan ilişkilerindeki "bozulma", Türkiye'yi özellikle demiryolları, köprüler, tüneller gibi mega projelerin finansmanı hususunda sıkıntıya sokmuştur. Bu sıkıntılar Türkiye'yi yeni ortaklıklar geliştirmeye itmiştir. Böylesi bir dönemde Çin'in finansman kaynağı olan AIIB'nin enerji ve altyapı

³¹⁹ Yıldız, a.g.m, ss.5-6.

³²⁰ Haber Türk, 2015, <https://www.haberturk.com/ekonomi/para/haber/1058340-turkiye-asya-altyapi-bankasina-uye-olmak-icin-basvurdu>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

³²¹ Anadolu Ajansı, 2015, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-asya-altyapi-yatirim-bankasina-kurucu-uye/58702>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

³²² AIIB, 2021, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

³²³ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.7.

³²⁴ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.7.

³²⁵ AIIB, 2021, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/board-directors/board-members/index.html>, (Erişim) 09 Mayıs 2021.

³²⁶ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.7.

projelerini finanse etmek adına ortaya çıkması Türkiye'ye bir umut olmuştur.³²⁷ AIIB üyeliği Batı karşısında bir koz olarak Türkiye'nin elini güçlendirmiştir.³²⁸

4.4. AIIB'nin Türkiye'de Finanse Ettiği Projeler

Türkiye AIIB'nin en büyük onuncu finansörü iken AIIB tarafından en fazla finanse edilen dördüncü ülkedir. Türkiye 11 proje başvurusunda bulunmuş, bu projelerin 10'u onaylanmış, 1 proje ise onay sürecini beklemektedir. 2018 yılında 2 proje, 2019 yılında 3 proje, 2020 yılında 4 proje, 2021 yılında 1 proje onaylanmıştır. AIIB bugüne kadar Türkiye'de enerji, finans, halk sağlığı ve kentsel sektörlerde altyapı geliştirmeyi kapsayan toplam 2,388 milyar doları tutarında on projeye yatırım yapmıştır. Önerilen projelerle birlikte kredi miktarı 2,708 milyar doları bulmuştur.³²⁹

4.4.1 Onaylanmış projeler

Tuz Gölü Gaz Deposu Genişletme Projesi

Sektör: Enerji

Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.'nin (BOTAŞ) üstlendiği proje AIIB'nin Türkiye'de finanse edilen ilk projesidir. AIIB Türkiye'nin gaz arzının güvenilirliğini ve güvenliğini artırmak için 600 milyon dolar tutarındaki krediyi 24 Haziran 2018 tarihinde onaylamıştır. Proje finansmanına AIIB ile birlikte Dünya Bankası da ortak olmuştur. Bu proje, Tuz Gölü yeraltı gaz depolama tesisinin kapasitesini yılda 1,2 milyar metreküpten 5,4 metreküpe çıkaracak ve Türkiye'nin enerji güvenliğinin iyileştirilmesine ve elektrik arzının karbon yoğunluğunun azaltılmasına yardımcı olacaktır.³³⁰

Sürdürülebilir Enerji ve Altyapı Kredilendirme Tesisi Projesi

Sektör: Finansal Kurum

³²⁷ Köstem, a.g.m., s.646.

³²⁸ Dirik, Eryılmaz, Özdoğan, a.g.m., s.7.

³²⁹ AIIB, 2021,

https://www.aiib.org/en/projects/list/year/All/member/Turkey/sector/All/financing_type/All/status/All, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

³³⁰ AIIB, 2018, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2018/approved/Turkey-Tuz-Golu-Gas-Storage-Expansion.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankasının üstlendiği projeyi AIIB yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği projeleri olmak üzere uzun vadeli finansmanını desteklemesi için 200 milyon dolar tutarındaki krediyi 28 Eylül 2018 tarihinde onaylamıştır. Projede amaç uzun vadeli bir finansman kaynağı sağlayarak Türkiye'de sürdürülebilir altyapı gelişimini desteklemektir. Kredi gelirleri öncelikli olarak yenilenebilir enerji projelerini (güneş, hidroelektrik, rüzgâr, jeotermal ve biyokütle dâhil), enerji verimliliği projelerini ve daha küçük ölçüde ulaşım, su yönetimi ve arıtma, enerji iletimi ve telekomünikasyon gibi diğer altyapı alanlarında finanse etmek için kullanılacaktır. Bu yatırım ayrıca, Türkiye hükümetinin yenilenebilir enerji sektörüne özel sektör katılımını teşvik eden Yenilenebilir Enerji Destek Mekanizması “YEKDEM” için uygun olabilecek yenilenebilir enerji projelerini de destekleyecektir.³³¹

Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Kredilendirme Tesisi Projesi

Sektör: Finansal Kurum

Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankasının (TKYB) üstlendiği projeyi AIIB Türkiye'nin kentsel ve enerji altyapısı gelişimini ilerletmesine yardımcı olması için 200 milyon dolar tutarındaki krediyi 12 Kasım 2019 tarihinde onaylamıştır. Proje ile amaçlanan Türkiye'nin yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği altyapısını geliştirmektir. Proje yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği sektörlerindeki projelere yatırım yapmaları için TKYB aracılığıyla Türkiye'deki özel sektöre ait şirketlere uzun vadeli finansman sağlayacaktır. Kredi sağlanacak olan projeler rüzgâr, güneş, jeotermal ve biyokütle endüstrilerindeki alt projelerdir.³³²

İstanbul Sismik Riski Azaltma ve Acil Durum Hazırlık Projesi

Sektör: Kentsel

İstanbul Valiliği Proje Koordinasyon Biriminin üstlendiği projeyi AIIB olası İstanbul depremine hazırlık için 300 milyon dolar tutarındaki krediyi 12 Aralık 2019 tarihinde onaylamıştır. Projede amaç İstanbul'un olası depremlere karşı direncini

³³¹ AIIB, 2018, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2018/approved/Turkey-TSKB-Infrastructure-On-lending-Facility.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

³³² AIIB, 2019, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2019/approved/Turkey-TKYB-Renewable-Energy-and-Energy-Efficiency-On-Lending-Facility.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

artırmaktır. Direnci artırma, depreme dayanıklılık için kritik kamu tesislerinin güçlendirilmesi ve afet risk yönetimi ve acil durumlara hazırlık için kurumsal kapasitenin artırılması yoluyla gerçekleştirilecektir. Proje kapsamında yaklaşık 100 kamu binası güçlendirilecektir.³³³

Efeler 97.6MWE Jeotermal Santrali Genişletme Projesi

Sektör: Enerji

Güriş Holding A.Ş. garantisinde Gürmat Elektrik Üretim A.Ş.'nin üstlendiği projeyi AIIB yenilenebilir jeotermal kaynakların enerji üretim kapasitesini artırmak için 100 milyon dolar tutarındaki krediyi 11 Temmuz 2019 tarihinde onaylamıştır. Proje ilgili üretim ve reenjeksiyon kuyuları, boru hatları, elektrik şalt sahaları ve iletim hatları dâhil olmak üzere üç ek jeotermal enerji santrali ünitesinin inşasından oluşmaktadır.³³⁴

COVID-19 Kredi Hattı Projesi

Sektör: Finans

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası ortaklaşa üstlendiği projeyi AIIB COVID-19 krizinin neden olduğu likidite kısıtlamalarını azaltmak ve Türkiye'de uygun altyapı ve diğer üretken sektörlerde faaliyet gösteren şirketlere ve KOBİ'lere finansmana erişimi artırmak için 500 milyon dolar tutarındaki krediyi 30 Haziran 2020 tarihinde onaylamıştır. Bu proje Banka üyelerinin COVID-19 pandemisine yanıt vermesine yardımcı olmak için tasarlanmış bir çerçeve olan AIIB'nin COVID-19 Kurtarma Tesisi (CRF) kapsamında işlenecektir. Bu krediler altyapı proje finansmanları için kullanılmayacaktır.³³⁵

İzmir Metrosu Genişletme 4.Aşama: Fahrettin Altay - Narlıdere Hattı Projesi

Sektör: Ulaşım

³³³ AIIB, 2019, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2019/approved/Turkey-Istanbul-Seismic-Risk-Mitigation-and-Emergency-Preparedness-Project.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

³³⁴ AIIB, 2019, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2019/approved/Turkey-Efeler-Geothermal-Power-Plant-Project.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

³³⁵ AIIB, 2020, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2020/approved/Turkey-COVID-19-Credit-Line-Project.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

İzmir Büyükşehir Belediyesinin üstlendiği projeyi AIIB İzmir Metrosu'nun kapasitesini, bağlantısını ve verimliliğini artırmak için 56 milyon dolar tutarındaki krediyi 16 Temmuz 2020 tarihinde onaylamıştır. Bu proje İzmir'in artan yüksek kapasiteli toplu taşıma talebini karşılamak için 7,2 kilometrelik, 7 istasyonlu yeni bir metro hattı uzatmasının inşasını içermektedir. Proje, İzmir'in tek hatlı metro sisteminin dördüncü genişlemesidir ve Fahrettin Altay ile Narlıdere Kaymakamlığı arasında bulunan batı bölgelerini şehir merkezine bağlayacaktır.³³⁶

COVID-19 Tıbbi Acil Müdahale Projesi

Sektör: Halk Sağlığı

Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlı Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün üstlenmiş olduğu projeyi AIIB Türkiye'nin ülke çapındaki kamu hastanelerinde COVID-19 krizine karşı sağlık hizmetleri acil durum müdahalesini güçlendirmesine destek olmak için 82,6 milyon dolar tutarındaki krediyi 27 Ağustos 2020 tarihinde onaylamıştır. Projeye Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası da finanse etmektedir. Proje kapsamına İstanbul'daki belirlenmiş pandemi hastaneleri ve Türkiye genelindeki kamu hastanelerini tıbbi ekipman tedariki yoluyla iyileştirerek acil COVID-19 müdahalesi için ulusal sağlık sisteminin güçlendirilmesi, proje yönetim desteği, toplumsal cinsiyet çalışmaları girmektedir.³³⁷

COVID-19 Kriz Kurtarma Tesisi

Sektör: Finans

Akbank'ın üstlenmiş olduğu projeyi AIIB Türkiye'deki işletme sermayesi ve likidite sıkıntısını gidermek için 100 milyon dolar tutarındaki krediyi 25 Kasım 2020 tarihinde onaylamıştır.³³⁸

Eximbank COVID-19 Kredi Hattı Projesi

Sektör: Finans

³³⁶ AIIB, 2020, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2020/approved/Turkey-Izmir-Metro-Expansion-Phase-4-Fahrettin-Altay-Narlidere-Line-Project.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

³³⁷ AIIB, 2020, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2020/approved/Turkey-COVID-19-Medical-Emergency-Response-Project.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

³³⁸ AIIB, 2020, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2020/approved/Turkey-Akbank-COVID-19-Crisis-Recovery-Facility.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş'nin üstlenmiş olduğu projenin amacı COVID-19'un neden olduğu likidite kısıtlamalarını azaltmak ve Türkiye'de ihracat sektöründe faaliyet gösteren firmaların finansmana erişimini artırmaktır. AIIB 250 milyon dolar tutarındaki krediyi 20 Mayıs 2021 tarihinde onaylamıştır.³³⁹

4.4.2 Önerilen projeler

Halkalı-Çerkezköy Demiryolu Projesi

Sektör: Ulaşım

Hazine ve Maliye Bakanlığı Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğünün üstlenmiş olduğu projenin amacı İstanbul Halkalı'dan Çerkezköy'e yeni bir yüksek hızlı tren yolu ile ticareti daha da kolaylaştırmak için Türkiye ile Avrupa Birliği arasında güvenli, sürdürülebilir, düşük karbonlu ve uygun yolcu ve yük demiryolu taşımacılığını geliştirmektir. 05 Haziran 2020'de incelenmeye başlanan proje için kredi talebi 320 milyon dolardır.³⁴⁰

³³⁹ AIIB, 2021, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2021/approved/Turkey-Eximbank-COVID-19-Credit-Line-Project.html>, (Erişim) 06 Haziran 2021.

³⁴⁰ AIIB, 2020, <https://www.aiib.org/en/projects/details/2020/proposed/Turkey-Halkali-Cerkezkoy-Rail-Project.html>, (Erişim) 10 Mayıs 2021.

SONUÇ

İnsanlık, tarih boyunca sosyal ve ekonomik hayatın düzenli ve faydalı işlemlerini temin edecek ideal bir toplumsal ve siyasal düzen kurmak için mücadele etmiştir.

Sanayi devriminden itibaren küreselleşen dünyada hiçbir devlet tek başına diğer devletlerden veya dünyanın tamamından bağımsız veya kopuk değildir. Özellikle de 19. ve 20. yüzyıllarda yaşanan ve çok büyük acılara neden olan, bütün dünyayı derinden sarsan toplumsal, ekonomik ve siyasal krizleri devletler bir araya gelerek çözmeye çalışmışlardır. Küresel çapta meydana gelen sorunları çözmeye girişimleri her ülkenin lehine adil bir şekilde sonuçlanmamış, güçlü olan devletler sürecin ana kazananı olmuştur. 1945 yılında yapılan II. Yalta Konferansı sonrası kurulan Yeni Dünya Düzeninde çarklar sürekli olarak egemen güçlerin lehine çalışmıştır.

Siyasal güç ekonomik güçle doğru orantılıdır. Ekonomik olarak yetkin bir güce sahip olan aktörler siyasal olarak da gücü ellerinde bulundurmaktadırlar. Bir ülkenin dış politikada güçlü ve bağımsız olmasının şartı o ülkenin ekonomisinin güçlü ve bağımsız olması ile mümkündür. Dünya genelinde siyasal gücü ellerinde bulunduran Batı'nın hiç şüphesiz bu durumu ekonomik güçlerinden kaynaklanmaktadır. Ekonomik güçlerini ise oluşturulan finansal kuruluşlar sayesinde elde etmekte ve sürdürülebilir kılmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı da mevcut düzen içerisinde küresel çapta birçok finansal kuruluş olmasına rağmen neden yeni bir finansal yapıya ihtiyaç duyulduğunu ve finansal düzen arayışları bağlamında Asya Altyapı Yatırım Bankasının misyon, yapı, krediler, projeler, politik tutum gibi yönler bakımından küresel ölçekte ne derecede alternatif bir potansiyele sahip olduğunu değerlendirmek olmuştur.

IMF, WB gibi küresel finans kuruluşları ile ilgili birçok yüksek lisans ve doktora çalışması mevcut iken bu kuruluşların muadili olarak görülen, kısa bir sürede de dünya genelinde birçok ülke tarafından büyük ilgi ile karşılanan ve üye olunan AIIB ile ilgili bu düzeyde herhangi bir akademik çalışma mevcut değildir. Mevcut

finansal kuruluşlara karşı bir itirazın ve ihtiyacın gereği olarak kurulan ve küresel bir mahiyet arz eden bir bankanın kendi yapısı ve işleyişi içerisinde itiraz edilen hususları ne ölçüde giderdiği, ülkelerin ihtiyaçlara ne ölçüde cevap verdiği ile ilgili akademik bir derinlikle çalışma yapılması hem bugüne hem de geleceğe işık tutması bakımında önemli ve gereklidir. Bu yönleri ile konu ve çalışma özgün bir işleve sahiptir.

Çalışmamızda mevcut küresel finansal kuruluşlarının kurulma aşamaları, kredi sağladıkları ülkelerdeki yaklaşımları ve bunların doğurduğu sonuçlar birinci bölümde incelenmiştir. Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının ve ekonomik buhranın neden olduğu krizleri zmek için ABD nclğnde Bretton Woods'ta bir araya gelen Batı Bloku lkeleri IMF ve Dünya Bankasının kuruluşuna karar vermiş ancak bu kuruluşlar "Amerika/Avrupa Merkezci" bir yaklaşım ve bakış açısı ile kredi verdikleri ülkelerin iç işlerine müdahil olmuşlardır. Bunun neticesinde ülkelerde sorunları çözememiş ve ekonomik istikrarı getirememişlerdir. Hatta kredi sağladıkları ülkelerde ekonomik ve siyasal krizlere neden olmuşlardır. Verdikleri kredileri neoliberal ekonomik normları uygulama koşulu ile vermeleri ve ülkeyi bütünü ile yabancı sermayenin kontrolüne açmalarından dolayı lkeleri Batı'ya daha da bağımlı hale getirdikleri görülmüştür. Küresel finansal kuruluşların politikaları neticesinde dünya serveti ABD başta olmak üzere Batılı ülkelere kaymış, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler aleyhine süreç işlemiştir. Bu durumun neticesinde zengin ülkeler daha zengin olurken fakir olan ülkeler daha da fakirleşmiştir. Dünya genelinde yoksulluk daha da artmış, zengin ile fakir arasındaki makas sürekli büyümüştür.

Dönem dönem meydana gelen bölgesel ve küresel krizlere mevcut kuruluşların çözüm üretememesi ve krizi derinleştiren işleyişleri, bu kuruluşlardaki yapılarda gelişmekte olan ülkelerin ekonomik glerine karşın istenilen ve adil bir Şekilde yer bulmamaları, ABD'nin bu kurumlardaki değişmez stnlğ Bretton Woods kuruluşlarının meşruiyetini sorgulatır hale getirmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin özellikle altyapı hususundaki finansman ihtiyaçlarını da karşıla(ya)mayan bu kurumlara karşı itiraz sesleri yükseltmeye başlamış ve Çin bu itirazlara sözcülük etmiştir. Çin mevcut finansal kuruluşlar için hem yapısal hem de işleyiş bakımından reform çağrılarında bulunmuş ancak bu çağrılara istenilen düzeyde karşılık

verilmemiştir. Bunun üzerine gelişmekte olan ülkeler alternatif arayışlara girişmiş ve hem siyasal hem de ekonomik yapılar oluşturmuşlardır.

Dünya genelinde mevcut düzene karşı itirazların sözcülüğünü üstlenen Çin'in ekonomik yükselişini ele aldığımız ikinci bölümde veriler ışığında Mao döneminde özellikle tarım merkezli atılan adımlarla istenilen ekonomik başarı elde edilememiş olsa da Mao sonrası 1978 yılından itibaren “gücünü sakla, zamanını bekle” yaklaşımı ile ekonomide yapılan yapısal değişimler ve Çin ekonomisini dünya ekonomisine entegre girişimlerinin karşılık bulduğu ve Çin'in dünyanın en önemli ekonomik güçlerinden birisi olduğu tespit edilmiştir. 2001 yılından itibaren Dünya Ticaret Örgütüne üye olması ile birlikte ekonomik merdivenleri hızla tırmanan Çin, 2010 yılında Japonya'yı da geçerek dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmuştur. Yine bu bölümde “Çin Rüyası”nı gerçekleştirme stratejisi ile harekete geçen ve Mao'dan sonra en güçlü liderlerden sayılan Xi Jinping'in dönemi Çin için büyük atılımların gerçekleştiği bir sıçrama dönemi olarak değerlendirilmiştir.

Xi 2013 yılında küresel ölçekte devasa bir proje olan ve Çin Rüyasına hizmet edecek olan “Kuşak Yol Girişimi”ni gündeme getirmiştir. Çin küresel ölçekte yakaladığı ekonomik gücünü politik güce de yansıtmayı hedeflediği bu proje ile Amerika'nın kendisini çevreleme politikasına karşı bir çıkış hamlesi gerçekleştirdiği gibi Çin'in de hem bölgesel hem de küresel ölçekte yeni bir aktör olmasına zemin hazırlamıştır. Pekin'den Rotterdam'a kadar hem kara hem de deniz üzerinden bir yol çizen KYG dünya nüfusunun %64'ünü, karaların %40'ını, enerji potansiyelinin %75'ini kapsayan devasa bir atılım hamlesidir. Kazan-kazan ilkesi ile hareket eden Çin'in bu projesi az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bir fırsat olarak görülmüş ve Çin ile hızlı iş birlikleri kurulmuştur.

Kurulan ilişkilerde karşılıklı kazanımlar sağlanmış olsa da bazı ülkelerdeki uygulama neticelerinden ülkelerin uzun vadede Çin'e bağımlı hale gelme durumları söz konusu olmuştur. Çin'in KYG kapsamında gerekli projeler için sağlamış olduğu krediler, ülkeler için bir “Borç Tuzağı” riski de taşımaktadır. Kredilerini ödeyemeyen ülkelerin bazı temel yapılarına Çin'in uzun süreli el koyma durumu söz konusudur. Sri Lanka'da Hambantota Limanı'nın ödenemeyen kredilere karşılık 99 yıllığına Çin

tarafından kiralanması örneği üzerinden görüleceği gibi ekonomik bağımlılık siyasi tavizleri de beraberinde getirebilmektedir.

Siyasal güce ulaşmanın ekonomik güçle mümkün olduğunun farkında olan Çin atmış olduğu bu ekonomik adımlarda Soğuk Savaş sonrası dönemde sıklıkla gündeme getirilen çok kutuplu bir dünya düzeni hedefine önemli katkılarda bulunduğu söylenebilir. Çin potansiyeli bakımından küresel bir güç oluşturma hedefi ile uzun soluklu, belirli bir strateji ve plan dâhilinde hareket ettiği gözlemlenmiştir.

Üçüncü bölümde AIIB'nin potansiyeli ve işlevi bakımından Asya sınırlarının ötesine geçerek uluslararası finansal düzen içerisinde önemli bir aktör konumuna yükseldiği değerlendirilmiştir. Çin ilk defa küresel çapta çok taraflı bir banka kurma girişiminde bulunmuş ve Asya Altyapı Yatırım Bankasını kurmuştur. KYG için yeterli finansal desteğin sağlanması amacıyla kurulan AIIB, adına uygun olarak öncelikle altyapı projelerinin finansmanını sağlamış; ulaştırma alanında otoyollar, tren yolları, havaalanları; enerji alanında santraller ve boru hatları; iletişim alanında telekomünikasyon projelerine öncelik vermiştir. Bütün kıtalardan 103 üye ülkeye sahip olan AIIB'nin kurucu üye ve üye ülkelerin dünya geneli konumlarına bakıldığında, bankanın işleyişi ve projeleri incelendiğinde AIIB, Asya kıtasına hitap eden bölgesel bir mahiyete sahip gibi görünse de alternatif uluslararası finansal bir kuruluş olarak işlev görmekte olduğu değerlendirilmiştir. AIIB uluslararası finansal çevrelerde IMF ve Dünya Bankasının muadili olarak kabul edilmektedir. Bankanın bu yönü ile ekonomik bir gerekçeden çok siyasi bir amaç doğrultusunda kurulduğu anlaşılmakta ve önümüzdeki yıllarda etkisini daha da artıracak görülmektedir.

Ülkelerin finansal ihtiyaçlarını politik bir koşul olmaksızın karşılama politikası uygulayan Çin, bu yaklaşımını AIIB ile kurumsallaştırmış ve alternatif küresel bir finansal yapı oluşturmuştur. AIIB'nin yapısı ve politikası az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bir cazibe oluşturmuştur. ABD müttefiki olan ülkeler de dâhil dünya genelinde birçok ülkenin AIIB'ye üye olması ile Çin, Banka'yı ABD'yi yumuşak bir dengeleme aracı olarak değerlendirmiş ve önemli mesafeler elde etmiştir.

Üçüncü bölümde yer alan verilere göre AIIB başta olmak üzere yeni oluşturulan finansal yapılar neticesinde, dünya finansal sisteminde Batı'da olan

eksen Asya'ya kaymaya başlamıştır. WB'den sonra dünyanın en büyük çok taraflı kalkınma bankası olan AIIB'nin yakın bir gelecekte bu gücü daha da artacak, Asya Altyapı Yatırım Bankası IMF ve WB gibi kuruluşlardan daha da etkin bir konuma gelecektir.

Dördüncü bölümde ise Türkiye'nin, Çin'in ekonomik yükselişine ve geliştirdiği projelerine ilgisiz kalmadığı ve Çin ile ilişkilerini güçlendirmeye odaklandığı değerlendirilmiştir. Çin ile Türkiye ekonomik ilişkileri özellikle 2010 sonrası ivme kazanmış, Türkiye 2011 sonrası Batı ile bozulan ilişkilerine karşın Çin'i Batı'ya karşı bir dengeleyici aktör olarak görmüş, finansman ihtiyacı için önemli bir kaynak olarak tanımlamıştır. KYG kapsamında "Orta" Koridor'un Türkiye'den geçecek olmasını Türkiye önemli bir fırsat olarak görmüştür. Bu koridorun Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşılama hususunda bağımlılığını azaltacağını, kaynak çeşitliliği oluşturmaya zemin hazırlayacağını düşünmüştür. Özellikle seçimlerde önemli bir kampanya malzemesi olarak kullanılan mega projeler için Türkiye finansman ihtiyacının önemli bir bölümünü Çin'den karşılamaktadır.

IMF'ye olan borcun bitmesini önemli bir kazanım olarak sürekli dile getiren Türkiye'deki yönetim, buna karşın IMF'nin muadili olarak görülen AIIB ile ilişkilerini çok güçlü tutmuş ve AIIB'den sürekli kredi kullanmıştır. AIIB'nin kurucu üyesi olan Türkiye, Banka'nın onuncu büyük finansörü iken en fazla kredi alan dördüncü ülkesi olmuştur. Türkiye IMF ile 1961-2005 arası 50 milyar doların üzerinde kredi kullanmış, bu yıllık ortalama 1,2 milyar dolara; WB ile 1950-2003 arası 21 milyar dolar kredi kullanmış, bu yıllık ortalama 396 milyon dolara tekabül etmektedir. Türkiye AIIB'den ise 2016-2021 arası toplamda 2,388 milyar dolar kullanmış, bu yıllık ortalama 477 milyon dolara tekabül etmektedir. Türkiye şimdilik yıllık ortalama oranı olarak WB'den daha fazla krediyi AIIB'den kullanmıştır.

Artan ekonomik bağımlılığın neticesinde Türkiye, kendi kamuoyunda en hassas konulardan birisi olan "Uygur" meselesinde bile sessiz kalmış, Çin'in güvenlik ve terör kapsamında attığı adımları destekleme kararı alma mecburiyetinde kalmıştır. Çin-Türkiye ilişkilerindeki ticari hacmin Çin lehine sürekli artması Türkiye aleyhine seyretmesi, Türkiye'nin AIIB'den ve Çin'in diğer bankalarından

aldığı krediler Türkiye'nin Çin'e bağımlılığını her geçen gün daha da artırmaktadır. Bu durum Türkiye için siyasi taviz risklerini de beraberinde getirmektedir.

Sonuç itibarıyla uluslararası finans alanında ortaya çıkan bir bakıma ihtiyaç bir bakıma da bazı ülkeler için zorunluluk olan AIIB, uluslararası arenada aktif bir küresel kuruluş olma yolunda ilerlemektedir. Tek kutuplu ya da Batı merkezli hegemonyanın dışına çıkmak isteyen ülkeler için bu hamle bir fırsat olarak belirmiştir. Çin'in küresel, bölgesel ve ulusal konulardaki politik tutumu bu minvalde özellikle diğer bölge ülkeleri için güven vermektedir. Ancak değişen dünya dengeleri açısından uzun vadede AIIB'nin kime, nasıl hizmet edeceğini ve Çin'in stratejik planları çerçevesinde bu kuruluşu nasıl yönlendireceği ya da manipüle edeceği tam anlamı ile öngörmek mümkün değildir. Buna rağmen alternatif uluslararası finansal düzen arayışı bağlamında Asya Altyapı Yatırım Bankasının önemli bir güce şimdiden sahip olduğu değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

AIIB. (2021) 23 Nisan 2021 tarihinde <https://www.aiib.org/en/about-aiib/index.html> adresinden erişildi.

AIIB. (2021). 10 Mayıs 2021 tarihinde

Akbay, O.S. (2011). Küresel Finansal Krizin Kökenleri Üzerine Bir Değerlendirme. Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri. 6, 3-13.

Akdağ, Z. (2019). Türkiye-Çin İlişkilerinde Kuşak ve Yol Girişimi'nin Önemi. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi. 9 (1), 65-95.

Akkaş, H.H. ve Öztopal, M.K. (2020). Andre Gunder Frank'ın "Yeniden Doğuş" Tezi Kapsamında Tek Kuşak-Tek Yol Projesinin Salgın Sonrası Yeni Dünya Düzenine Yansımaları. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 13, 51-61.

Algül, Y. (2020). Çin'in Kuşak ve Yol Projesinin Türkiye Enerji Sektörüne Yansımaları. Anasay Dergisi. 11, 37-62.

Alperen, Ü. (2018). Bir Kuşak Bir Yol" Girişimi ve Çin'in Orta Asya Politikası. Bilge Strateji Dergisi. 10 (19), 17-38.

Altınay, A. (2018). Sanayi Devriminden 1990'lara Dünyadaki Finansal Yapının Gelişimi ve Bretton Woods Kurumlarının Ortaya Çıkış Süreci. Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi-BSPAD. 2 (5), 1-18.

Amerika'nın Sesi. (2006). 15 Şubat 2021 tarihinde <https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2006-12-07-voa15-88011137/847200.html> adresinden erişildi.

Anadolu Ajansı. (2015). 09 Mayıs 2021 tarihinde

Anadolu Ajansı. (2015). 23 Nisan 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/asya-altyapi-yatirim-bankasinin-kurucu-uye-sayisi-57-oldu/57266> adresinden erişildi.

Anadolu Ajansı. (2020). 05 Şubat 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/cibuti-de-us-savasları/1856262> adresinden erişildi.

Asya Kalkınma Bankası. 23 Haziran 2020 tarihinde <https://www.adb.org/who-we-are/about> adresinden erişildi.

Atbaşı, F.D. (2015). Çin Ekonomisinde Neler Oluyor?. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 70 (3), 800-805.

Atlı, A. ve Akar, Z. (2020). China's Relationship with the Liberal International Order: The Case of the Asian Infrastructure Investment Bank. Marmara University Journal of Political Science. 8, 1-22.

Atlı, A. ve Ünay, S. (2014). Küreselleşme Sürecinde Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri. SETA. 96, 8-29.

Aydın, F. (2019). Çin Yükselişi'nin Ekonomik Perspektifi ve Gelecek Tahminlerinin Orta Asya'ya Yansımaları. Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi. 4 (8), 1-12.

BM. (2019). 14 Şubat 2021 tarihinde

Boratav, K. (2016). IMF: Dün ve Bugün", Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 34 (1), 27-42.

Callaghan, M. ve Hubbard, P. (2016). The Asian Infrastructure Investment Bank: Multilateralism on the Silk Road. China Economic Journal. 9 (2), 116-139

Çakılcı, U.B. (2021). Kuşak-Yol Projesi ve Türkiye Üzerine Etkileri. Fiscoeconomia. 5, 87-98.

Çalık, Ü. (2011). Çin Ekonomisi (Mao ve Mao Sonrası Dönem). Liberal Düşünce Dergisi. 64, 185-206.

Çatal, S. (2019). Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin Türkiye'nin Ekonomi Güvenliğine Etkileri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 10, 101-124.

Deniz, Y. Amerikan Yüzyılının Sonu. <https://tesam.org.tr/amerikan-yuzyilinin-sonu/>.

Deutsche Welle (DW). 13 Şubat 2021 tarihinde <https://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyan%C4%B1n-yeniden-d%C3%BCzenlendi%C4%9Fi-kasaba/a-17750492> adresinden erişildi.

Dışişleri Bakanlığı. 09 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa> adresinden erişildi.

Dışişleri Bakanlığı. 09 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-ekonomik-iliskileri.tr.mfa> adresinden erişildi.

Dışişleri Bakanlığı. 09 Mayıs 2021 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-cok-terafli-ulasirma-politikasi.tr.mfa adresinden erişildi.

Dirik, D. Eryılmaz, İ. ve Özdoğan, B. (2016). Çin'in Küresel Finansal Ayak İzini Genişletme Projesi: Asya Altyapı Yatırım Bankası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. www.researchgate.net/publication/304998589. 1-10.

Doğan, S. (2020). 21. Yüzyılda Yükselen Güç: Çin, İpek Yolu Projesi ve Ortadoğu'daki Etkisi. Asya Araştırmaları Dergisi. 4 (1), 51-63.

Durdular, A. (2016). Çin'in "Kuşak-Yol" Projesi ve Türkiye-Çin İlişkilerine Etkisi. Avrasya Etütleri. 49 (1), 77-97.

Dünya Bankası. 13 Şubat 2021 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/about/history/the-world-bank-group-and-the-imf> adresinden erişildi.

Dünya Gazetesi. 23 Şubat 2021 tarihinde <https://www.dunya.com/ekonomi/cinin-buyuk-donusumu-yeni-bir-dunya-duzeni-mi-haberi-332678> adresinden erişildi.

Dünya Ticaret Örgütü. 13 Şubat 2021 tarihinde

Ekovizyon. 23 Nisan 2021 tarihinde <https://www.ekovizyon.com.tr/asyanın-davosu-boao-forumu-basladi/> adresinden erişildi.

Foreign Policy. (2011). 22 Şubat 2020 tarihinde

Haber Türk. (2015). 09 Mayıs 2021 tarihinde

<https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> adresinden erişildi.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Asya_Altyap%C4%B1_Yat%C4%B1r%C4%B1m_Bankas%C4%B1 adresinden erişildi.

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-asya-altyapi-yatirim-bankasina-kurucu-uye/58702> adresinden erişildi.

<https://www.aiib.org/en/projects/summary/index.html> adresinden erişildi.

<https://www.haberturk.com/ekonomi/para/haber/1058340-turkiye-asya-altyapi-bankasina-uye-olmak-icin-basvurdu> adresinden erişildi.

<https://www.indyurk.com/node/198826/ekonomi%CC%87/ilk-imzas%C4%B1-sekiz-y%C4%B1l-%C3%B6nce-at%C4%B1lan-t%C3%BCrkiye-%C3%A7in-aras%C4%B1-para-takas%C4%B1-ger%C3%A7ekle%C5%9Fti> adresinden erişildi.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/0390c821-23a8-4a96-ae66-fdbf79f5424a/DUY2012-12.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-0390c821-23a8-4a96-ae66-fdbf79f5424a-m3fC8jG> adresinden erişildi.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2020/DUY2020-33> adresinden erişildi.

<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/2019/07/yeni-veriler-geleneksel-zengin-ve-yoksul-kavramlarn-sarsyor.html> adresinden erişildi.

https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact4_e.htm adresinden erişildi.

IMF. (2020). 13 Şubat 2021 tarihinde <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-at-a-Glance> adresinden erişildi.

Independent Türkçe. (2020). 09 Mayıs 2021 tarihinde

İkiz, A. (2019). Tek Kuşak Tek Yol Projesi ve Türkiye'ye Olası Etkileri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 18 (72), 1688-1700.

Karaçay, H. (2016). Bretton-Woods Kuruluşları, New York Uzlaşısı ve Yoksullukla Mücadele Politikaları. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 34 (1), 93-114.

Karamurtlu, B. (2020). Kuşak Yol Projesi Bağlamında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Küresel Hegemonya Girişimi. Doğu Asya Araştırmaları Dergisi. 3 (6), 54-81.

Kasım, M. (2020). Çin ve Amerika Rekabetinde Orta Asya'nın Konumu. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi. 46, 302-315.

Köstem, S. (2019). Turkey and the Asian Infrastructure Investment Bank: Economic Pragmatism meets Geopolitics. Global Policy. 10 (4), 645-652.

Kuruç, B. (2016). Bretton Woods Antlaşması'nın 70. Yılı. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 34 (1), 7-26.

MEB. (2021). 09 Mayıs 2021 tarihinde <http://meb.gov.tr/hayalimdeki-cin-resim-yarismasi/haber/10300/tr> adresinden erişildi.

Merkez Bankası. (2012). 09 Mayıs 2021 tarihinde

Merkez Bankası. (2020). 09 Mayıs 2021 tarihinde

Merkez Bankası. 23 Nisan 2021 tarihinde
<https://tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/da14aa32-422b-4aad-aa5c-f1ac11cd98a1/fas.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-da14aa32-422b-4aad-aa5c-f1ac11cd98a1-m3fBeKh> adresinden erişildi.

Modelski, G. (2005). Küresel Politikanın Uzun Döngüsü ve Ulus-Devlet. Uluslararası İlişkiler Dergisi. 2 (7), 3-30.

Omonkulov, O. (2020). Kuşak ve Yol Projesi Bağlamında Çin-Orta Asya İlişkileri. Bölgesel Araştırmalar Dergisi. 4 (1), 45-115.

Örmeci, O. (2013). 21. Yüzyılda ABD-Çin Rekabeti. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2, 1-14.

Özekicioğlu, H. ve Kılıç, C. (2017). Küresel Ekonomi Çağında Çin ve Hindistan. İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi. 4 (2), 19-34.

Öztürk, İ. (2006). Dünya Bankası Politikaları. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 3(1) , 36-55.

Öztürk, M.H. (2020). IMF'nin Değişen Rolü: Bretton Woods'tan Günümüze. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2 (2), 102-117.

Peng, Z. ve Tok, S.K. (2016). The AIIB and China's Normative Power in International Financial Governance Structure. Chin. Polit. Sci. Rev. 736-753.

Ren, X. (2016). China as an institution-builder: the case of the AIIB. The Pacific Review. 29 (3), 435-442.

Resmi Gazete. (2011). 09 Mayıs 2021 tarihinde
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110825-2.htm> adresinden erişildi.

- Sandıklı, A. (2009). Geleceğin Süper Gücü Çin. Bilgi Strateji. 1 (1), 40-50.
- Saray, M.O. ve Gökdemir, L. (2007). Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005). Journal of Yaşar University. 2 (7), 661-686.
- Sezen, S. (2021). Çin Siyasal ve Yönetim Sistemi Üzerine. Doğu Asya Araştırmaları Dergisi. 4 (7), 105-119.
- Soba, M., Kumcu, S.Y. ve Akıncı, Ö.S. (2018). Bretton Woods İkizleri: Aşırı Yoksulluk ve Derinleşen Eşitsizlik. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 23, 669-687.
- Sönmez, S. (2016). Bretton Woods, Fordizm ve Hegemonya. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 34 (1), 43-62.
- Stephen, M.D. ve Skidmore, D. (2019). The AIIB in The Liberal International Order. The Chinese Journal of International Politics. Doi: 10.1093/cjip/poy021. 61-91.
- Şahin, M. (2020). Uluslararası Politik Ekonomide Bir Dengeleme Aracı Olarak Asya Altyapı ve Yatırım Bankası. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 22 (1), 194-209.
- Şimşek, O. (2019). Küreselleşmenin Dönüşümü ve Çin'in Rolü. Sosyoekonomi. 27 (40), 185-196.
- The Green Belt and Road Initiative Center, 23 Şubat 2021 tarihinde <https://green-bri.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/> adresinden erişildi.
- The Green Belt and Road Initiative Center. 23 Şubat 2021 tarihinde <https://green-bri.org/belt-and-road-initiative-quick-info/> adresinden erişildi.
- The Green Belt and Road Initiative Center. 23 Şubat 2021 tarihinde Belt and Road Initiative Quick Info – Green Belt and Road Initiative Center (green-bri.org) adresinden erişildi.

The Green Belt and Road Initiative Center. 23 Şubat 2021 tarihinde <https://green-bri.org/investments-in-the-belt-and-road-initiative-bri/> adresinden erişildi.

The Hong Kong Trade Development Council (HKTDC). 23 Şubat 2021 tarihinde [The Belt and Road Initiative | HKTDC Research](https://www.hktdc.com/research/the-belt-and-road-initiative/) adresinden erişildi.

Ticaret Bakanlığı. (2020). 04 Şubat 2021 tarihinde <https://ticaret.gov.tr/yurtdisiteskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profili> adresinden erişildi.

Timurtaş, M.E. (2018). Çin Halk Cumhuriyetinin Ekonomik ve Siyasi Geçmişinin Bugünkü Gelişim Sürecindeki Rolü. *Sakarya İktisat Dergisi*. 7 (1), 52-69.

TÜİK. (2020). 09 Mayıs 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705> adresinden erişildi.

Tüter, M. (2019). China's Strategies Towards Institutional Reform: Creation Of The Aıub And Its Development Success. *Journal of Research in Economics, Politics & Finance*. 4 (2), 151-171.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2021). 09 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.uab.gov.tr/haberler/suveys-kanalina-alternatif-en-uygun-tasima-rotasi> adresinden erişildi.

Usal, Z.O. (2008). Dünya Bankası ve IMF Kapsamında Uluslararası Finans Kuruluşları ve İnsan Hakları. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 39, 231-246.

Üngör, Ç. (2011). Çin ve 3. Dünya. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 0 (41), 27-38.

Wikipedia. 23 Nisan 2021 tarihinde

Yıldırım, N.E. (2018). Çin Uluslararası İlişkiler Akademisindeki Uluslararası Sorumluluk Tartışmaları. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*. 1 (1), 75-88.

- Yıldırım, N.E. (2019). China's International Identity Trilemma: Developing Country, Regional Power or Great Power?. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 21 (1), 83-102.
- Yıldırım, N.E. (2019). Silk Road Economic Belt as China's Eurasian Dream: Common Identity or Common Fear?. Bilig. 91, 235-254.
- Yıldırım, N.E. (2020). Kuşak ve Yol Girişiminin Finansmanı: Çin'in Borç Tuzağı Mı?. Alternatif Politika, 12 (3), 621-643.
- Yıldırımçakar, E. (2020). Kuşak ve Yol Girişimi Bağlamında Çin'in Normatif Güç İnşası ve Türkiye-Çin İlişkileri. Uludağ Uluslararası Çalışmalar Dergisi. 3 (2), 145-169.
- Yıldız, Ç. (2015). Çin'in Uluslararası Finans Sistemine Cevabı: Asya Altyapı Yatırım Bankası. Ekonomik ve Sosyal Düşünce Araştırma Geliştirme Vakfı Yayınları. 1-12.
- Zabcı, F. (2009). Dünya Bankası: Yanılsamalar ve Gerçekler. İstanbul: Yordam.

TURNITIN RAPORU**Fatih Aydın**

ORJİNALLİK RAPORU

%4

BENZERLİK ENDEKSİ

%0

İNTERNET KAYNAKLARI

%0

YAYINLAR

%4

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1**Submitted to Atilim University**

Öğrenci Ödevi

%4Alıntılarını çıkart
Bibliyografyayı Çıkartüzerinde
üzerinde

Eşleşmeleri çıkar < %2

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Fatih AYDIN

Doğum Yeri ve Tarihi:

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Beden Eğitimi Ögt.	Erciyes	2007
Yüksek Lisans	Uluslararası İlişkiler	Atılım	2021

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl

Yabancı Diller: İngilizce

Yayımlar:

E-posta:

Telefon:

Tarih: